

EINDRAPPORT

RAPPORTAGE ONDERZOEK JEUGDVANDALISME

DEEL 6

1984/2

FEBRUARI 1984

SAMENHANGEND BELEID OM VANDALISME TE VOORKOMEN

De gemeente Amsterdam gaat een samenhangend beleid voeren om het vandalisme in Amsterdam terug te dringen. Een aanzet tot dit beleid wordt gegeven in het eindrapport van het in 1981 door het college van B en W ingestelde actie-onderzoek jeugd vandalisme.

Een projectgroep vandalismpreventie, samengesteld uit vertegenwoordigers van gemeentelijke afdelingen en diensten, zal nu op korte termijn een voorstel maken, waarin staat in welke volgorde maatregelen moeten worden uitgevoerd.

Voor 1984 is reeds f 400.000,- in de verschillende onderdelen van de begroting gereserveerd.

De projectgroep gaat ook een meerjarenprogramma ontwikkelen, zodat ook in de komende jaren geld beschikbaar kan zijn voor vandalismpreventie.

Het actie-onderzoek is uitgevoerd door Martin Walop, Bram van Dijk en Paul van Soomen. Het eerste gedeelte betrof onderzoek naar de achtergronden van jeugd vandalisme. Uit interviews met 250 jongeren bleek onder meer dat bij jongeren tot 17 jaar twee op de drie jongens en één op de drie meisjes wel eens vernielingen pleegt. Vanaf 17 jaar neemt het aantal jongeren dat vernielt, heel sterk af.

In een tweede gedeelte van het actie-onderzoek zijn experimenten uitgevoerd om proefondervindelijk vast te stellen hoe vandalisme verminderd kan worden. De experimenten vonden plaats in één wijk van Amsterdam en deden het vandalisme daar met 25% afnemen. Er wordt aanbevolen om ook in andere wijken van de stad activiteiten tegen vandalisme te ondernemen. Dat zal gaan gebeuren in wijken waar veel wordt vernield. Om te bepalen welke wijken dat zijn, worden op dit moment de vernielingen in Amsterdam geregistreerd.

De voorstellen zijn ondergebracht onder een aantal noemers.

- Jongeren zouden meer verantwoordelijkheden moeten krijgen voor bepaalde objecten, waardoor hun betrokkenheid bij deze objecten wordt vergroot. Dit zou kunnen gebeuren door de jeugd in bepaalde straten van hun wijk in te schakelen bij het beheer van straatmeubilair. Het zou wenselijk zijn om leerlingen meer zeggenschap te geven over de dagelijkse gang van zaken en de organisatie op hun eigen school. Scholieren kunnen ook helpen bij het beheer en het verrichten van reparaties. In buurthuizen is het gewenst dat jongeren meer invloed krijgen op de huisregels en het programma-aanbod. Er wordt ook gedacht aan de mogelijkheid om jongeren zelf tijdelijke accommodaties voor jongerenwerk te laten beheren. Sportverenigingen zouden de jeugd ook meer verantwoordelijkheid kunnen geven bij sommige activiteiten, zoals de zorg voor het materiaal en de organisatie.
- Educatie in de vorm anti-vandalisme-projecten op scholen is een bijzonder vruchtbare ingang gebleken voor vandalismpreventie. In dit verband wil de gemeente anti-vandalisme-projecten op scholen stimuleren.
- Het is belangrijk dat in de voorlichtingsprogramma's van gemeentelijke diensten ook aandacht besteed wordt aan het vandalisme-aspect. Het blijkt dat meer kennis over het nut van bepaalde objecten en de negatieve gevolgen als deze "onklaar" gemaakt zijn de kans op vernieling doet verkleinen. Burgers voelen zich bovendien eerder geneigd om in te grijpen.
- Toename van het aantal recreatieve voorzieningen voor jongeren zal niet automatisch leiden tot vermindering van vandalisme. Nieuwe activiteiten moeten aan bepaalde voorwaarden voldoen. Zo dienen zij bij voorbeeld voor wat betreft spanning en sensatie enigszins met vandalisme te kunnen wedijveren, en ook zo veel mogelijk aan te sluiten bij de behoeften van de vandaliserende doelgroep.
- Het plegen van vernielingen kan natuurlijk bestraft worden, maar het is ook mogelijk niet-vernielen te belonen. Bij deze positieve sancties is het idee gelanceerd om een "meevaller" als gevolg van minder vandalisme te gebruiken voor een gemeenschappelijke activiteit, zoals een schoolfeest of een schoolreis.
- De mogelijkheden om te vernielen kunnen worden beperkt door objecten te verwijderen, materiaal waarmee vernield wordt weg te halen en objecten te verstevigen.
- Wanneer de controle op vandalisme verhoogd wordt, dan neemt ook de pakkans toe. Belangrijk is het vooral dat buurtbewoners betrokken raken, waardoor zij eerder overgaan tot meldingen van vernielingen. Het inzetten van personeel heeft slechts zin, als dit gericht gebeurt en gebaseerd is op gegevens over vandalisme. Zo kwam uit het actie-onderzoek naar voren dat het

inzetten van kaartcontroleurs in samenwerking met de politie in korte tijd tot veel aanhoudingen kan leiden, als gereageerd wordt op meldingen van wagenbestuurders.

- In het eindrapport van het actie-onderzoek jeugdvandalisme wordt er tenslotte voor gepleit om het verband tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen daarvan duidelijker te maken aan de dader. Dat kan bij voorbeeld door het slachtoffer in de gelegenheid te stellen de schade te verhalen op de dader. De gemeente zou de vandaal ook werkzaamheden kunnen laten verrichten in een gemeente-werkplaats.

Pb-93

Amsterdam, 22 maart 1984

VvD 552.3246

N.B. Het eindrapport actie-onderzoek jeugdvandalisme is te bestellen door overmaking van f 12,75 op gironummer 4500040 ten name van afdeling Financiën, gemeente Amsterdam, t.g.v. Bureau Voorlichting, onder vermelding van artikel 2714.

EINDRAPPORT

6e rapportage actie-onderzoek jeugdvandalisme

In dit verslag zijn de belangrijkste uitkomsten van het actie-onderzoek samengevat. Ook bevat deze rapportage beleidsaanbevelingen voor vandalisme-preventie in Amsterdam.

februari 1984

Martin Walop

met medewerking van

Bram van Dijk en
Paul van Someren

Voorwoord

Het voor u liggende rapport is tot stand gekomen in opdracht van het College van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam.

In het actie-onderzoek is proefondervindelijk, door middel van een groot aantal experimenten, onderzocht op welke wijze het vandalisme in Amsterdam kan worden verminderd. Allereerst werden maatregelen geïnventariseerd, die elders in Nederland al waren voorgesteld, of uitgewerkt.

Vervolgens werden Amsterdamse jongeren geïnterviewd, evenals schoolhoofden en jongerenwerkers, waardoor inzicht werd gekregen in de achterliggende factoren van het vandalisme.

Op basis hiervan werden in een proefgebied in Amsterdam, te weten Osdorp, een reeks experimenten uitgevoerd. De experimenten bleken dermate succesvol dat het vandalisme in Osdorp met 25% afnam.

Dit betekende een besparing van ruwweg een miljoen gulden.

Op basis van een evaluatie van de experimenten werden vervolgens beleidsaanbevelingen opgesteld, die het eindprodukt van het actie-onderzoek vormen. De beleidsaanbevelingen kunnen een aanzet geven tot een samenhangend gemeentelijk beleid op de langere termijn.

Hierbij dient men wel te beseffen dat de verschillende maatregelen op elkaar moeten worden afgestemd. Samenwerking tussen gemeentelijke afdelingen en diensten is dan ook een vereiste.

Tevens moet worden beklemtoond dat de aanbevelingen slechts succes zullen opleveren als de gemeente blijvend aandacht aan de preventie van het jeugdvandalisme wil besteden.

Bij een actie-onderzoek zijn altijd veel mensen betrokken.

Het actieonderzoek jeugdvandalisme vormde daarop geen uitzondering.

Allereerst moeten daarbij de namen van Bram van Dijk en Paul van Soomeren worden genoemd. In 1981 en 1982 fungeerden zij mede als onderzoekers. Hun broodheer - het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven - verlegde vanaf 1983 helaas haar prioriteiten. Dit had tot gevolg dat Van Dijk en Van Soomeren moesten terugtreden en er nog maar één onderzoeker resteerde.

Bram van Dijk nam overigens kort daarop bij het Landelijk Bureau ontslag om zelfstandig het "Bureau Criminaliteitspreventie" op te zetten. Evenals Paul van Soomeren heeft hij de jongste twee rapportages van het actie-onderzoek nog van kritisch commentaar voorzien.

Een belangrijke en opbouwende rol bij het actie-onderzoek werd vervuld door de begeleidingscommissie. In deze commissie waren diverse (gemeentelijke) instanties vertegenwoordigd. Vooral tijdens de experimentfase bleek het nut van de commissie: de leden wisten bijvoorbeeld zaken te "regelen", waardoor een aantal experimenten doorgang konden vinden. We zijn de leden van de commissie veel dank verschuldigd voor hun persoonlijke inzet. Hun namen staan achterin deze nota vermeld. Op het gevaar af anderen tekort te doen, willen we hier nog apart Piet Roemer, de secretaris van de commissie noemen. Hij stond altijd klaar wanneer dat nodig was en verzette - hoofdzakelijk achter de schermen - erg veel werk.

Tijdens het interviewgedeelte van het actie-onderzoek zijn gesprekken gevoerd met diverse "vandalisme-deskundigen": jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers. We zijn blij dat ze niet te hard vielen over de hinderlijke uitgestoken microfoons en danken hen voor hun openhartige inbreng. In deze fase kregen de onderzoekers de helpende hand toegestoken van Ans van Assema en Mariet van IJzendoorn. Deze studentes Sociale Pedagogie verrichtten een deel van het interview-, denk- en schrijfwerk voor de 3e en 4e rapportage.

Het welslagen van de experimentfase was afhankelijk van de medewerking die we in de experimentbuurt zouden ondervinden. De medewerking zou onontbeerlijk zijn om de experimenten voor te bereiden én uit te voeren.

De bereidheid die bleek te bestaan om tegen vandalisme actie te ondernemen, overtrof de verwachtingen. Honderden mensen - buurtbewoners, leerkrachten, schoolhoofden, jongerenwerkers, vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten - toonden zich enthousiast en droegen hun steentje(s) aan de experimenten bij. Meestal deden zij dat naast hun dagelijkse werkzaamheden of in hun vrije tijd. Een groot aantal experimenten kwam zo van de grond. Een "hinderlijk gevolg" hiervan was dat de evaluatie van deze experimenten heel wat werk met zich mee zou brengen.

Door diverse (gemeentelijke) instanties zijn tijdens het actie-onderzoek de aantallen vernielingen bijgehouden. Vooral in die gevallen dat met de hand moest worden "geturfd", betekende dat een waar monnikenwerk. We zijn iedereen die aan de registratie heeft meegewerkt, zeer erkentelijk.

Het typewerk van het voor u liggende rapport is ook dit keer weer uitstekend verzorgd door Evi Cheung, Wilma Hille, Linda Hornung, Thea Kroeskamp, Wanda Oosterwaal en Ankie Peijzel.

F.H. ter Bruggen,
voorzitter begeleidings-
commissie

M. Walop,
onderzoeker

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1. INLEIDING	1
1.1. Wat vandalisme voor Amsterdam en voor Amsterdammers betekent	1
1.2. Aanzet tot een anti-vandalismebeleid in Amsterdam	2
1.3. Globale opzet van het actie-onderzoek	3
1.4. Opbouw van dit eindrapport	5
HOOFDSTUK 2. THEORETISCHE UITGANGSPUNTEN VAN HET ACTIE-ONDERZOEK	7
2.1. Probleemstelling	8
2.2. Mogelijkheden voor vandalisme	10
2.2.1. De aanwezigheid van objecten	10
2.2.2. De vernielbaarheid van objecten	10
2.3. Drempels	11
2.3.1. Interne drempel	11
2.3.2. Externe drempel	14
2.4. Motieven	16
2.4.1. Kinderen	16
2.4.2. Tieners	17
2.4.3. Jong-volwassenen	22
2.5. Jongeren op straat	22
2.6. Tot slot	23
HOOFDSTUK 3. ALGEMENE CONCLUSIES UIT HET ONDERZOEK NAAR DE ACHTERGRONDEN VAN VANDALISME	25
3.1. Algemeen	25
3.2. Jongeren op straat	26
3.2. Motieven	26
3.3.1. Kinderen	26
3.3.2. Tieners	27
3.3.3. Jong-volwassenen	28
3.4. Het kennelijke ontbreken van motieven	29
3.5. Drempels: waarom vernielen jongeren niet?	30
3.6. Mogelijkheid	32
3.7. De invloed van de fysieke omgeving op vernielgedrag	33
HOOFDSTUK 4. OPZET VAN DE EXPERIMENTFASE	35
4.1. Doel en uitgangspunten in deze fase	35
4.2. Samenwerkingsstructuur	36
4.3. Gevolgde procedure	38
4.4. De verschillende soorten experimenten	39
4.5. Opzet van de evaluatie	40
HOOFDSTUK 5. DE UITGEVOERDE ANTI-VANDALISME EXPERIMENTEN	43
5.1. Educatie	43
Projecten op scholen	43
5.2. Recreatie	44
Sleutelwerkplaats	44
Afstemming sluitingsperioden van buurthuizen	46

5.3.	Overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren	46
	Kinderen proberen hun leefomgeving vorm te geven	46
	Jongeren maken een speelvoorziening voor andere jongeren uit de buurt	47
	Videoproject	48
5.4.	Negatieve sancties	50
	Gerichte surveillance van de politie en maatregelen voor de afhandeling van vandalisme-delicten	50
	Inzet van kaartcontroleurs tegen vandalisme in het openbaar vervoer	52
5.5.	Objectverstevinging	53
	Steviger lantaarnpalen	53
	Leerlingen ontwerpen een nieuwe sluiting op lantaarnpalen	54
5.6.	Integratie	55
	Feestweek/dienstenmarkt	55
	Jongerendag	57
	Publiciteit	59

HOOFDSTUK 6. ALGEMENE CONCLUSIES UIT DE EXPERIMENTFASE	61
--	----

6.1.	In hoeverre is de doelgroep door de experimenten bereikt?	61
6.2.	Evaluatieresultaten van de verschillende soorten experimenten	62
6.2.1.	Educatie	62
6.2.2.	Recreatie	63
6.2.3.	Overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren	63
6.2.4.	Positieve sancties	64
6.2.5.	Negatieve sancties	65
6.2.6.	Objectverstevinging	66
6.2.7.	Integratie	67
6.3.	Totaaleffect van de experimenten	68

HOOFDSTUK 7. BELEIDSAANBEVELINGEN	69
-----------------------------------	----

0.	Algemene opzet voor een gemeentelijke anti-vandalismebeleid	70
1.	Overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren	74
2.	Educatie	76
3.	Gerichte publiciteit/integratie	79
4.	Verminderen van onvrede onder jongeren	80
5.	Recreatie	81
6.	Positieve sancties	84
7.	Verkleinen van de mogelijkheden tot vandalisme	85
8.	Controle op vandalisme	89
9.	Afhandeling van vandalisme-zaken	91

LITERATUUR	93
------------	----

LEDENLIJST BEGELEIDINGSCOMMISSIE ACTIE-ONDERZOEK	95
--	----

BIJLAGEN	97
----------	----

DE RAPPORTAGES VAN HET ACTIE-ONDERZOEK	105
--	-----

Voor u ligt het laatste geesteskind van het actie-onderzoek jeugd-vandalisme: het eindrapport. In deze inleiding geven we eerst aan wat vandalisme voor Amsterdam betekent (1.1.). Vervolgens stippen we nog even kort de voorgeschiedenis van het actie-onderzoek aan (1.2.) en bespreken we de opbouw van het onderzoek (1.3.). In (1.4.) geven we de hoofdstukken weer die de lezer in dit eindrapport nog voor de boeg heeft. Het lijkt echter zinnig om allereerst aan te geven wat we onder 'vandalisme' verstaan: 'het opzettelijk plegen van vernielingen, zonder dat het voor de vernieler aanwijsbaar materieel voordeel oplevert'. Deze toevoeging is noodzakelijk, omdat anders bijvoorbeeld ook inbraken bankkraken op ons onderzoeksterrein zouden komen te liggen. Het ging ons te ver om in het kader van dit actie-onderzoek ook nog interviews te moeten houden met Aage M. en zijn thermische lans. We hadden het zo al druk genoeg.

In praktijk hebben we ons in het actie-onderzoek gericht op het 'dagelijkse' vandalisme, dat gepleegd wordt door jeugd tussen 8 en 25 jaar. Het dagelijkse vandalisme betreft vernielingen die erg frequent en vrijwel overal in Amsterdam voorkomen. Men kan daarbij denken aan de losgetrokken bedrading van lantaarnpalen, ingegooide ruiten, uit de grond getrokken 'amsterdammertjes', of in de fik gestoken scholen. We hebben ons niet gericht op vernielingen die ontstaan tijdens voetbalwedstrijden en rond 'kroningsrellen'. Dat soort vernielingen haalt wel de krantekoppen, maar het betreft toch vrij uitzonderlijke gevallen, die qua aard en achtergrond sterk verschillen van het dagelijkse vandalisme.

1.1. WAT VANDALISME VOOR AMSTERDAM EN VOOR AMSTERDAMMERS BETEKENT

De schade die in Amsterdam door vandalisme ontstaat, is gigantisch te noemen. Dat geldt zowel voor de materiële schade als voor de immateriële schade (ellende en hinder door vernielingen).

Een belangrijke bron om inzicht te krijgen in de omvang van de materiële schade aan privébezit vormt het Centraal Bureau voor de Statistiek (C.B.S.). Dit Bureau houdt ieder jaar een zogenaamde 'slachtofferenquête'.

Hierbij wordt aan een steekproef van de Nederlandse (en van de Amsterdamse) bevolking gevraagd of men het afgelopen jaar slachtoffer is geworden van een bepaald delict. Een deel van de vragen heeft betrekking op vernielingen (aan privébezit). Indien iemand slachtoffer van vandalisme was, wordt gevraagd hoe vaak men het afgelopen jaar slachtoffer was.

Het C.B.S. komt over 1981 uit op een schatting van 140.000 vernielingen aan privébezit in Amsterdam met een gemiddeld schadebedrag van f 650,-- per gebeurtenis*.

Dat komt in totaal neer op een schade van circa 90 miljoen gulden. Anders gezegd: vandalisme kost een Amsterdams huishouden gemiddeld f 230,-- per jaar.

* Dit betreft 53.000 maal 'beschadiging van auto' en 87.000 maal 'overige vernieling' (waaronder vernielingen aan woonhuizen): in totaal dus 140.000 van dergelijke vernielingen in Amsterdam. 'Doorrijden na aanrijding', wat 16.000 maal voorkwam, hebben we niet als vandalisme meegeteld. Van deze drie delicten samen bedraagt het gemiddelde schadebedrag per geval volgens het C.B.S. f 650,--.

Uiteraard wordt niet alleen bij de bewoners van Amsterdam vernield, ook bij de (gemeentelijke) overheid en particuliere bedrijven loopt de schade flink in de papieren. In Amsterdam wordt deze schade op ongeveer 50 miljoen gulden per jaar geraamd. Tezamen met de bovengenoemde 90 miljoen gulden voor vernielingen aan privébezit komen we in Amsterdam uit op een totale schade van circa 140 miljoen gulden. Het schadebedrag aan openbaar bezit zit bij de gemeente meestal 'verstopt' in onderhoudsbegrotingen en in de verzekeringspremies. De schade heeft tot gevolg dat veel gemeenteschapsvoorzieningen niet gerealiseerd kunnen worden.

De immateriële gevolgen van vandalisme zijn evenzeer van belang. Eén immaterieel gevolg betreft frustratie bij de slachtoffers. Bijvoorbeeld bij de speeltuinopzichter die zijn huisje op de speeltuin tot de grond toe afgebrand ziet of bij de buurtbewoner die op zijn nieuwe auto een kras van drie meter aantreft.

Ook kan men bij immateriële gevolgen denken aan hinder die door vernielingen ontstaat. Van een gesloopte speeltuin kan geen meer gebruik worden gemaakt. Wanneer bij een school wekelijks tientallen ruiten sneuvelen, betekent dit een constante verstoring van het lesprogramma. Ook vereist dat laatste een groot incasserings- en improvisatievermogen van de schoolleiding. Een citaat uit een interview met één van de schoolhoofden:

"Hoofden van scholen zijn dagelijks met het vandalisme-probleem bezig. Voor een buitenstaander is het moeilijk voor te stellen hoe je je voelt, wanneer je op maandag of donderdag naar school gaat en je de constante dreiging van een handvol ingegooide ruiten of van de ravage van een inbraak, boven het hoofd hangt. Het is dan ook hoog tijd dat er nu iets tegen vandalisme gaat gebeuren".

1.2. AANZET TOT EEN ANTI-VANDALISMEBELEID IN AMSTERDAM.

Een eerste aanzet om het vandalisme in Amsterdam te beperken, werd gegeven door de in 1978 opgerichte Commissie Jeugdvandalisme. Deze Commissie formuleerde in 1979 een aantal algemene aandachtspunten en aanbevelingen. Enkele van deze aanbevelingen - zoals het aanbrengen van alarminstallaties bij scholen en de aanstelling van sportbuurtwerkers - werden gerealiseerd.

In 1981 is de Commissie Jeugdvandalisme - na het voltooien van haar opdracht (de publicatie van de definitieve versie van haar rapport) opgeheven.

In de reacties op (de eerste versie) van het rapport werd, zowel vanuit gemeentelijke instanties als vanuit het maatschappelijk initiatief, aangedrongen op een onderzoek naar de achtergronden van jeugdvandalisme. Op grond daarvan zouden in Amsterdam (aanvullende) maatregelen tegen vandalisme getroffen kunnen worden.

De sociaal-geografen Bram van Dijk en Paul van Soomeren en de socioloog Martin Walop, dienden bij de gemeente een voorstel in voor een actie-onderzoek naar de achtergronden van jeugdvandalisme.

Het College van B&W gaf hieraan zijn fiat en in maart 1981 kon van start worden gegaan. Martin Walop werd full-time voor het onderzoek aangesteld en ondergebracht bij de afdeling Jeugdzaken Volksontwikkeling. Paul van Soomeren en Bram van Dijk - werkzaam bij het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven - werden door dit Bureau voor één dag per week voor het actie-onderzoek ingezet.

De gemeente Amsterdam riep een breed samengestelde begeleidingscommissie in het leven. De taak van deze commissie was om de contacten tussen de onderzoekers en diverse gemeentelijke instanties te vergemakkelijken.

Ook had de commissie een controlerende functie en adviseerde zij na afloop van verschillende fasen over de voortgang van het onderzoek.

Deze begeleidingscommissie moet overigens niet verward worden met de (in 1981 opgeheven) Commissie Jeugdvandalisme.

1.3. GLOBALE OPZET VAN HET ACTIE-ONDERZOEK

Het doel van het actie-onderzoek is tweeledig. Ten eerste werd beoogd om meer inzicht te krijgen in de achtergronden van jeugdvandalisme. Op grond hiervan kon actie ondernomen worden om vandalisme te voorkomen/te beperken.

Ten tweede werd beoogd om inzicht te krijgen in het effect van verschillende maatregelen tegen vandalisme en in wat bij het opzetten en uitvoeren van deze maatregelen komt kijken. Natuurlijk werd er ook naar gestreefd om met deze maatregelen vandalisme reeds daadwerkelijk te verminderen.

In deze doelstellingen zijn de twee belangrijkste elementen van het actie-onderzoek terug te vinden: onderzoek en beleid.

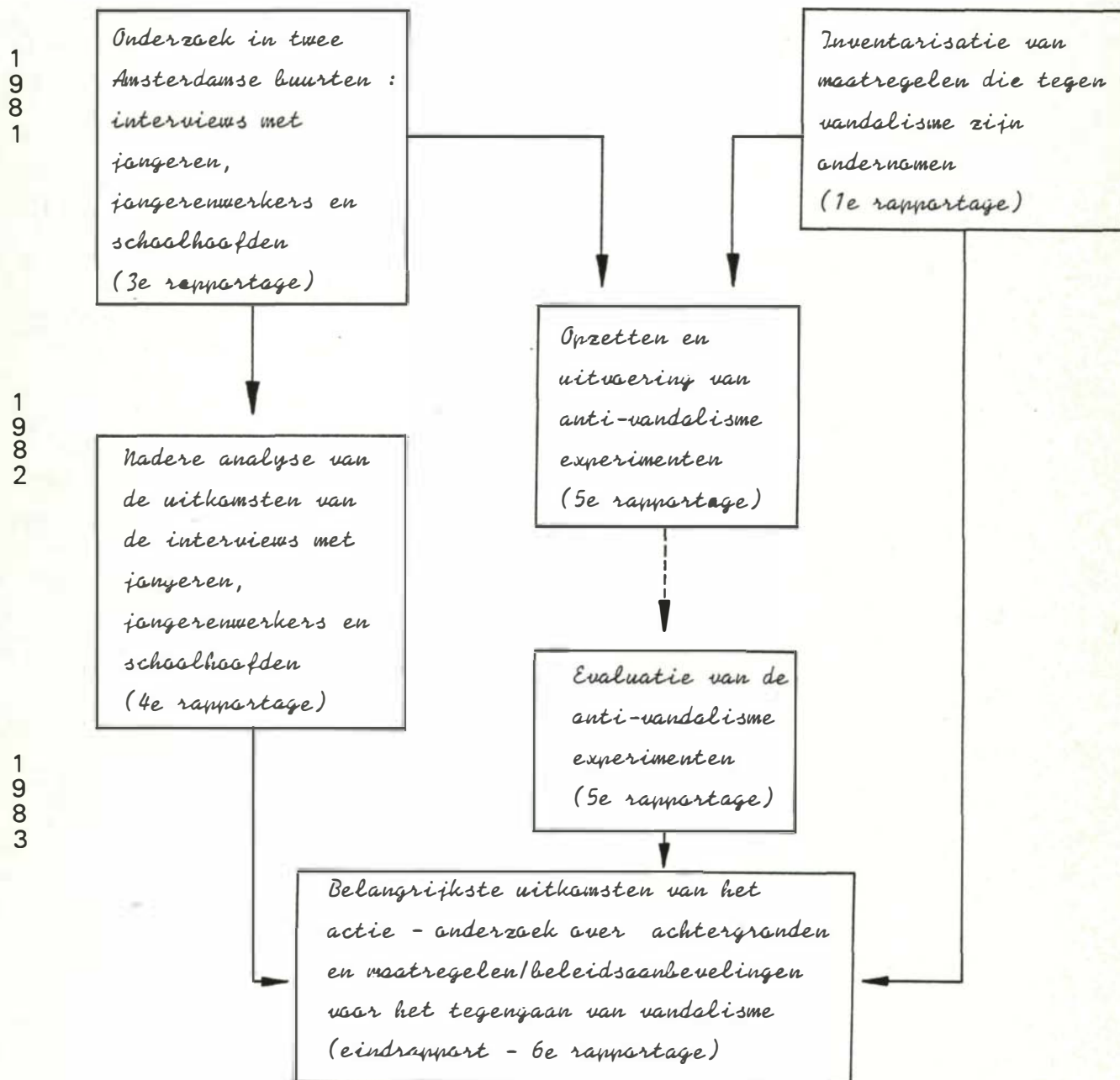
- Allereerst zijn we binnen Nederland nagegaan welk onderzoek naar vandalisme al verricht was, welke maatregelen ter voorkoming en/of beperking van vandalisme al waren voorgesteld en wat de ervaringen daarmee waren.

De resultaten van deze inventarisatie werden neergelegd in een eerste rapportage: deel 1 - Inventarisatienota (mei 1981). Terzijde kan hierbij opgemerkt worden dat wel eens de suggestie gewekt wordt dat over vandalisme reeds boekenkasten vol geschreven zijn. Bij nadere beschouwing bleek ons dat deze indruk niet geheel correct is. Diepgravend onderzoek naar de achtergronden van vandalisme bleek niet of nauwelijks te bestaan. Goede evaluaties van maatregelen die zijn uitgevoerd om vandalisme te voorkomen of te beperken zijn eveneens schaars. Waar men echter inderdaad wel langzamerhand boekenplanken mee zou kunnen vullen, zijn publicaties waarin aangegeven wordt dat er (ter plaatse) sprake is van een "vandalisme probleem" en waarbij vervolgens een serie voorstellen gedaan worden om daar iets aan te doen.

Schema 1. De opzet van het actie-onderzoek

Doel: Het verkrijgen van meer inzicht in de achtergronden van vandalisme

Het verkrijgen van meer inzicht in het opzetten van maatregelen tegen vandalisme en in het effect van deze maatregelen

NB. De opzet van het actie-onderzoek is uitgewerkt in de 2e rapportage.

De uitkomsten van deze inventarisatiefase zijn overigens niet apart in dit eindrapport samengevat. Wel klonken de uitkomsten door in de uitgevoerde anti-vandalisme experimenten en in de aanbevelingen van dit rapport.

- Een volgende fase van het actie-onderzoek speelde zich af in twee buurten van Amsterdam: Osdorp en de Rivierenbuurt. Deze buurten verschillen qua bouwtijd en bouwstijl, maar komen overeen qua aantal inwoners (34.000). In deze buurten hielden we interviews met 239 jongeren, 28 schoolhoofden en 11 jongerenwerkers. Gedurende twee maanden kon men met cassetterecorders en microfoons gewapende onderzoekers van school naar buurthuis en van jongerencentrum naar school zien trekken. Tevens werd een analyse gemaakt van de 'vandalisme-gevoeligheid' van beide buurten. Om dat te kunnen doen ontwikkelden we de zg. 'Ramphydam-methode'. Ook werd in deze fase een uitgebreide vernielregistratie opgezet. Daardoor was het mogelijk uitspraken te doen over de relatie tussen de bebouwde omgeving en de mate van vandalisme in beide buurten. Een voorlopige beschrijving vond plaats in de derde rapportage van het actie-onderzoek (augustus 1981). Deze rapportage vormde de onderbouwing voor de anti-vandalisme experimenten, die in Osdorp werden opgezet. Na een tweede meer diepgravende analyse van de onderzoeksuitkomsten werd het definitieve verslag over de achtergronden van jeugdvandalisme geschreven: deel 4 'Amsterdammertjes vernielen!?' (december 1982).
- Na dit onderzoek werd het de hoogste tijd voor actie. In één buurt (Osdorp) werden de anti-vandalisme experimenten voorbereid. Dat gebeurde als volgt. De uitkomsten van de eerdere fases werden door de onderzoekers besproken met vertegenwoordigers van gemeentelijke instanties en van instanties in de buurt. Op grond daarvan werden ideeën voor maatregelen tegen vandalisme uitgewerkt en daarna daadwerkelijk uitgevoerd. Vervolgens zijn wij nagegaan wat het effect van de experimenten was (effect-evaluatie) en hoe de voorbereiding en uitvoering in organisatorisch opzicht zijn verlopen (proces-evaluatie). De uitkomsten zijn neergelegd in de vijfde rapportage: 'Evaluatie van anti-vandalisme experimenten' (oktober 1983).
- De laatste schakel in het actie-onderzoek vormt het nu voor u liggende eindrapport. In dit rapport zijn onze belangrijkste bevindingen uit het actie-onderzoek samengevat en doen we aanbevelingen om vandalisme in Amsterdam te beperken.

1.4. DE OPBOUW VAN HET EINDRAPPORT

Het eindrapport bestaat uit twee onderdelen: een samenvatting van de belangrijkste bevindingen uit het actie-onderzoek en aanbevelingen om vandalisme in Amsterdam tegen te gaan.

In hoofdstuk 2 is gewijd aan onze 'theorie over vandalisme'. In dit hoofdstuk komen de belangrijkste begrippen aan de orde die we in het actie-onderzoek gehanteerd hebben. (Dit hoofdstuk is een samengevatte en aangepaste versie van hoofdstuk 1 uit deel 4).

Hoofdstuk 3 gaat over de uitkomsten van het onderzoek naar de achtergronden van jeugdvandalisme. We gaan hier vooral in op de belangrijkste conclusies die we uit de interviews met jongeren kunnen trekken.

In hoofdstuk 4 wordt aangegeven hoe de experimentfase is opgebouwd. Vervolgens beschrijven we in hoofdstuk 5 zeer beknopt de uitgevoerde anti-vandalisme experimenten.

In hoofdstuk 6 trekken we de algemene conclusies naar aanleiding van de experimentfase.

We merken op dat hoofdlijnen van deze hoofdstukken reeds te vinden waren in de vierde en in de vijfde rapportage.

Vervolgens komen in hoofdstuk 7 de beleidsaanbevelingen voor vandalisme-preventie aan de orde. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de in het actie-onderzoek opgedane ervaringen en opgesteld in overleg met de leden van de begeleidingscommissie.

' THEORIE '

HOOFDSTUK 2. THEORETISCHE UITGANGSPUNTEN VAN HET ACTIE-ONDERZOEK

Theorieën, die specifiek op vandalisme betrekking hebben, zijn dun gezaaid. De eerste auteur die verschillende vormen van vandalisme systematisch probeerde te onderscheiden, was Stanley Cohen (1973). Hij maakte een verdeling tussen verschillende 'typen' vandalisme om te laten zien hoe veelvormig het verschijnsel vandalisme is. Met zijn onderverdeling beoogde hij tevens de gangbare opvatting te ondergraven, dat vandalisme neerkwam op 'ongrijpbaar en zinloos gedrag'. Cohen is hierin uitstekend geslaagd. In tal van artikelen en beschouwingen over vandalisme zien we zijn - soms enigszins aangepaste - typologie terug. In de eerste rapportage van het actie-onderzoek hebben we verschillende 'typen' vandalisme nog eens op een rijtje gezet.

Als theoretisch vertrekpunt voor het actie-onderzoek bleek een dergelijke typologie echter te simpel. Veel factoren die op het plegen van vandalisme van invloed kunnen zijn, blijven deze typologie namelijk bij buiten beschouwing. Ook was ermee geen zicht te krijgen op iets wat ons evenzeer interesseerde: hoe het komt waarom jongeren niét vernielen.

Voordat we startten met het afnemen van de interviews stelden we een zogenaamde vandalisme-relatiematrix op. Deze relatiematrix bestond uit een serie sleutelbegrippen, waarin we onze ideeën over de mogelijke relaties tussen deze begrippen in de vorm van korte zinnen, opmerkingen en vragen noteerden. We hadden zo de beschikking over een werkbare theorie in steno, waaruit de vragen voor de interviews konden worden afgeleid.*

Als inleiding voor een rapport zou deze theorie in steno echter een onleesbaar geheel vormen. We hebben de matrix daarom een paar keer 'binnenste-buiten gekeerd', zodat we de voor het onderzoek en experimenten belangrijkste relaties overhielden. Deze relaties hebben we vergeleken met de eerste uitkomsten van de interviews en met recente theoretische inzichten. Het produkt van deze voorwas en hoofdwat vormt onze 'theorie': een verzameling van vier kernbegrippen, aangevuld met onderzoeksuitkomsten en ideeën over vandalisme.

We merken op dat dit hoofdstuk reeds in grote lijnen op papier hebben gezet voordat de interviews waren afgerond. Ter illustratie hebben we nu enkele citaten uit de interviews opgenomen en het hoofdstuk op enkele punten aangepast.

In paragraaf 1 treft de lezer de probleemstelling aan waarmee we het onderzoek onder jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers startten. Ook is in deze paragraaf een schema opgenomen, waarin de vier voorwaarden voor vandalisme zijn vermeld:

'mogelijkheid', 'drempel', 'motief' en 'jongeren op straat'.

In paragraaf 2 behandelen we het begrip mogelijkheid (de hoeveelheid vernielbare objecten en de stevigheid van die objecten).

In paragraaf 3 komen enige drempels (dat wil zeggen: redenen om niet te vernielen) aan de orde.

Vervolgens gaan we in paragraaf 4 vrij uitgebreid in op de redenen om wel iets te vernielen: de motieven achter vernielgedrag.

Tenslotte staan we in paragraaf 5 nog kort stil bij de laatste "voorwaarde": jongeren op straat.

* De 19 pagina's tellende matrix is als appendix opgenomen in de derde rapportage.

2.1. PROBLEEMSTELLING

De centrale vraag waar we ons onderzoek naar de achtergronden van jeugd vandalisme mee startten, luidde als volgt:

Waarom plegen jongeren wel of niet opzettelijke vernielingen?

Op het eerste gezicht is dit misschien een cryptische vraagstelling, waarbij de onduidelijkheid vooral in het "wel of niet" deel van de vraag zal zitten. Dat stukje verwijst echter naar twee centrale begrippen waar we nog op terug zullen komen: de motieven (D) om wel te vernielen en de drempels (D) die er voor jongeren bestaan om niet te vernielen.*

Men kan vandalisme zien als een uitermate simpel en bijna poëtisch iets:

Er staat een telefooncel op straat
er komt een jongere aan
hij ramt wel de ruiten in
of hij doet dat niet.

In dit korte gedicht zitten vier voorwaarden verborgen waaraan voldaan moet zijn alvorens een vernieling zal plaatsvinden.

a) Jongeren op straat (D)

Het zal duidelijk zijn dat als er geen mensen zijn, er ook geen vernielingen kunnen plaatsvinden. Aangezien de meeste opzettelijke vernielingen door jongeren gepleegd worden, hebben we de eerste voorwaarde toegespitst tot: een jongere die op straat is. Naar aanleiding van deze eerste voorwaarde kan men zich bepaalde vragen gaan stellen. Bijvoorbeeld: hoeveel jongeren wonen er in een bepaalde buurt en hoe komt het dat sommige van die jongeren veel en anderen weinig op straat zijn?

b) Motief

Als iemand iets vernielt, heeft hij* daarvoor een reden. Soms is zo'n reden om iets te vernielen vrij eenvoudig te achterhalen, zoals bijvoorbeeld in het geval van het afreageren van woede.

Vaak zijn motieven veel minder gemakkelijk herkenbaar. Zoals bijvoorbeeld in het geval dat iemand iets vernielt uit een gevoel van onvrede.

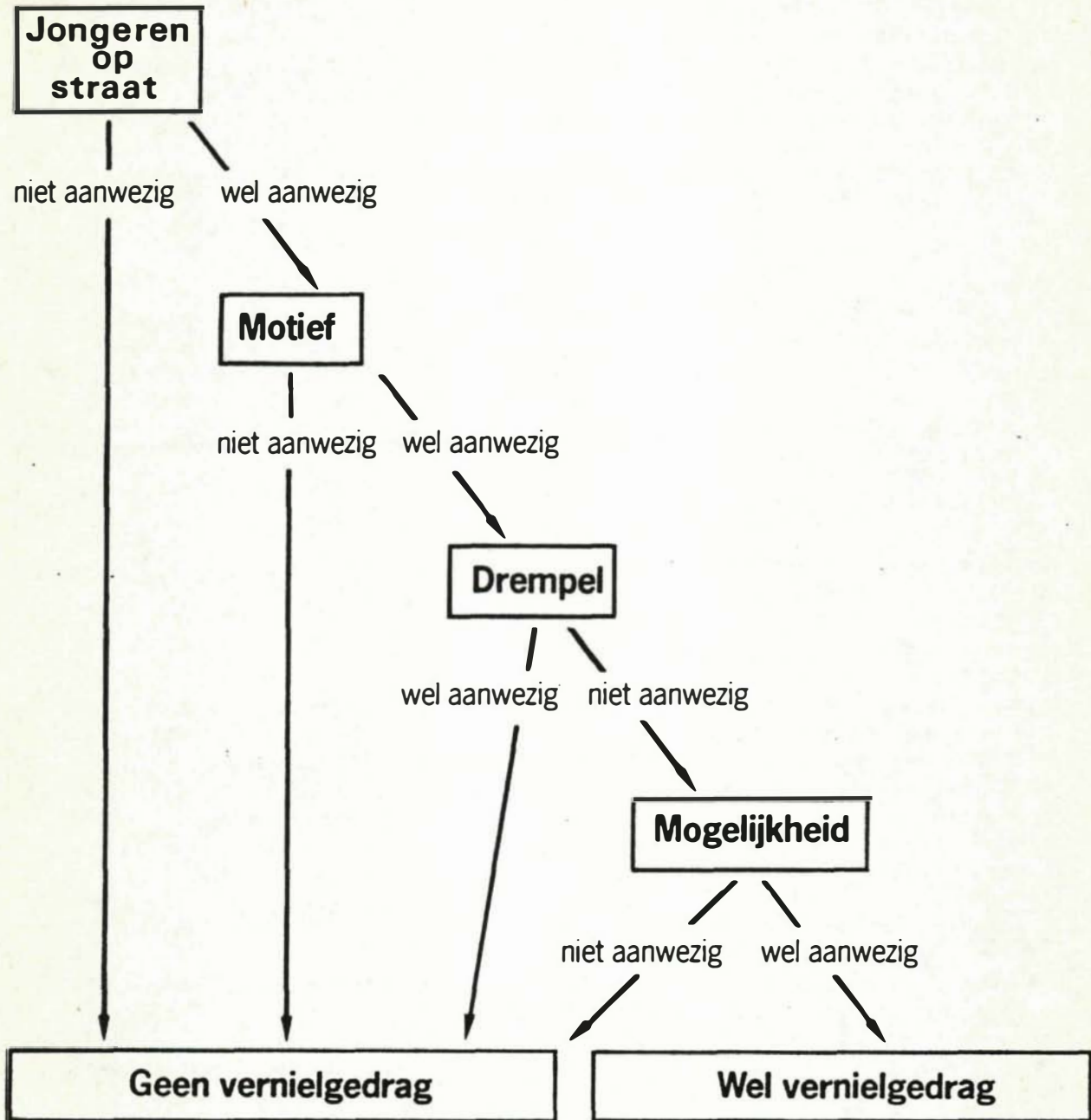
c) Drempel

Als een motief om te vernielen aanwezig is, betekent dat nog niet dat iemand ook daadwerkelijk een vernieling zal plegen. Iets vernielen wordt immers als maatschappelijk ongewenst beschouwd. Dat weerspiegelt zich in sancties, die kunnen variëren van afkeuring tot en met gevangenisstraf.

* Het symbool (D) verwijst naar de lijst met definities van veelgebruikte begrippen. Deze lijst is op pagina 153 van deel 4 te vinden. Telkens als we voor de eerste keer een begrip introduceren, waarvan de definitie daar is opgenomen, zullen we het symbool (D) direct achter het begrip in de tekst opnemen.

** Voor "hij" dient men (ook in het vervolg van dit hoofdstuk) te lezen "hij/zij".

Voorwaarden voor vernielgedrag

We kunnen twee soorten drempels onderscheiden: externe en interne drempels.

Externe drempels: Iets vernielen mag niet. Als je het doet, kan je daar door anderen voor gepakt en gestraft worden. Een pak voor je broek van je ouders, een stomp op je oog van een boze buurtbewoner, een procesverbaal van de politie, of een strafblad van justitie. Allemaal dingen waar men terecht bang voor kan zijn en waar men rekening mee kan houden.

Interne drempels: Natuurlijk kan een jongere ook zelf vinden dat vandalisme niet hoort. Hij kan het zonde vinden om iets te vernielen. Deze interne drempel hangt samen met de mate waarin een bepaalde jongere tijdens zijn opvoeding de norm (D) "vernielen hoort niet" heeft overgenomen.

De interne drempel kan ook samenhangen met de mate van betrokkenheid (D) bij bepaalde objecten (D). Zo zal iemand met veel interesse voor de natuur niet zo gauw een boom vernielen.

d) Mogelijkheid (D)

Naast de drie voorgaande voorwaarden, is er tenslotte nog één voorwaarde waaraan voldaan moet zijn, alvorens een vernieling daadwerkelijk zal plaatsvinden: er moet een vernielbaar object aanwezig zijn. Het woord "aanwezigheid" verwijst hierbij naar het aantal objecten dat binnen een bepaald gebied aanwezig is. Het woord "vernielbaar" verwijst naar de stevigheid van een bepaald object.

2.2. MOGELIJKHEDEN VOOR VANDALISME

Zoals we al opmerkten, slaat het begrip mogelijkheid op de aanwezigheid van een vernielbaar object.

2.2.1. De aanwezigheid van objecten

Theoretisch is de aanwezigheid van objecten ongetwijfeld niet zo interessant. Binnen dit actie-onderzoek moeten we er echter toch zeker rekening mee houden als we bijvoorbeeld een vergelijking maken tussen twee buurten wat het aantal vernielingen betreft. In de ene buurt staan nu eenmaal soms meer objecten dan in een andere buurt. Daardoor bestaat de mogelijkheid dat door een groter aantal objecten de kans op een groter aantal vernielde objecten toeneemt. (zie o.a.: deel 4, hoofdstuk 3).

2.2.2. De vernielbaarheid van objecten

De vraag, in hoeverre een bepaald object al dan niet makkelijk vernielbaar is, voert ons vanzelfsprekend naar de discussie over objectversteving en -beveiliging.

Het idee achter objectversteving veronderstellen we bekend: wanneer een object dermate stevig is, dat er een bulldozer voor nodig is om het te slopen, zullen jongeren niet makkelijk in staat zijn om dat voorwerp te vernielen.

De kritiek hierop is tweeledig.

- Ten eerste kan versteviging van een bepaald object de inventiviteit van juist de jongere vernielers in hoge mate prikkelen ("wedden dat ik dat toch stuk krijg!"). Dit effect lijkt erg moeilijk te vermijden en kan in sommige gevallen uit draaien op een soort inventiviteits- en bewapeningswedloop tussen vernielers en de beheerders van objecten.
- Ten tweede bestaat de mogelijkheid dat het vandalisme zich zal gaan verplaatsen naar eenvoudiger te slopen spullen.

Toch is er een zeer belangrijke reden aan te voeren om te veronderstellen dat versteviging en beveiliging niet altijd inventiviteits-prikkelend of vandalisme-verplaatsend werken. Men moet daarbij vooral denken aan de vernielingen die ten gevolge van (kinder)spel ontstaan. Als de spullen heel blijven en het spel toch leuk is, lijkt er geen reden om aan te nemen dat dit soort vandalisme zich zal verplaatsen. Een voorbeeld hiervan vormt het schoolplein waar veel gevoetbald wordt. Als er in de hitte van het spel per ongeluk - of beter gezegd "bijna" per ongeluk - ruiten sneuvelen, kan men overwegen om op een of andere wijze de ruiten te beschermen.

2.3. DREMPELS

Zoals reeds eerder gesteld zijn er twee redenen om niet te vernielen.

- De eigen norm dat vandalisme niet hoort; bijvoorbeeld omdat men het 'zonde' of 'kinderachtig' vindt om iets te vernielen.
- De angst voor negatieve sancties.

Het onderscheid tussen deze twee drempels is te vergelijken met de door Gladstone (1978) gebruikte termen "internalized control" en "extrinsic control". Internalized control betekent dat iemand zich de norm "vandalisme hoort niet" eigen heeft gemaakt en dat hij zijn gedrag mede op deze norm afstemt. Extrinsic control verwijst naar controle die door anderen op het gedrag wordt uitgeoefend.

Tussen deze twee drempels bestaat uiteraard een samenhang. In dit hoofdstuk zullen we hier echter niet op ingaan. We verwijzen hiervoor naar Van Dijk, Van Soomeren en Walop (1982a) en naar een recent artikel van Jungman (1983), die van 'remmen' in plaats van drempel spreekt. We behandelen eerst de interne drempel (2.3.1.) en vervolgens de externe drempel (2.3.2.).

2.3.1. Interne drempel

Eer men zich een norm eigen kan maken, zal deze eerst door anderen moeten worden overgedragen. Dat overdragen zal veelal door ouders en andere volwassenen (bijvoorbeeld leerkrachten) gebeuren. Wij gebruiken daarvoor verder het woord "opvoeders". Naast opvoeders dragen ook vrienden en vriendinnen normen over. In dit verband spreken wij van de "vriendengroep".

Sprekend over het onderwerp vandalisme kan men bij velen de mening beluisteren dat de norm "vandalisme hoort niet" tegenwoordig minder belangrijk geworden is. Het gevolg daarvan zou dan zijn dat deze norm in mindere mate door opvoeders op jongeren wordt overgedragen en dat daardoor jongeren zich deze norm niet - of nauwelijks nog - eigen maken. Sinds de zestiger jaren bestaat er in Nederland een soort wegwerpcultuur, waarbij mensen veel gemakkelijker omspringen met materiële goederen. Zo koopt men bijvoorbeeld niet langer huisraad voor het leven, maar worden meubels, televisietoestellen en wasmachines in veel gezinnen binnen de tien jaar vervangen. Op veel kleinere artikelen is de term "wegwerp" zelfs letterlijk van toepassing: bier uit blik, de fles zonder statiegeld, de plastic zak en last but not least de wegwerpaansteker. Dit alles zou er toe kunnen leiden dat mensen zich minder aan goederen gaan hechten. Goederen verliezen hun waarde, omdat ze toch makkelijk vervangbaar zijn. Via deze gedachtengang kan men op vrij simpele wijze een verklaring vinden voor (de toename van) vandalisme. Goederen hebben geen waarde meer en daardoor verliest ook de norm "vandalisme hoort niet" zijn waarde.

Het gevolg daarvan zou dan zijn dat deze norm in mindere mate door opvoeders op jongeren wordt overgedragen en dat daardoor jongeren zich deze norm niet - of nauwelijks nog - eigen maken.

Op het eerste gezicht lijkt de voorgaande gedachtengang logisch en degelijk in elkaar te zitten. Desondanks kleven er enige niet onbelangrijke problemen aan. Die problemen komen het duidelijkste naar voren als men zich de vraag stelt of de gedachtengang opgaat voor alle materiële goederen.

Dat is heel duidelijk niet het geval. Eén van de vreselijkste dingen die een jongere kan overkomen is de vernieling van zijn eigen brommer. Zo zal ook een buurtbewoner een lichte hartverzakking krijgen als een welgemikte steen zijn ruit verbrijzelt en de t.v.-clubfauteuil van Pa beschadigt.

Door dit soort voorbeelden komen we in een aardig dilemma terecht: enerzijds wijzen inderdaad een heleboel tekenen er op dat mensen tegenwoordig makkelijker en onverschilliger met materiële goederen omspringen, anderzijds zien we ook dat mensen heel vaak een zeer grote waarde hechten aan materiële goederen (waarschijnlijk vooral de eigen privé goederen). We denken echter dat er voor deze schijnbare strijdigheid een interessante uitweg bestaat.

De maatschappelijke ontwikkelingen in de laatste decennia hebben, als we een bepaalde buurt bekijken, duidelijk geleid tot een verregaande 'individualisering'.*

We bedoelen er zeker niet mee dat mensen tegenwoordig zielige eenzame personen zijn geworden die geheel op zichzelf zijn aangewezen. Mensen gaan natuurlijk nog steeds om met andere mensen en ze hebben onderling al dan niet hechte banden en contacten. Er is echter wel een verandering opgetreden. Zeker als we het probleem op buurtniveau bekijken.

- Zo zijn bijvoorbeeld wonen en werken tegenwoordig strikt gescheiden, wat tot gevolg heeft dat je iemand nog slechts kent of als collega, of als buur. Vaak is zeer weinig bekend over de privé-sfeer van collega's en over de beroepssfeer van burens. Het aantal rollen waarin men iemand kent, is beperkter geworden. Dat zal ongetwijfeld nog versterkt zijn door de toename van het aantal werkende vrouwen.
- Daarnaast is door de toename van de mobiliteit een grotere vrijheid ontstaan voor het aangaan van contacten. Men hoeft niet langer om te gaan met iemand omdat hij dichtbij woont. Men kan selectiever en kritischer zijn in het "uitzoeken" van vrienden en kennissen. Het spreekwoord "een goede buur is beter dan verre vriend" heeft sterk aan waarde ingeboet. Met een goed en snel vervoermiddel, woont die verre vriend opeens erg dichtbij.

* In deel 4 spraken we in dit verband van 'privatisering', een term die we ontleenden aan Bahrtdt (1969). Sinds het kabinet Lubbers heeft het woord privatisering echter een geheel andere betekenis gekregen: het overbrengen van taken van overheid naar het bedrijfsleven. Daarom gebruiken we in dit rapport nu het woord 'individualisering'.

- Binnen een buurt zijn contacten tussen buurtbewoners onderling echter ook nog veranderd onder invloed van andere processen.
Het buurtleven op straat is met name door de auto snel en afdoende platgereden en vergast, terwijl de binnenshuis plotseling oplichtende en glitterende televisie de keus er niet bepaald moeilijker op maakte. Het winkelen - vroeger altijd goed voor een flinke roddel - is totaal van vorm veranderd: supermarkt, boodschappenkar, kassa, kofferruimte en diepvries vormen een vaste zaterdagse weg voor heel wat zakken chips en stijfgevroren halve haantjes.

Deze processen hebben geleid tot een verregaande individualisering: in de privé sfeer kan men zich terugtrekken in de eigen woning (en dat doet men ook), waarbij men eerder contact heeft met elders wonende gelijkgestemden dan met gelijkvloers wonende burens.

De privé woning kan in de eerste plaats dienst gaan doen als een soort showroom waar men zich terugtrekt.

Hierdoor is vermoedelijk de sociale controle van buurtbewoners vermindert. Zij waken nog slechts over eigen bezit; in de bescherming van bezit van anderen (privé of openbaar) zijn zij nauwelijks geïnteresseerd. (Dat mot de pliesie maar doen!) We komen hier in de volgende subparagraaf nog op terug.

Op grond van de ideeën die we in deze sub-paragraaf hebben gepresenteerd, kunnen we stellen dat onder invloed van de beschreven maatschappelijke processen de norm "vandalisme hoort niet" inderdaad minder belangrijk geworden is, zolang het om andermans goederen gaat.* Voor eigen bezit (en eventueel ook: voor het bezit van mensen die men goed kent, zoals vrienden en kennissen) is de norm "vandalisme hoort niet" daarentegen juist zeer belangrijk.

Hiermee komen we terecht op het begrip "betrokkenheid". Jongeren zullen onder invloed van bovenbeschreven processen over het algemeen weinig betrokken zijn bij het bezit van anderen (zowel van buurtbewoners als overheid) en de interne drempel om die objecten te vernielen zal dan ook laag zijn. Dit laatste sluit enigszins aan bij Engelse theorieën over sub-culturen van jongeren (zie verder 2.4.3. ad c.).

Zoals we in het begin van deze paragraaf stelden, spelen ook de normen van de (vrienden)groep een belangrijke rol. Er kunnen zich omstandigheden voordoen, waarbij in een groep de 'norm dat vandalisme niet hoort' niet of nauwelijks van betekenis is. Alcoholgebruik is één van die omstandigheden die drempelverlagend kan werken.**

* Als extreem voorbeeld het volgende bericht uit Het Parool:

- Een driejarig meisje heeft zaterdagmiddag aan de Spaarndammerdijk twintig auto's met een steen flink beschadigd. De totale schade aan de voertuigen bedroeg tienduizend gulden, aldus de politie. De vader van het kind, de 37-jarige E.A.H.L. werd door de politie aangehouden, toen hij een van de omstanders bedreigde. Volgens de politie ondernam de vader niets tegen het kraswerk van zijn dochtertje."

** Eén van de citaten uit de interviews: "We hadden enorm veel gezopen en toen 'gejointrij'd', weet je wel. Dan ram je die wagen totall-loss. Niet expres, dat gaat automatisch. Want overal wordt mee geragd." (jongen - 17).

Een andere - zeker voor Amsterdam - toepasselijke omstandigheid is 'luilak'. De norm dat vernielen niet hoort gaat dan voor veel jongeren zeker niet op, integendeel: iets vernielen hoort er juist bij.

Ook als iets eenmaal stuk is, blijkt dit drempelverlagend te werken.* Kapotte objecten lokken als het ware (nieuwe) vernielingen uit. In de eerste nota spraken we in dit verband van 'erosievandalisme' en een experiment van de psycholoog Zimbardo (1973), die een auto met open dak in een buitenwijk parkeerde en deze auto 24 uur met een verrekijker in het oog hield. Achtereenvolgens werden - steeds door andere personen - de volgende zaken 'gesloopt': de accu en de radiator (met behulp van een ijzerzaag), de antenne, ruitenwissers, kabels, jerrycan en een achterwiel.

2.3.2. Externe drempel

De tweede drempel is het besef dat (bijna) alle jongeren hebben dat vernielen niet mag en dat het bestraft kan worden.

Het is duidelijk dat de externe drempel veel minder efficiënt werkt dan de interne: wanneer een jongere zelf vindt dat vernielen niet hoort, zal hij het - controle (D) of geen controle - niet doen; als hij zich de norm niet eigen gemaakt heeft, biedt alleen een (onmenselijke) 100% controle de zekerheid dat er niet vernield wordt.

Interessant onderzoek naar het belang van de externe drempel is verricht door Webb (1982). Hij interviewde een 50-tal 'vandalen' en concentreerde zijn vragen op de omstandigheden, waaronder vernielingen gepleegd worden. Vrijwel alle vernielingen vonden plaats op plekken; waarop buurtbewoners weinig controlemogelijkheden hadden (plekken waarop buurtbewoners vanuit woningen en vanuit de openbare weg weinig uitzicht hadden). Dit sluit aan bij het onderzoek van Van Dijk en Van Soomeren (1980), die de meeste 'zware vernielingen' op slecht controleerbare plekken registreerden. Het onderzoek van Webb wijst tevens uit dat de aanwezigheid van een eventuele 'ontsnappingsroute' van groot belang is: er bestaat minder kans op vernielingen wanneer de ontsnappingsroute bijvoorbeeld een brede weg betrof, en meer kans op vernielingen wanneer deze route is gelegen in kleine steegjes of door paadjes in achtertuinen. De conclusie, die we hieruit kunnen trekken is duidelijk: naarmate jongeren de kans om gepakt te worden hoger zullen inschatten, neemt de kans dat zij vernielingen plegen af. Deze conclusie is misschien niet zo verrassend, het geeft wel aan dat het ontbreken van de externe drempel een belangrijke voorwaarde voor vandalisme vormt.

* Een tweetal citaten over het 'erosievandalisme':

"Ik heb op de speeltuin ook wel eens iets kapot gemaakt. Want het was al kapot. Dat was dat huissie op de speeltuin, dat was toch al helemaal vernield. Daar was zo een apparaat dat voor de lichten zorgt. Daar gooide ik steeds met een stok tegenaan, want het was toch al helemaal vernield. En die rekken die werden omgedraaid enzo, daar heb ik effe bij meegeholpen. Het was helemaal stuk en ik heb geholpen om het in de fik te steken." (jongen - 10).

"Er stond een ouwe rot auto voor de deur. We dachten dat ie naar de sloop ging, toen hebben we hem lekker ingedeukt, banden laten leeglopen, spiegeltjes erafgebroken. Maar toen bleek later dat ie toch verkocht moest worden." (jongen - 9).

Wanneer we vervolgens de potentiële straffers afzonderlijk aan een nadere beschouwing onderwerpen, geeft dat nog meer aanleiding om te veronderstellen dat de drempel "angst om betrappt te worden" niet zo erg hoog zal zijn.

- In de eerste plaats bespreken we hier de rol van de ouders. Sommige mensen zijn van mening dat ouders zich steeds minder met hun kinderen bemoeien. Het ontstaan van de term "sleutelkinderen" - kinderen die overdag de sleutel krijgen om in huis te komen omdat geen ouder(s) thuis is (zijn) - kan als een symbool voor deze ontwikkeling worden gezien. Er is evenwel in de onderzoeken van Gladstone (1978) en Richards (1979) geen verband aangetoond tussen "gebroken gezinnen" en "werkende moeders" en het plegen van vandalisme.
- Een tweede categorie van potentiële bestraffers zijn de buurtbewoners. De kans die jongeren lopen om door hen gepakt en/of bestraft te worden, is waarschijnlijk niet zo erg groot. In 2.3.1. beschreven we immers het proces van individualisering waardoor buurtbewoners waarschijnlijk nog slechts weinig interesse en actie zullen tonen als ze zien dat de spullen van anderen vernield worden.
We veronderstelden echter eveneens in die paragraaf dat de reacties van buurtbewoners op een vernieling van hun eigen bezit wel scherp zouden zijn. Een interessant gevolg daarvan zou dan kunnen zijn dat het via vandalisme uitlokken en het pesten van buurtbewoners voor jongeren een leuk redelijk voorspelbaar, maar nog net wel spannend spelletje wordt: je weet dat ie reageert en je weet ook precies uit welke hoek of deur die reactie zal komen. Een onverwachtse greep in je nekvel van een andere buurtbewoner hoeft je nauwelijks nog te vrezen.
- De derde en laatste categorie van straffers wordt gevormd door de politie (en daarachter justitie). In hoeverre de afschrikwekkende werking van de politie de laatste jaren is veranderd valt moeilijk te zeggen. Wij hebben de indruk dat voor vele jonge kinderen de politie-agent nog altijd een soort boeman is. Dat is waarschijnlijk een weinig gelukkige imago.
Als de angst met het klimmen der jaren minder wordt, kan het voor een aantal jongeren juist een gewild tijdverdrijf zijn de vroegere boeman dwars te zitten.

In het bovenstaande zijn heel kort een aantal factoren genoemd die van invloed zijn op de controle van (verniel)gedrag door jongeren. Het uiteindelijke resultaat van deze in dezelfde richting werkende factoren zal zijn dat jongeren de kans dat ze gepakt en gestraft worden laag zullen inschatten.

Dat wordt nog versterkt doordat jongeren die in groepsverband opereren minder kans hebben om een straf opgelegd te krijgen. Het is immers moeilijk om uit een groep jongeren de dader aan te wijzen. Bovendien hebben jongeren over het algemeen 'weinig te verliezen': een straf zal hun maatschappelijke positie nauwelijks in gevaar zal brengen.

2.4. MOTIEVEN

Met 'motief' doelen wij niet op zeer diepe psychologische roerselen of op een element uit een misdaadroman. We verstaan er eenvoudig onder: 'een reden om te vernielen'. In deze paragraaf gaan we per leeftijds-categorie na, welke (combinatie van) motieven een rol kunnen spelen. Achtereenvolgens komen motieven bij kinderen (2.4.1.), tieners (2.4.2.) en jong-volwassenen (2.4.3.) aan bod.

Een motief dat vermoedelijk vrij los staat van leeftijd, is wraak. Vandalisme uit wraak komt voor uit frustratie en richt zich op een object van iemand die deze frustratie veroorzaakt heeft. Bijvoorbeeld het doorsnijden van een fietsband om iemand persoonlijk te treffen. Voor een nadere beschouwing over vandalisme uit wraak, verwijzen we naar deel 4 (paragraaf 1.5.2.). We merken nog op dat vandalisme uit wraak verschilt van vandalisme uit onvrede. Bij vandalisme uit onvrede is de bron van ongenoegen voor de betrokkene zelf meestal vrij diffuus en hoeft het vandalisme zich ook niet op deze bron te richten. Een vrij onbestemd gevoel van 'een hekel aan school', zou zich bijvoorbeeld kunnen uiten in het in elkaar rammen van een telefooncel of abri en niet per se in het in de fik steken van de desbetreffende school.

2.4.1. Vandalisme door kinderen (8-12 jaar)

In de eerste nota staat over spelvandalisme van 8 - 12 jarigen het volgende geschreven: "Het stukmaken van dingen kan bij hen een min of meer toevallig bijproduct van spelletjes zijn, zij weten echter meestal heel goed dat je niet zomaar iets kapot kan maken. Er is dus wel degelijk sprake van opzet, al zijn de kinderen op deze leeftijd zich nog nauwelijks van de gevolgen van hun daden bewust."

Er komt hier dus geen duidelijk motief naar voren: er wordt gesproken van een min of meer onbedoeld bijproduct. Men zou echter ook kunnen veronderstellen dat dit onbedoelde vernielen wel voorkomt, maar dat in veel gevallen het vernielen bewust als spelvorm wordt gekozen.* Dit stemt overeen met de resultaten van een onderzoek van Crane dat reeds in 1952 (!) gepubliceerd werd. Hij ondervroeg 120 studenten in New South Wales naar hun jeugdervaringen op het gebied van gangs (door Crane opgevat als informele groep). De leeftijd van de leden van die groepjes liep uiteen van ongeveer 9 tot 13 jaar. Binnen die groepjes bestonden duidelijke gedragscodes, met name wat betreft eigen geheime taal en initiëeringsriten. Het merendeel van de "gangs" - vooral de jongens - hield zich bezig met verboden gedrag.

* Een citaat: "Oh ja, ik heb nog wel eens iets kapot gemaakt. We waren toen op het dak van de school. Toen waren we wel vandalen hoor, echt een stelletje vandalen. We klommen op het dak en daarop waren van die bollen, van die plastic koepels. Daar gingen we heerlijk op springen en veren. Die dingen stonden op een paar meter afstand en toen zei ik: met één voet op de ene, met een tussensprong met één voet op de andere en met twee voeten op de derde. Dat veert altijd heerlijk. Toen de eerste, met de andere voet op de andere en toen....kratch, toen ging ik er doorheen." (jongen - 12).

Crane verbindt aan zijn onderzoeksresultaten de volgende conclusies:

"The explanation of this suggested in the paper is that gang activities are a testing of the barriers placed upon the child life space by the adult life group (....) In the gang a new system of barriers is raised which is voluntarily accepted by the members. This acceptance of restraint plays a part in the socialising of the child." (Crane; 1952)

Binnen een dergelijke visie is (spel)vandalisme dus onderdeel van een groepscultuur (cultuur = D) waarmee bepaalde grenzen uitgetest worden*. Tevens speelt het accepteren van de groepsnormen een belangrijke rol in de socialisatie van het kind. Deze ideeën - met name vandalisme als onderdeel van een subcultuur en van het socialisatieproces - zullen we in de volgende subparagraaf (waarin het vandalisme door pubers wordt behandeld) weer tegenkomen. Het vandalisme door tieners ligt dus in het verlengde van vandalisme door kinderen.

2.4.2. Vandalisme door tieners (13-16 jaar)

Over criminaliteit door tieners bestaan diverse wetenschappelijke theorieën. We kunnen deze theorieën toespitsen op vandalisme en daarbij grofweg drie stromingen onderscheiden:

- a. de onderzoekers die vandalisme zien als een onderdeel van een socialisatieproces;
- b. zij, die vandalisme zien als een vorm van conflict tussen het statussysteem van jongeren en dat van volwassenen;
- c. de Marxistisch georiënteerde wetenschappers die vandalisme zien als uitvloeisel van een ander conflict: namelijk dat tussen arbeidersklasse (lower class) en dominante klasse (middle class).

ad a. De socialisatie theorie

Aan het begin van de zestiger jaren zetten Matza en Sykes (1962) zich af tegen het tot dan toe gangbare idee dat jeugddelinquentie en vandalisme vooral door lower class jeugd gepleegd werden. Volgens hen moet jeugddelinquentie gezien worden als een verschijnsel dat (ook) onder middle class tieners voorkomt. Jongens zijn in hun puberteit ongerust over hun identiteit als man en over hun acceptatie bij hun leeftijdsgenoten. Ze conformeren zich aan die normen, waarvan zij vinden dat ze typisch mannelijk zijn; hardheid, spanning en avontuur. Het plegen van vernielingen is een bezigheid waarmee aan die normen kan worden beantwoord. In deze visie maken gangactiviteiten (waaronder het plegen van vandalisme) dus deel uit van een socialisatieproces.

* Dit uittesten hoeft natuurlijk niet per se de vorm aan te nemen die Crane beschrijft (uittesten van groepsnormen). Het zou ook kunnen zijn dat kinderen de regels van volwassenen uittesten; b.v. door het pesten van volwassenen en zien hoe daarop gereageerd wordt.

Met deze theorie wordt voorts een verklaring geboden voor het (mogelijke) verschil in vandalistische activiteiten tussen jongens en meisjes: meisjes streven naar typische vrouwelijke normen en niet naar hardheid en stoerheid*. Dit idee is overigens niet per se strijdig met de constatering van Richards (1979) dat meisjes nauwelijks minder vernielen dan jongens behalve in de avonduren.

De verklaring à la Matza zou dan echter zijn dat de vernielingen die 's avonds worden aangericht niet passen binnen het traditionele vrouwelijke rolpatroon. Meisjes plegen slechts lichte vernielingen, waarbij het vooral om het avontuur gaat; de wat zwaardere vernielingen waarbij het tonen van fysieke kracht een rol speelt zijn voor meisjes minder aantrekkelijk. Daarbij moet echter worden aangetekend dat meisjes mogelijk wel "in opmars" zullen zijn bij het plegen van "mannelijk" vandalisme als gevolg van het doorbreken van het traditionele rolpatroon.

ad b. De puber-volwassenen conflict theorie

Deze theorie is door Richards (1979) gelanceerd. Zij stelt dat het statussysteem van volwassenen voor tieners niet echt toegankelijk is. Bepaalde reacties op de, door volwassenen opgelegde, beperkingen kunnen van grote invloed zijn op de positie binnen de (vrienden)groep. Zo kan het tarten van volwassen gezag (D) binnen bepaalde groepen een teken van onafhankelijkheid zijn en statusverhogend werken. Gebeurt dit enigszins gematigd, dan zal de positie ten opzichte van volwassenen - die toch al ongelijk is - er niet ernstig door aangetast worden.

Vandalisme blijkt dus een bij uitstek geschikt middel te zijn: naar volwassenen toe riskeert men er weinig mee, naar leeftijdsgenoten toe valt er veel mee te winnen. Men geeft er duidelijk mee te kennen, hoe men over het opgelegde gezag van het volwassengezag denkt. Bovendien is het een blijk van de soort autonomie, die door leeftijdsgenoten hoog gewaardeerd wordt. Door vandalisme kunnen tieners zo prestige (D) of aanzien verwerven.

De gezagsrelaties binnen de school bevestigen immers de positie (D) van de tiener, zonder dat deze daar veel aan kan veranderen. De relatiepatronen, die zich op school ontwikkelen, zijn eveneens belangrijk. Groepsvorming van tieners vindt veelal plaats op basis van gedeelde schoolervaringen, zoals plezier of hekel aan school of leerprestaties. De aard van iemands (vrienden)groep bleek een belangrijke voorspeller voor delinquentie. Omdat de schoolervaringen van invloed zijn op de totstandkoming van bepaalde (vrienden)groepen, kunnen deze ervaringen een indirecte invloed uitoefenen op het bestaan van delinquent gedrag. Dit wil niet zeggen, dat scholieren helemaal niet reageren op de verschillen die er binnen de schoolgemeenschap tussen volwassenen en kinderen bestaan, of dat dergelijke relaties totaal geen verband houden met vandalisme. Een negatieve houding ten opzichte van school geeft meer kans op vandalistisch gedrag.

* Een citaat: "Ik laat hem (mijn vriend) het altijd doen. Laat hem maar mollen hoor. Ik kan wel tien keer tegen hem zeggen 'hou op', hij gaat toch door. Ik vind het wel leuk om erbij te staan." (meisje - 15).

ad c. De klasse-conflict theorie

In Engeland hebben in de zeventiger jaren een aantal onderzoekers - verbonden aan het "Centre for Contemporary cultural Studies" te Birmingham - het gedrag van arbeidersjongeren bestudeerd vanuit een Marxistisch klassestrijdperspectief.

"Problematisch" gedrag, zoals agressie en vandalisme wordt door hen - net als b.v. door Cohen (1955) - opgevat als gevolg van de onderliggende positie (o.a. qua scholing en werk) van arbeidersjongeren.

Bij Cohen wordt die relatie rechtstreeks gelegd; de Birminghamschool schuift daar echter de jongeren (sub)cultuur tussen. Binnen die (sub)-cultuur wordt de onvrede over onderliggende positie als het ware vertaald in specifieke uitingen van (symbolisch) verzet tegen de dominante waarden en normen.

Het onderstaande citaat is illustratief voor deze visie.

"De betrekkelijk zelfstandige arbeiderscultuur dringt via haar kinderen in de school door en botst daar op de specifieke leerinhouden, de discipline en het gezag van de officiële schoolideologie. De dagelijkse confrontatie tussen deze twee maakt van de klas een strijdtoneel waar onderhandeling, verzet, weerstand en aanpassing elkaar afwisselen. De jeugd van de overheerste klassen oefent zich er niet alleen in de oude beproefde verzetsvormen, ze experimenteert er ook met nieuwe strategieën om op de school zelf en later op het werk het hoofd te kunnen bieden aan onderdrukking, verveling en minachting.

Paul Willis van het CCCS onderzocht de typische antischoolcultuur waarmee sommige engelse arbeidersjongens (lads) op de Britse middenschool de dagelijkse dwang van leraren en lesprogramma's pogen te weerstaan. Hij vond dat deze cultuur in haar basis een directe overeenkomst vertoont met de strijdbare arbeiderscultuur in fabriek en werkplaats.

Fysieke trots, rauwe humor en mannelijk chauvinisme zijn de middelen waarmee de arbeiders het duffe ongeschoolde werk trachten te verlevendigen en waardoor ze hun zelfrespect weten te handhaven.

In feite vormt de school voor hen niet veel meer dan een oefenterrein waar ze dezelfde strategieën als die van de arbeiders leren beheersen. Ze oefenen er de tactieken, die hen in staat stellen om de monotonie van het schoolleven en het ongeschoolde werk, dat ze overigens ambiëren, te verdragen." (Dieleman e.a. 1980).

Naast illustratie van het theoretisch perspectief biedt dit citaat aardige vergelijkingsmogelijkheden met de vorige twee theorieën:

- in tegenstelling tot Richards wordt er hier dus wel uitgegaan van de school als strijdtoneel.
- net als in de eerste theorie wordt het groepsgedrag van jongeren mede gezien als een socialisatieproces. Bij Matza ging het echter om een socialisatieproces van jongeren in het algemeen, hier om een socialisatieproces van lower-class jongeren in verband met hun latere rol als fabrieksarbeider.

Naast de groepscultuur op school heeft de Birminghamschool zich vooral op het vrije tijdsgedrag van lower-class jongeren gericht. Dat vrije tijdsgedrag van jongerensubculturen wordt volgens de Birminghamers gekenmerkt door sociale rituelen - regelmatig terugkerende activiteiten waar een symbolisch verzet tegen de dominante klasse vanuit gaat en waar door het groepsgevoel wordt versterkt - die tezamen het aanzien van de

groep (de groepsstijl) bepalen.*

Vandalistisch gedrag kan zo'n ritueel zijn en moet dan ook gezien worden in samenhang met andere groepsrituelen. (zie bijvoorbeeld Corrigan-1982). Een belangrijk facet van jongerenculturen is dat jongeren "ruimte" voor zich winnen. Jongeren scheppen eigen subculturen binnen de buurt en op school (zoals we in het citaat al zagen) en bovendien worden er concrete fysieke ruimten veroverd, bijvoorbeeld de straat(hoek) of de snackbar. Het plegen van vernielingen kan volgens deze theorie dan ook worden opgevat als 'toeëigeningsgedrag', als het scheppen van leefruimte binnen de woonomgeving. Hierbij zou het verzet tegen de 'dominante' orde dus een belangrijke rol spelen.

-- Het alledaagse vandalisme en het zware vandalisme

Na het presenteren van deze drie theorieën, is het tijd om onze eigen visie aan te geven. Hoewel elk van deze theorieën enig licht laat schijnen op een deel van het verschijnsel vandalisme, bieden zij ons inziens elk afzonderlijk een onvoldoende verklaring voor de diverse motieven die aan vandalisme ten grondslag kunnen liggen.

Wij willen allereerst een onderscheid maken tussen het meer "allegaagse" vandalisme (kleine vernielingen, die de oplettende wandelaar vrijwel overal op straat kan tegenkomen) en het "zwaardere" vandalisme (vernielingen, waarbij geen bril noodzakelijk is om ze waar te nemen, zoals in de brand gestoken buurthuizen, volledig doorzeefde haltehuisjes en op zijn kop gezette telefooncellen).

We denken dat juist de motieven bij deze qua aard verschillende vormen van vandalisme veelal zullen verschillen. We verwachten dat het "generatieconflict" overwegend ten grondslag zal liggen aan het meer alledaagse vandalisme en dat de "klasseconflict theorie" vaker zal opgaan naarmate het vandalisme zwaarder vormen aanneemt. Wij zullen proberen een aantal ideeën ten aanzien van het "allegaagse" en het "zwaardere" vandalisme uit de voorgaande theorieën te integreren. Daarbij zij opgemerkt dat in werkelijkheid de scheiding tussen het alledaagse en zwaardere vandalisme niet altijd even duidelijk is aan te geven. In praktijk zal er tussen deze verschillende vormen van vandalisme sprake zijn van een vloeiende overgang.

* Hele duidelijke voorbeelden van groepsstijlen dateren in Nederland uit de zestiger jaren:

- Groepen nozems, uiterlijk getypeerd door vetkuif, spijkerbroek, puntschoenen en het bezit van een brommer.
- De provo's: uiterlijk getypeerd door de kleur wit (witte kleren, fietsen enzovoorts). Fraaier voorbeeld van een sociaal ritueel in de vorm van happenings is nauwelijks te vinden. De provo's hadden waarschijnlijk in hoofdzaak een middle-class achtergrond. Dat wijst er ons inziens al op dat een klassenstrijdperspectief bij het bestuderen van jongerenculturen te beperkt is. Duidelijke voorbeelden van groepsstijlen uit de zeventiger en tachtiger jaren zijn de discojongeren en de punkbeweging.

Het alledaagse vandalisme

Wij denken dat voor zowel lower als middle-class tieners de constatering van Richards opgaat dat vandalisme een uitstekend middel is om binnen de eigen (vrienden)groep aanzien te verwerven*. Ze geven er mee te kennen hoe ze over het opgelegde gezag van volwassenen denken.

Toch is deze conflictverklaring ons inziens maar één zijde van de medaille. Want vandalisme is niet alleen conflictgedrag maar tegelijkertijd een vorm van socialisatiegedrag. Het past namelijk binnen de opvattingen die jongeren hebben van de normen van volwassenen.

Volgens Matza gaat het om normen als hardheid, spanning, snel financieel succes en avontuur. Daarbij zullen zich tussen lower en middle-class jongeren wellicht enige "detailverschillen" voordoen: Mogelijkerwijs is de lower-class interpretatie van dergelijke normen wat ruwer dan die van middle-class jongeren.

Jongeren streven weliswaar (hun interpretatie van) de door Matza genoemde normen van volwassenen na, maar ze hebben binnen de volwassenen leefwereld weinig mogelijkheden om op geoorloofde wijze aan die normen te voldoen.

Wanneer we nu nog even terugkijken naar de ideeën over vandalisme door kinderen zien we grote overeenkomsten. Vandalisme is een soort socialisatiegedrag en maakt bovendien deel uit van een specifieke subcultuur. Vandalisme kan een middel zijn om vanuit die subcultuur de normen en het gezag van volwassenen uit te testen.

We hebben in dit relaas over het alledaagse vandalisme nog niet verklaard waarom de ene jongere meer vandalisme pleegt dan de andere. In feite geeft Richards (1979) een antwoord wanneer zij stelt dat een negatieve houding ten opzichte van school meer kans geeft op vandalistisch gedrag. Deze relatie is vergelijkbaar met de relatie die er bestaat tussen boosheid op de ouders en vandalisme. In beide gevallen dienen de gevoelens van boosheid beschouwd te worden als een reactie op de bestaande leeftijdsverschillen en de beperkingen die door volwassenen aan pubers worden opgelegd. Dergelijke gevoelens vergroten de kans op vandalisme.

Het zwaardere vandalisme

Met zwaarder vandalisme bedoelen we dat het aantal gepleegde vernielingen groot is en dat de per vernieling aangerichte schade hoog is.

Wij verwachten dat het zwaardere vandalisme een uiting is van onvrede, voortkomend uit een slechte situatie met betrekking tot gezin, scholing, werk en/of vrije tijdsbestedingsmogelijkheden.

We denken dat het slechts een vrij beperkte groep betreft van met name lower class jongeren. Voor deze jongeren geldt dat het klasseconflict en volwassenen-jongeren conflict bij elkaar komen. Hun onvrede wordt vertaald in een extreme vorm van toeëigeningsgedrag waarbij veel én zwaar vandalisme kan worden gepleegd. Bovendien vallen veel van deze jongeren vrijwel overal buiten: zij hebben weinig te verliezen. Daarom zullen vermoedelijk bij hen de drempels over het algemeen laag zijn.

* Een citaat: "Ik heb wel eens een telefoonceel stukgemaakt. Kwamen we langs met een hele groep van de disco en je wilt erbij horen, hè. Pakken we allemaal stenen, hebben we door de ramen heen gegooid. Die telefoon hebben we eraf gerukt. Gingen ze nog op auto's staan, die grote jongens. En als je niet meedoet, dan noemen ze je een dufferik. We waren toen met een stuk of tien, van een jaar of zestien, zeventien. Eén jongen was van mijn leeftijd (jongen - 14).

2.4.3. Vandalisme door jong-volwassenen (17-25 jaar)

Zoals reeds gezegd in de paragraaf over drempels zal in deze leeftijds-categorie in vergelijking met tieners weinig vandalisme worden gepleegd. Na de puberteit zal het (alledaagse) vandalisme als kinderachtig en onvolwassen worden beschouwd. De blokkade naar het statussysteem van volwassenen wordt voor de meeste jong-volwassenen grotendeels opgeheven. Jong-volwassenen die zich in hun tienerjaren nog veelal met zware vernielingen bezig hielden, zullen vermoedelijk ook na due tijd nog wel af en toe wat slopen. Zeker, indien bij hen de onvrede met hun leefsituatie zal blijven bestaan.

Die vernielingen zullen dan grootscheeps van karakter zijn. Grootscheepse vernielingen - zoals bijvoorbeeld 'het egaal maken van een speeltuin' of het neerhalen van hekken in een voetbalstadion - zijn minder kinderachtig dan het ingooien van een enkel ruitje. Het durven te plegen van deze grootscheepse vernielingen zou bij hun groepsgenoten nog wel eens statusverhogend kunnen werken.

Een onderzoek van Van der Brug en Marseille (1983) wees uit dat grootscheepse vernielingen bij voetbalwedstrijden en gewelddadig gedrag door toeschouwers het meest voorkwam onder jongeren van 16, 17 en 18 jaar. Vooral onder jong-volwassenen, dus. Deze jongeren bleken over het algemeen gekenmerkt door een laag opleidingsniveau en waren verhoudingsgewijs vaak werkloos. 'Stoer doen' en 'het durven te nemen van risico's' hoorden voor deze jongeren tot hun belangrijkste normen. Deze bevindingen duiden erop dat voor jong-volwassenen die nog vernielingen zullen plegen onvrede en prestige de belangrijkste motieven voor vandalisme zullen vormen. We merken hierbij wel op dat de meeste jong-volwassenen - zeker wanneer zij tegen de twintig jaar beginnen te lopen - ook de meer grootscheepse vormen van vandalisme als te kinderachtig gaan beschouwen.

2.5. JONGEREN OP STRAAT

Er resteert nog een voorwaarde waaraan voldaan moet zijn alvorens er daadwerkelijk iets vernield kan worden. Er moeten jongeren zijn, of - preciezer uitgedrukt - er moeten jongeren op straat zijn.

Reade (1982) ziet vandalisme als een min of meer logisch bijprodukt van de aanwezigheid van groepen jongeren op straat:

"It is merely the physical outcome of what could result whenever any young people get together in groups, and engage in an activity which is absolutely normal among such groups of young people-play, or horse-play"* (E. Reade - Vandalism and Social Ecology - Paper presented at the international colloquium on Vandalism - Parijs 1982 - pag. 7).

* We merken op dat Reade hierbij direct een verband legt met wat we in dit hoofdstuk drempels noemden:

"One says 'could' result, because usually in such situations, social norms operate in such a way as to ensure that such play or horse-play does not escalate, and get out of hand, and that property is therefore not destroyed. It must be added, however, that to impose such norms is to practice restraint, which implies the expenditure of some kind of effort, or cost. This may be self-restraint, if exercised by the young people themselves; if by contrast this restraint is imposed by adults, it is likely to involve even greater efforts or costs, for example, of judgement, tact, diplomacy and other social skills."

Het begrip 'jongeren op straat' is theoretisch misschien weinig interessant, toch mag deze voorwaarde niet over het hoofd gezien worden. Complexe begrippen als motief en drempel verliezen hun betekenis, wanneer er geen jongeren zijn waarvoor deze begrippen opgaan. Als men bijvoorbeeld het aantal vernielingen in twee buurten met elkaar vergelijkt en duidelijke verschillen tussen die buurten constateert, is het zinnig om eerst het aantal jongeren in die buurten te vergelijken, alvorens diepzinnige theoretische verklaringen te bedenken. Als er meer jongeren in een bepaalde buurt wonen (die allicht ook in die buurt zullen spelen of rondtrekken) neemt de kans op vernielingen in die buurt toe. Er is evenmin veel fantasie voor nodig om te veronderstellen, dat rond plaatsen waar veel jongeren samenkomen (zoals speeltuinen, scholen, jongerentra, disco's) we verhoudingsgewijs veel vernielingen zullen aantreffen. Een factor op het individuele niveau, die van invloed is op het begrip "jongeren op straat", is de wijze van vrijetijdsbesteding van een jongere. Brengt men de vrije tijd hoofdzakelijk binnen of buitenshuis door? We verwachten dat er door jongeren die hun vrije tijd buiten besteden, duidelijk meer vernield zal worden, dan door jongeren die hun vrije tijd voornamelijk binnenshuis doorbrengen.

2.6. TOT SLOT

De vier kernbegrippen uit dit hoofdstuk (jongeren op straat, motief, drempel en mogelijkheid) lijken vrij vruchtbaar bij het verklaren waarom vandalisme al dan niet plaats vindt en onder welke omstandigheden vandalisme vermoedelijk voor zal komen. In het actie-onderzoek hebben we deze begrippen als leidraad gebruikt. In dit rapport zullen we ook regelmatig naar de 'theorie' teruggrijpen.

In het volgende hoofdstuk gaan we aan de hand van interviews met jongeren na, in hoeverre de kernbegrippen in praktijk van betekenis zijn. Tevens proberen we in dat hoofdstuk aan te geven welke motieven en drempels voor bepaalde leeftijdscategorieën het meest van belang zijn.

De maatregelen tegen vandalisme kunnen hierop worden toegesneden. Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat kinderen veel vernielingen plegen doordat bij hen drempels laag zijn, kunnen de maatregelen bij deze leeftijdsgroep zich toespitsen op het verhogen van de drempels. Via de experimenten kan dan worden nagegaan hoé dat op de beste manier kan gebeuren.

De theorie uit dit hoofdstuk ligt dus zowel ten grondslag aan het onderzoek naar de achtergronden, als aan de maatregelen die tegen vandalisme genomen kunnen worden.

' ONDERZOEK '

HOOFDSTUK 3. ALGEMENE CONCLUSIES UIT HET ONDERZOEK NAAR DE ACHTERGRONDEN VAN JEUGDVANDALISME

In dit hoofdstuk proberen we de uitkomsten van de interviews in enige algemene lijnen aan te geven. Voor de feitelijke samenvattingen van de onderzoeksuitkomsten verwijzen we naar de vierde rapportage.

In de komende paragrafen zullen we de onderzoeksuitkomsten aan de hand van het in het theoretische hoofdstuk gepresenteerde model nog eens doorlopen.

Na een algemene beschouwing (3.1.) komen achtereenvolgens aan de orde: jongeren op straat (3.2.), motieven (3.3), het kennelijk ontbreken van motieven (3.4.), drempels (3.5.) en mogelijkheid (3.6.).

Vervolgens wordt in (3.7.) nog kort stilgestaan bij de invloed van de fysieke omgeving op vandalisme.

3.1. ALGEMEEN

In het kader van het actie-onderzoek naar jeugdvandalisme, hebben we gesproken met 28 schoolhoofden en 11 jongerenwerkers.

Het belangrijkste onderdeel van het onderzoek werd echter ingenomen door de in totaal 239 interviews die met jongeren in twee Amsterdamse buurten (Osdorp en de Rivierenbuurt) zijn gehouden. We spraken met 102 leerlingen van lagere scholen, 103 leerlingen uit het voortgezet onderwijs en 34 jongeren in buurthuizen en jongerencentra.

Bij elk van deze categorieën jongeren was de verhouding tussen geïnterviewde jongens en meisjes ongeveer 2:1.

Vandalisme blijkt voor zeer veel jongeren een niet ongewoon tijdverdrijf. Met name jongens van (tenminste) 8 jaar tot ongeveer 16 jaar geven heel openlijk toe wel eens wat te vernielen (63%). Bij meisjes (tussen 8 en 16 jaar) komt vandalisme minder voor (40%).

Bij jongeren ouder dan 16 liggen de percentages aanzienlijk lager: nog slechts 31% van de jongens en 17% van de meisjes zegt vernielingen te plegen.

Overigens moet men zich bij woorden als vernielingen en vandalisme geen al te afschuwelijke dingen voorstellen: een groot deel van de door ons geïnterviewde jongeren vertelde ons wel eens één of enkele vernielingen te plegen (ingooien ruiten, autospiegels ombuigen e.d.).

We merken op dat er geen samenhang bleek te bestaan tussen vernielgedrag van jongeren en de maatschappelijke positie van de ouders. Jongeren uit lower-class gezinnen vernielen dus niet minder of meer dan jongeren uit middle-class gezinnen.

Slechts een klein aantal jongeren zegt vaak te vernielen. Daarbij kan worden aangetekend dat vaak vernielen meestal samen gaat met het plegen van zware vernielingen (telefooncellen in elkaar beuken, buurthuizen in de fik steken).

Men kan het verschijnsel vandalisme echter ook van een heel andere kant benaderen. Ruim 1/3 deel van de door ons geïnterviewde jongeren bleek namelijk helemaal niet te vernielen.

Deze groep blijkt bij nadere beschouwing te splitsen in:

- een groep jongeren, die zegt nog nooit wat vernield te hebben en
- een groep jongeren die zegt niet méér te vernielen.

Deze laatste groep van ex-vernielers bestaat vooral uit de wat oudere jeugd. Uit hun verhalen komt naar voren dat vandalisme iets is dat zo vanaf de leeftijd van 16 jaar geleidelijk wordt afgezworen. Rond deze leeftijd blijken deze jongeren andere dingen te gaan doen. Ze zwerven bijvoorbeeld minder in groepjes over straat. Ze richten zich op andere materiële doelen. Bijvoorbeeld via het leren van een vak of door te werken. Kortom: een deel van hen bouwt een "fatsoenlijk" bestaan op. Een ander deel van hen gaat zich echter vooral met activiteiten bezig houden, die (semi)crimineel zijn (inbraakjes b.v.).

3.2. JONGEREN OP STRAAT

Dat er in Osdorp meer jongeren wonen dan in de Rivierenbuurt biedt een eerste verklaring voor het feit dat er in Osdorp meer vernield wordt (zie deel 4).

Maar ook op het individuele niveau kan men het bovenstaande begrip als een mogelijke verklaring voor vandalisme aanvoeren. Zo blijkt uit de interviews dat het feit of een jongere zijn of haar vrije tijd voornamelijk buitenshuis doorbrengt (los van eventuele motieven of drempels) een belangrijke voorspeller te zijn voor het plegen van vandalisme.

Met name niet-georganiseerde vormen van vrijetijdsbesteding buitenshuis, gaan samen met vandalisme. Uit vrijwel alle verhalen, die betrekking hebben op vandalisme in groepsverband, valt het op dat vandalisme dan ontstaat, als de gangbare vormen van vrijetijdsbesteding (knikkeren, partijtje voetbal, bv.) vervelend beginnen te worden. Jongeren bedenken dan iets om die verveling te verdrijven. Daartoe kunnen velerlei activiteiten ondernomen worden. Wel dient die activiteit spannend te zijn.

Ook blijkt er een samenhang te bestaan tussen bepaalde georganiseerde vormen van vrijetijdsbesteding en vandalisme.

Jongeren die aan teamsporten en aan vechtsporten in clubverband doen, vernielen meer dan jongeren die niet van een sportvereniging lid zijn. Jongeren die een individuele tak van sport (anders dan vechtsporten) beoefenen en jongeren die zijn aangesloten bij een "culturele" vereniging, vernielen over het algemeen minder.

3.3. MOTIEVEN

Zoals we in 3.1. zagen, hangen leeftijd en geslacht duidelijk samen met het plegen van vernielingen. Vooral de motieven blijken sterk leeftijdsgebonden. We zullen daarom de meest voorkomende motieven aan de hand van de verschillende leeftijdscategorieën nog eens nalopen.

3.3.1. Kinderen

Bij kinderen, tot circa 12 jaar, komt vandalisme veelal neer op:

- een indirecte uiting van woede, waarvan de reden voor die woede of kwaadheid duidelijk is (bijvoorbeeld een voetballertje die uit kwaadheid een ruit intrapt, omdat hij net de beslissende penalty gemist heeft);
- een uiting van wraak. Iets van iemand vernielen, omdat je een hekel aan hem hebt. Bijvoorbeeld kinderen die de banden van de auto van de melkboer doorsnijden, omdat zij niet voor zijn deur mogen spelen.

De motieven woede en wraak vinden we bij jongens en meisjes ongeveer in dezelfde mate terug. Meestal is de schade niet zo groot.

Twee andere redenen voor kinderen tot ongeveer 12 jaar om te vernielen komen wat minder voor. Zij kunnen als volgt worden omschreven.

- Een manier om de "fysieke omgeving" te leren kennen, meestal als onderdeel van spelletjes. Bijvoorbeeld het stoken van een "fikkie", waarbij - verrassenderwijs - plotseling enkele stenen knappen.

- Vandalisme als een middel om de sociale omgeving te leren kennen. Bij het leren kennen van de sociale omgeving is het uittesten van regels vanzelfsprekend van groot belang.

In 3.2. merkten we op dat uit veel verhalen van jongeren bleek dat vandalisme een spannende activiteit is en daardoor een geschikte manier om verveling te verdrijven. Daartoe zijn echter ook andere activiteiten mogelijk. Vaak, maar niet altijd, zijn dit verboden activiteiten.

We noemden dit "keten". Dat keten kan verschillende vormen aannemen.

Het kan neerkomen op het pesten van buurtbewoners, het sarren van bedrijfsbeveiligingsagenten in warenhuizen of op vandalisme (het ingooien van de ramen van school, bijvoorbeeld).

Vandalisme is dus geen geïsoleerd verschijnsel, maar één van de mogelijke spannende activiteiten.

Deze laatste twee redenen (een manier om de fysieke en sociale omgeving te leren kennen) kwamen we vooral tegen bij jongens in groepsverband.

Daarnaast bleek - tot onze verrassing - een zeer sterke samenhang te bestaan tussen vandalisme onder lagere scholieren en het hebben van een hekel aan school.

Een verklaring hiervoor kan zijn dat kinderen die met tegenzin naar school gaan, de hierdoor ontstane onvrede door vernielingen afreageren. Ook is het mogelijk dat de hekel aan school een gemeenschappelijke ervaring voor kinderen betekent en dat ze op basis van die gemeenschappelijke ervaring groepjes vormen. Na schooltijd zullen ze behoefte hebben om gezamenlijk iets te beleven, wat eindelijk leuk en spannend is. Ze mogen/kunnen dan eindelijk in beweging komen. "Keten" ligt dan ook voor de hand.

3.3.2. Tieners

Bij jongeren vanaf de hoogste klas van de lagere school (vanaf circa 12 jaar) begint het karakter van de vernielingen duidelijk te veranderen. Zo zijn bijvoorbeeld de vernielingen meestal van een aanzienlijk zwaarder kaliber dan bij kinderen tot 12 jaar.

Van 12 tot 16 jaar blijken de twee volgende motieven het meest voor te komen:

- vandalisme als een manier om de bestaande normen en het gezag van volwassenen uit te testen. Door iets te durven vernielen, leert men de eigen sociale mogelijkheden kennen en gaat tevens na of en hoe de normen van volwassenen (zoals: vernielen "hoort" niet) gehandhaafd worden. Hier dus ook "keten" en een middel om de sociale omgeving te leren kennen.
- deze mogelijke confrontatie met het gezag van volwassenen heeft nog een ander aspect: men stelt zich door te vernielen in een onafhankelijke positie ten opzichte van volwassenen op. Zo is vandalisme een manier om aanzien (prestige) te verkrijgen bij leeftijdsgenoten.

Het "stoer" zijn, dat daarbij om de hoek komt kijken, is vooral voor jongens in deze leeftijdsgroep belangrijk. Daarom komt vandalisme onder pubers vooral onder jongens voor. Van meisjes wordt verwacht dat ze andere manieren kiezen om aanzien te verkrijgen, zoals bijvoorbeeld "mooi zijn".

We herinneren er aan dat vandalisme als een manier om aanzien onder leeftijdsgenoten te verwerven door het gezag van volwassenen uit te testen, niet op zichzelf staat. Voor jongeren is het uitwisselbaar met activiteiten als "kleine winkeldiefstalletjes" of het "pesten van de buurvrouw". Aangezien deze activiteiten eveneens door volwassenen verboden zijn, werken zij onder leeftijdsgenoten ook prestigeverhogend.

De motieven "woede", "wraak" en het "leren kennen van de fysieke omgeving", die we bij kinderen veel tegenkwamen, komen veel minder vaak terug in de interviews met jongeren tussen 12 en 16 jaar.

Wel blijkt er bij pubers een sterke samenhang te bestaan tussen "onvrede" en vandalisme. Die onvrede komt bij leerlingen van het voortgezet onderwijs - evenals bij lagere scholieren - ondermeer voort uit een hekel aan school. Door veel leerlingen wordt de gezagsstructuur op school als (onder)drukkend ervaren.

Een gebrek aan toekomstperspectief lijkt ook samen te gaan met vandalisme. Mogelijke werkloosheid speelt daarbij een rol. Daarnaast kwam in verschillende gesprekken de dreiging van kernwapens naar voren.

Dit lijkt erop te duiden dat het bij vandalisme onder pubers niet alleen gaat om het uittesten van normen en gezag, maar dat het ook een uiting van weerstand tegen het bestaande gezag kan zijn. In het geval van een hekel aan school, komt die weerstand soms duidelijk herkenbaar naar voren: bijvoorbeeld bij het doorzeven van een school met steentjes.

3.3.3. Jong-volwassenen

Het merendeel van de jongeren vanaf 17 jaar, die zowel in scholen als in jongerencentra zijn geïnterviewd, beschouwt vandalisme als iets kinderachtigs of als een activiteit voor pubers. Ze kijken erop neer.

Een ander deel van de jong-volwassenen vindt vandalisme kinderachtig, omdat het geen (financieel) nut heeft. Andere "verboden" activiteiten, zoals inbraken e.d. leveren tenminste nog wat tastbaars op.

Wat de jongeren betreft die wel vernielen, lijkt vandalisme bij hen te ontstaan in eenzelfde situatie als bij jongeren van 8 tot 16 jaar. Verveling, een groepje de behoefte aan actie en spanning. De gepleegde vernielingen gaan vaak gepaard met (al dan niet uitgelokte) knokpartijen.

De gevoelens van onvrede, die we bij kinderen en pubers tegen kwamen in de vorm van een hekel aan school, zien we ook duidelijk terug bij de categorie niet-schoolgaande jongeren vanaf 17 jaar, die wel vernielen.

Bij hen is schooluitval en werkloosheid vaak aan de orde van de dag. Niet-schoolgaande jongeren die werk hebben, maar daar ontevreden over zijn, vernielen duidelijk meer dan degenen die daar tevreden over zijn. Jongeren die geen invloed hebben op de gang van zaken in het jongerencentrum vernielen ook significant vaker dan de jongeren die wel invloed hebben op de gang van zaken.

Sommige groepen vernielende jongeren in jongerencentra hebben veel weg van wat in de Engelstalige literatuur wordt omschreven als een "lower-class gang".

In feite hebben deze jongeren een eigen duidelijk van andere te onderscheiden manier van leven ontwikkeld (subcultuur). Zij willen een plek waar ze elkaar kunnen ontmoeten, waar zoveel mogelijk kan en mag maar niets moet. Ze hebben een hekel aan vaste regels en lak aan volwassen leiders en opvoeders. Deze houding komt waarschijnlijk voort uit een algemeen gevoel van onvrede dat ontstaan is door de klappen die ze van de maatschappij hebben gekregen.

De jongerenwerkers schetsen een directe verband tussen onvrede en vandalisme. Ons inziens is er eerder sprake van een indirect verband. Vanuit hun onbevredigende positie kunnen - of willen - sommige van deze jongeren niet kiezen voor een meer gerichte en maatschappelijke getolereerde vrijetijdsbesteding, omdat daarbij vaak regels gesteld worden. Daar verzetten deze jongeren zich juist tegen.

Samenvattend kunnen we stellen dat voor geen van de drie onderscheiden categorieën jongeren vandalisme doelloos of zinloos is. Vandalisme heeft voor henzelf wel degelijk een bepaalde betekenis.

3.4. HET KENNELIJKE ONTBREKEN VAN MOTIEVEN

In de vorige paragraaf zagen we dat onvrede vaak één van de achterliggende motieven van vernielgedrag is. En dat bij jongeren tot een jaar of 16, vandalisme in veel gevallen het karakter lijkt te hebben van het bieden van weerstand tegen het gezag van volwassenen. Vernielen gaat daarbij meestal hand in hand met andere "verboden" activiteiten, die als "keten" omschreven kunnen worden.

Lang niet alle geïnterviewde jongeren vernielen of dagen anderszins het gezag van volwassenen uit. Dat roept een aantal vragen op.

- Is er bij jongeren die niet vernielen geen weerstand tegen het gezag van volwassenen en zo nee, waarom niet?
- Hoe leren zij de toepassing van normen kennen, indien zij dat niet zelf uittesten?
- Is het voor leerlingen die niet vernielen, onmogelijk om aanzien onder leeftijdsgenoten te verwerven?

Laten we bij de eerste vraag beginnen.

- Bij een aantal jongeren bestaat er weinig weerstand tegen het gezag van volwassenen. Zij lijken door volwassenen te worden geaccepteerd. En wel omdat zij doelen onderschrijven die door volwassenen belangrijk worden geacht, zoals bijvoorbeeld het 'je best doen op school'. Deze jongeren worden door volwassenen als "bijna-volwaardig" beschouwd. Zij krijgen dan ook veelal verantwoordelijkheid toebedeeld.

De veronderstelling dat sommige jongeren niet vernielen, omdat ze zich geaccepteerd voelen en verantwoordelijkheid krijgen, doet een aantal stukjes van de vernielpuzzel op zijn plaats vallen.

Zo zagen we bijvoorbeeld dat leerlingen die met plezier naar school gaan, minder vernielen dan leerlingen die met tegenzin naar school gaan. Waarschijnlijk hebben deze leerlingen een hekel aan school, omdat ze het nut van school niet inzien en de daar gestelde regels niet accepteren.

Uit de interviews met jongeren in buurthuizen komt een vergelijkbaar beeld naar voren: jongeren die zeiden wel invloed in de gang van zaken in het jongerencentrum (en ook verantwoordelijkheid) te krijgen, waren de jongeren die nauwelijks "sloopten".

In een breder verband kan men stellen dat jongeren die zich door "de maatschappij" geaccepteerd voelen (bijvoorbeeld doordat ze tevreden zijn met hun - te verwachten - positie in deze maatschappij) minder vaak zullen vernielen.

- De tweede vraag luidt: hoe leren jongeren die niet keten of vernielen (en dus kennelijk op deze wijze geen gezag uittesten) die toepassing van normen dan kennen?

Jongeren kunnen normen van volwassenen leren kennen door ze van volwassenen over te nemen en ze vervolgens zelf toe te passen. In dit geval: "door de norm vernielen hoort niet" over te nemen en geen spullen te slopen. We lopen hier bijna vooruit op het "drempelverhaal" (9.6.).

Hoe de norm dat "vernielen niet hoort" door volwassenen wordt toegepast, blijkt vanzelf zodra leeftijdsgenoten wél vernielen. Een leeftijdsgenoot, die bijvoorbeeld een ruit intrapt, kan wellicht gepakt worden en mogelijk gestraft. Op die manier tast hij grenzen af en haalt als het ware de kastanjes voor anderen uit het vuur.

Kortom: het is niet altijd nodig om de toepassing van normen te leren kennen, door de normen zelf te overschrijden.

- Het weerstand bieden tegen het gezag, vooral in de puberteit, is een mogelijk middel om onder leeftijdsgenoten prestige te verwerven. Dat brengt ons op de derde vraag: kunnen jongeren die geen weerstand aan het gezag van volwassenen bieden, dan geen aanzien onder leeftijdsgenoten verwerven?

Dat kunnen zij wel. Er bestaan namelijk ook andere middelen dan "het weerstand durven bieden aan het gezag van volwassenen". Zoals bijvoorbeeld "het in de smaak vallen bij meisjes" of "schoolprestaties". Dat zijn ook middelen om prestige in een bepaalde groep te verkrijgen.

3.5. DREMPELS: WAAROM VERNIELEN JONGEREN NIET?

In het theoretische hoofdstuk werd gesproken over twee drempels:

- een interne drempel. Een aantal jongeren vernielt niet, omdat zij de norm "vernielen hoort niet" hebben overgenomen. In hun eigen woorden: vernielen is zonde.
- een externe drempel. De angst om gepakt en gestraft te worden. Met andere woorden: de vrees dat er een sanctie volgt op het overtreden van de norm "vernielen hoort niet".

We veronderstelden dat de beide drempels niet hoog zouden zijn. In alle leeftijdscategorieën bleken beide drempels echter toch wel degelijk te bestaan. Daarbij tekenen we aan dat de angst om gestraft te worden vooral bij kinderen gering was ("het was toch maar een spelletje", of "daar zit toch een verzekering op"). Bij jong-volwassenen spelen de beide drempels een belangrijke rol. Velen vinden vandalisme inmiddels kinderachtig. Het risico om voor iets weinig lucratiefs als vandalisme met politie en justitie in aanraking te komen, is voor hen dan ook te groot.

Voor pubers neemt de norm "dat vandalisme niet hoort" een aparte plaats in. Het feit dat deze norm in wezen van volwassenen afkomstig is, vormt voor een aantal pubers een reden om deze norm (en de handhaving daarvan) uit te testen. Het overtreden van de norm "vernielen hoort niet" is voor hen dan juist een motief! Zoals we in de vorige paragraaf zagen, accepteren andere pubers deze norm echter wel. Bij hen vormt de norm dus een interne drempel.

De constatering dat kinderen, pubers en jong-volwassenen niet vernielen, omdat ze zich de norm "vernielen hoort niet" eigen hebben gemaakt, zegt nog weinig. Naast wat hierover in de vorige paragraaf is gezegd, lijkt de betrokkenheid bij een object van groot belang. Dit geldt uiteraard het sterkst bij eigen bezit. Men zal eigen bezit dan ook niet gauw vernielen en ook proberen te voorkomen dat anderen dat bezit vernielen.

Het accepteren van de norm "vernielen hoort niet" hangt eveneens samen met de mate waarin ouders controle uitoefenen op het gedrag van hun kinderen. In de hoofdstukken 4 en 5 bleek, dat jongeren die door ouders sterk werden gecontroleerd, weinig vernielen. Daarentegen bleek ook dat jongeren die van huis uit een zekere verantwoordelijkheid kregen, eveneens weinig vernielen.*

Het is wellicht ook interessant om na te gaan in hoeverre de norm "vernielen hoort niet" vanuit de scholen en het jongerenwerk wordt overgedragen. Temeer daar het begrip "vorming" tot de doelstellingen van het onderwijs en van het sociaal-culturele werk behoort.

Uit de interviews met schoolhoofden kwam naar voren dat veel van hen ernstige vernielingen aan het schoolgebouw aangrijpen om er met de leerlingen over te spreken, meestal via een ronde door de klassen. Dit werd door zeven schoolhoofden (voornamelijk op de lagere scholen) genoemd. Een aantal anderen noemt een vergroting van de betrokkenheid met het schoolgebouw als beste bijdrage op dat de school niet vernield zal worden. Dat kan gebeuren door de school er verzorgd uit te laten zien (en bijvoorbeeld met leerlingen in en rond de school schoonmaakacties te houden). In het voortgezet onderwijs lijkt verhoudingsgewijs wat vaker naar de verhoging van de externe drempel te worden gegrepen (straf). De geïnterviewde jongerenwerkers staan over het algemeen een stuk laconieker tegenover vernielingen dan schoolhoofden, zeker voor zover het vernielingen betreft, die niet binnen de muren van het jongeren centrum plaatsvinden. Deze wat laconiekere houding is verklaarbaar, omdat de jongerenwerkers vandalisme veelal opvatten als een directe uiting van onvrede, of zoals één jongerenwerker het uitdrukte:

"een gezonde reactie op een ongezond systeem". Dat neemt niet weg dat de jongerenwerkers wel degelijk maatregelen nemen om vernielingen binnen het eigen gebouw tegen te gaan.

* Overigens bleek het vernielgedrag van jongeren niet samen te gaan met het al dan werken van beide ouders of het feit of ouders al of niet gescheiden zijn.

Als één van de drempelverhogende factoren noemen zij onder meer een betere herkenbaarheid van zichzelf en van de afzonderlijke jongeren binnen het centrum. Bijvoorbeeld door zelf tijdens activiteiten duidelijk aanwezig te zijn en door te werken met lidmaatschapkaarten. Dit komt overeen met wat we in hoofdstuk 2 stelden, dat de onherkenbaarheid in een groep bij vernielingen drempelverlagend zal werken. Evenals de schoolhoofden noemen de jongerenwerkers het belang van het goed op orde houden van het gebouw, omdat gesloopte spullen nieuwe vernielingen schijnen uit te lokken.

Samengevat kunnen we stellen dat het bijbrengen van de norm "vernielen hoort niet" vooral op lagere scholen lijkt te gebeuren en dat bij de wat oudere jeugd meer indirecte methoden worden gebruikt om vernielingen te voorkomen. Bij deze stelling is echter enige terughoudendheid geboden, omdat in deze fase van het onderzoek wel schoolhoofden, maar nog geen leerkrachten zijn geïnterviewd.

De externe drempel, de angst om gepakt te worden, kwam terug in alle drie de leeftijdscategorieën:

- bij kinderen bleek deze drempel iets hoger in de Rivierenbuurt. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de grotere visuele controle mogelijkheden van de bewoners in deze buurt,
- bij een aantal jongeren tussen 12 en 16 jaar bleek de reden dat zij met vandalisme gestopt waren, te liggen in een daadwerkelijke confrontatie met politie en justitie en
- bij een aantal jong-volwassenen leek de maatschappelijke positie waarin zij zich bevonden (een baan of het uitzicht daarop) het plegen van vernielingen uit te sluiten. Door vanwege vandalisme met het justitiele apparaat in aanraking te komen, zou deze positie in gevaar komen.

Deze bevindingen lijken erop te duiden dat het uittesten van normen en regels door middel van vandalisme aan charme inboet, zodra die regels duidelijk blijken te bestaan en/of het overtreden daarvan door de desbetreffende jongeren te gevaarlijk worden geacht.

3.6. MOGELIJKHEID

Het begrip "mogelijkheid", dat we omschreven als "de aanwezigheid van een vernielbaar object" is (na jongeren op straat, motief en drempel) één van de voorwaarden voor vandalisme.

Het woord "aanwezigheid" verwijst naar het aantal objecten dat in een bepaald gebied aanwezig is. In hoofdstuk 2 bleek dat in Osdorp iets meer te vernielen objecten aanwezig zijn dan in de Rivierenbuurt, wat naast het grotere aantal jongeren een tweede verklaring biedt voor het wat grotere aantal vernielingen in Osdorp.

Zoals we in hoofdstuk 2 stelden, verwijst het woord "vernielbaar" naar de stevigheid van een bepaald object. Bij de meeste gemeentelijke diensten is dit een voor de hand liggend aangrijpingspunt om vernielingen tegen te gaan. Door het toepassen van steviger materialen is de vernielbaarheid van objecten immers te verminderen.

Tegen objectversteviging, als vorm van vandalismpreventie, bestaat echter ook nogal wat kritiek. Er zou voorbij worden gegaan aan de achtergronden van vandalisme. Daardoor zou er een verplaatsingseffect kunnen optreden en zou het totaal aantal vernielingen in een buurt gelijk blijven.

Door de bevindingen in het onderzoek, lijkt deze kritiek wel genuanceerd te moeten worden. De eerste nuancering kan men al in hoofdstuk 2 vinden: als spel primair en vernielen secundair is, zal versteviging niet tot verplaatsingseffecten leiden. De interviewuitkomsten bleken deze verwachting inderdaad te bevestigen.

Naar aanleiding van de interviews kunnen we nu echter nog een tweede nuancering aanbrengen. De onderzoeksuitkomsten wijzen er namelijk ook op dat er bij jongeren die vernielen, verhoudingsgewijs van veel impulsiviteit sprake is. Dat zou tevens een indicatie kunnen zijn dat de verplaatsingshypothese (ook bij andere motieven dan spel) niet altijd op gaat. Immers, als het krombuigen van een verstevigde lantaarnpaal mislukt is, kan de aandacht zich op tal van nieuwe zaken richten. Zoals het meisje dat voorbij fietst of de bus die gehaald moet worden. Het vernielen van de telefooncel die twee straten verderop staat, hoeft dus niet persé in aanmerking te komen.

Concluderend kunnen we stellen dat door de toepassing van steviger materialen het totaal aantal vernielingen vermoedelijk wel enigszins zal verminderen.

3.7. DE INVLOED VAN DE FYSIEKE OMGEVING OP VERNIELGEDRAG

We concludeerden in hoofdstuk 3 van deel 4 dat in Osdorp meer straatmeubilair wordt vernield dan in de Rivierenbuurt. Een aantal van de mogelijke verklaringen noemden we reeds (meer jongeren (3.2.) en meer straatmeubilair (3.6.)).

Er is echter nog een verklaring denkbaar. In hoofdstuk 2 van deel 4 kwam naar voren dat de bewoners van de Rivierenbuurt vanwege stedenbouwkundige en architectonische verschillen meer visuele controlemogelijkheden hebben dan de bewoners van Osdorp. Bovendien bleek in hoofdstuk 4 van deel 4 dat de kinderen in de Rivierenbuurt meer bezorgd zijn om voor vandalisme gepakt te worden dan Osdorpse kinderen.

Kortom: het lijkt zeer aannemelijk dat de fysieke inrichting (en de daarmee samenhangende mate van controle door bewoners) invloed heeft op het aantal vernielingen dat in de twee buurten aan straatmeubilair plaatsvindt.

Toch schuilt er een belangrijke adder onder het gras.

Als er in Osdorp meer wordt vernield dan in de Rivierenbuurt, hoe is het dan mogelijk dat uit de interviews met de verschillende categorieën jongeren niet (duidelijk) naar voren komt dat het percentage jongeren dat in Osdorp vernielt, hoger is dan in de Rivierenbuurt?

Er zijn twee mogelijke verklaringen voor dit verschil.

- In Osdorp bleek meer te worden vernield aan straatmeubilair, maar tevens dat er in de Rivierenbuurt juist meer schoolruiten sneuvelen. Het is dus mogelijk dat er percentueel gezien in de Rivierenbuurt ongeveer evenveel vernielende jongeren rondketen als in Osdorp. Door het gebrek aan speelruimte op straat in de Rivierenbuurt is het aantal vernielingen aan straatmeubilair minder en aan schoolgebouwen juist meer, omdat de schoolpleinen als speel-en-verzamelpunt gaan dienen. Dit laatste werd overigens door de interviews met schoolhoofden ondersteund.

- Een tweede verklaring kan zijn dat jongeren die in Osdorp vernielen, gemiddeld wat meer vernielingen voor hun rekening nemen dan jongeren in de Rivierenbuurt. Dit blijkt met name op te gaan voor de Osdorpse leerlingen in het voortgezet onderwijs. Daarnaast plegen zij ook de zwaardere vernielingen. Dit zou kunnen betekenen dat meer controlemogelijkheden, jongeren er niet geheel van weerhoudt te vernielen, maar hen wel van grote vernielingen doet afzien.

Aan deze verklaringen ligt het zogenaamde "environmentalistische dilemma" ten grondslag.

Dichte bebouwing geeft minder speelruimte en biedt daarom een verklaring voor minder opbouwende activiteiten (zoals vandalisme).

Ruime bebouwing biedt weliswaar meer speelruimte, maar de controle-mogelijkheden nemen hierdoor ook af, waardoor vernielingen weer in de hand worden gewerkt.

'ACTIE'

HOOFDSTUK 4. OPZET VAN DE EXPERIMENTFASE

De experimentfase van het actie-onderzoek bestond uit drie onderdelen: voorbereiding, (okt. '81 - april '82) uitvoering (mei '82 - sept. '82) en evaluatie (okt. '82 - april '83).*

In dit hoofdstuk bespreken we de algemene aspecten van de experimentfase. Allereerst gaan we in op wat in deze fase beoogd werd en welke uitgangspunten daarbij zijn gehanteerd (4.1). Vervolgens geven we aan welke samenwerkingsstructuur er bestond tussen 'uitvoerders', 'contactpersonen', 'begeleidingscommissie' en 'onderzoekers' (4.2) en wat voor procedure bij het opzetten van de experimenten gevolgd is (4.3). In (4.4) brengen we de experimenten in een aantal categorieën onder. In (4.5) is weergegeven hoe de evaluatie van de experimenten in grote lijnen is opgezet.

4.1. DOEL EN UITGANGSPUNTEN IN DEZE FASE

Met dit gedeelte van het actie-onderzoek werd beoogd om door het opzetten en uitvoeren van experimenten om vandalisme tegen te gaan - inzicht te krijgen in het effect en het verloop van deze experimenten.

In de bovenstaande zin zijn een tweetal doelstellingen vervat:

- Bij de uitvoering van de experimenten was het doel om vandalisme (het aantal vernielingen in Osdorp) te verminderen. Deze doelstelling stond bij de uitvoerders meestal centraal.
- Bij de evaluatie van de experimenten was het belangrijkste doel om van de experimenten te leren.
Dit leren zal uiteindelijk moeten resulteren in doen, dit is de strekking van het gehele actie-onderzoek. Om te bepalen wat het best gedaan zou kunnen worden, zijn criteria nodig.
Deze criteria liggen zowel aan de proceskant als aan de effectkant.
Aan de proceskant zijn de belangrijkste criteria: de kosten (geld), tijd (aantal uren dat de voorbereiding en uitvoering in beslag neemt) en de regels (mag het, is het ook ambtelijk te realiseren).
Aan de effectkant is het belangrijkste criterium of van een experiment een vandalisme-verminderende werking uitgaat. Een tweede criterium betreft eventuele andere gevolgen van een experiment.**

Bij de evaluatie van de experimenten moeten we dus zien te achterhalen welke middelen er nodig zijn om wat voor effect te bereiken. Wanneer dit wordt vastgesteld, is het mogelijk om op grond van deze criteria aan te geven van welke soort maatregelen het zinnig is om in een breder verband (in Amsterdam) uit te voeren.

* De hier gegeven tijdsindeling is vrij grof: enkele experimenten begonnen bijvoorbeeld al in april 1982, terwijl één experiment nu zelfs nog niet geheel is afgerond.

** Soms wordt door de uitvoerders meer beoogd dan alleen het verminderen van vandalisme (bijvoorbeeld bij de "sleutelclub": tieners meer betrekken bij het buurthuis). Ook kunnen bij een experiment onbedoelde effecten optreden. Deze neveneffecten kunnen negatief zijn (bijvoorbeeld indien in de sleutelclub aan gestolen brommers zou worden gesleuteld) of positief (bijvoorbeeld indien door het opzetten van een experiment een samenwerking tussen verschillende instanties op gang komt).

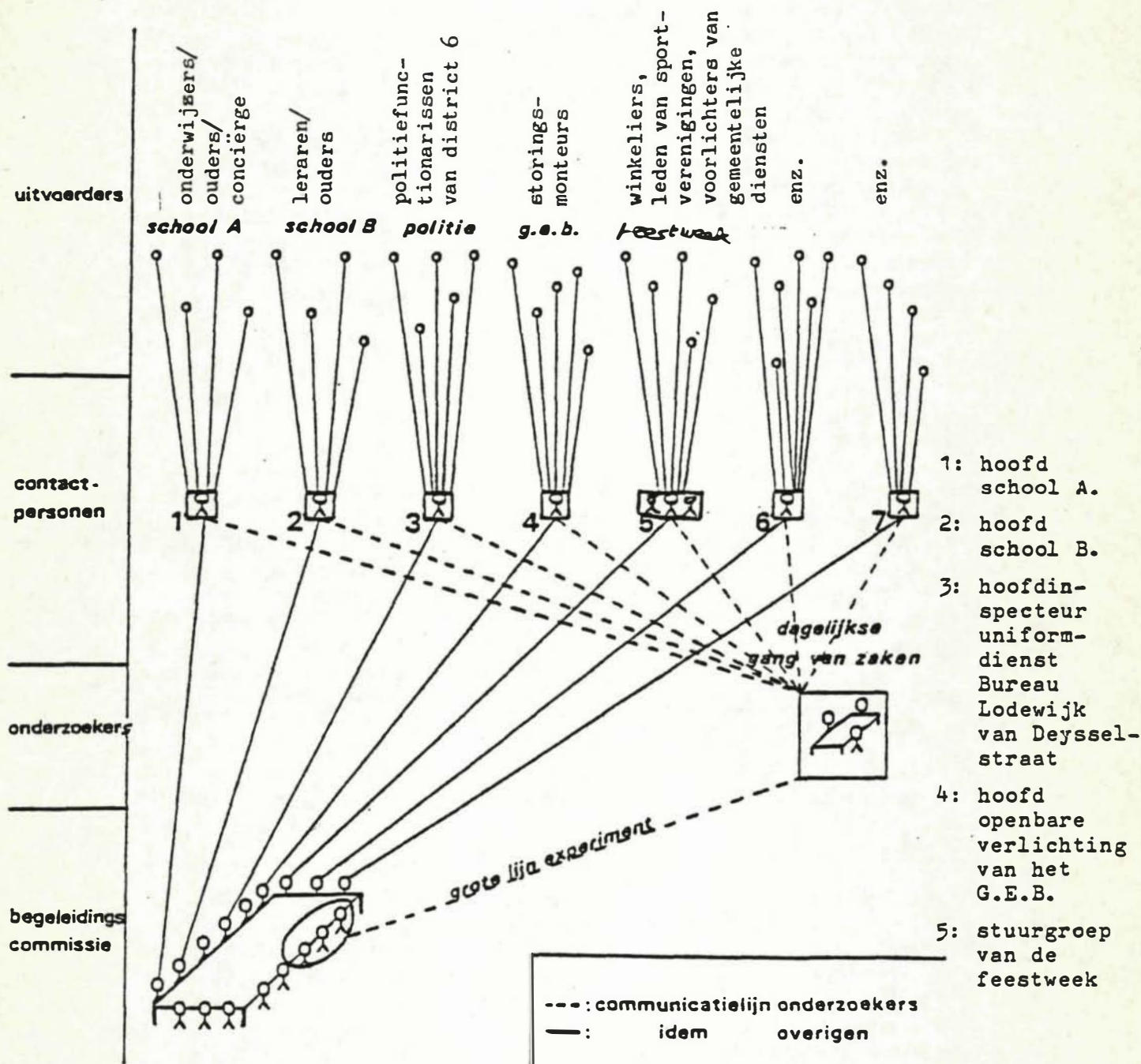
Bij de opzet van de experimenten hebben we de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De experimenten zouden vanuit verschillende invalshoeken (zoals onderwijs, jongerenwerk, voorzieningen, politieoptreden) plaats moeten vinden. De verwachting was dat maatregelen, die in eenzelfde periode vanuit vele kanten worden opgezet, meer effect zullen sorteren dan wanneer ze geïsoleerd plaatsvinden. Bovendien was het in het kader van het actie-onderzoek wenselijk om zoveel mogelijk soorten maatregelen "uit te testen".
- Van elk experiment dienen in ieder geval de doelstellingen vooraf bekend te zijn. Bij de evaluatie kan dan worden nagegaan in hoeverre deze doelstellingen zijn gerealiseerd. Eén van de doelstellingen van een experiment hoort in ieder geval zijn dat ermee getracht wordt vandalisme te beperken.
- Het is wenselijk dat zoveel mogelijk van te voren bekend is, met welke middelen (financiën/de te investeren tijd) getracht werd de doelen te bereiken.
Op de verschillende gemeentebegrotingen is voor het uitvoeren van de experimenten in totaal f 75.000 gereserveerd (Jeugdzaken/Volksontwikkeling f 55.000, Onderwijs f 10.000, Openbare Werken f 10.000).
Formeel werd hierover in de begrotingsbehandeling door de gemeenteraad pas in april 1982 beslist, zodat de experimenten in praktijk moeilijk eerder konden beginnen. Overigens zijn van sommige experimenten ook de kosten uit 'lopende begrotingen' van gemeentelijke diensten betaald.
- De uitvoering van de verschillende experimenten wordt door de onderzoekers niet zelf ter hand genomen. Dit om te voorkomen dat de onderzoekers zouden moeten oordelen over de experimenten die zij zelf hadden uitgevoerd, waardoor de objectiviteit in de knel zou komen. Ook zou ons voor de feitelijke uitvoering de tijd eenvoudig ontbreken.
- De experimenten moeten uiteraard op hun verloop en effect kunnen worden geëvalueerd. Maatregelen, die een dusdanige voorbereidings- en uitvoeringstijd in beslag zouden nemen, dat ze niet meer tijdens het actie-onderzoek geëvalueerd konden worden, vielen dus uit de boot. Dat betekende in praktijk dat de experimenten beperkt zouden blijven tot maatregelen op korte termijn. Maatregelen op middellange termijn zouden bij aanbevelingen van het actie-onderzoek wel aan bod kunnen komen.

4.2. SAMENWERKINGSSTRUCTUUR

Tal van personen en instanties leverden een bijdrage aan de experimenten. In totaal betrof het honderden mensen: buurtbewoners, leerkrachten, jongerenwerkers, winkeliers, voorlichters van gemeentelijke diensten, politiefunctionarissen, ouders, leden van de begeleidingscommissie, enz. Voordat we ingaan op de gevolgde procedure bespreken we eerst in hoofdlijnen de rol die zij bij de experimenten speelden. In het schema op de volgende pagina is het een en ander samengevat.

* We merken op dat hoewel de experimenten plaatsgevonden in Osdorp, zij van 'stedelijk belang' werden geacht. Daarom werden de kosten gedragen door de gemeente Amsterdam en niet door de Osdorpse deelraad.

- Ten eerste zijn er de uitvoerders van de experimenten. Zoals een leerkracht van klas 6 op school A, een ouder die het project begeleidde op school B, een surveillerende politieagent, een monteur van het Gemeente Energie Bedrijf, en een winkelier, die betrokken was bij de feestweek.
- Uiteraard was het voor de onderzoekers onmogelijk om met al deze personen direct te communiceren. Daarom was van elke instantie een contactpersoon aanspreekbaar. Bij de uitvoerders in het voorgaande voorbeeld betrof

het de volgende contactpersonen: het schoolhoofd van school A, het schoolhoofd van school B, de hoofdinspecteur van de uniformdienst van het Bureau Lodewijk van Deysselstraat, een ambtenaar van het G.E.B. een lid van de stuurgroep van de feestweek. De onderzoekers bespraken met de contactpersonen de opzet van de experimenten (die zij onder hun hoede hadden) en de voortgang bij de uitvoering.

- Ten derde waren er de leden van de begeleidingscommissie, die in het begin van het actie-onderzoek in het leven geroepen was. In deze commissie waren verschillende gemeentelijke diensten en bedrijven vertegenwoordigd. De leden van deze commissie traden meestal op als contactpersoon voor hun dienst. Ook had deze commissie een sturende de begeleidende taak: met name de grote lijnen van het actie-onderzoek en de experimenten kwamen in vergaderingen van de begeleidingscommissie aan de orde.
- De onderzoekers hadden bij het ontwikkelen en uitvoeren van de experimenten een ondersteunende en coördinerende rol.

4.3. GEVOLGDE PROCEDURE

De voorbereidingsfase voor de experimenten startte in oktober 1981.

In de experimentbuurt (Osdorp) hebben de onderzoekers gesprekken gevoerd met diverse contactpersonen (vertegenwoordigers van scholen, jongerenwerk en andere instanties in de buurt, zoals het wijkorgaan). Ook met contactpersonen van gemeentelijke instanties vonden gesprekken plaats.*

Aan al deze contactpersonen hebben wij de vraag voorgelegd of zij

- op grond van de bevindingen van het actie-onderzoek én op grond van hun specifieke kennis van hun doelgroep (bij gemeentelijke diensten: hun dienst) voorstellen voor experimenten hadden en of zij mogelijkheden zagen om deze experimenten te (laten) uitvoeren.

Deze inleidende besprekingen werden gevolgd door nieuwe gesprekken, waarin de plannen verder konden worden uitgewerkt en geconcretiseerd.**

* Basis voor deze gesprekken waren twee eerdere rapportages van het actie-onderzoek (deel 1 - Inventarisatienota, waarin maatregelen die elders tegen vandalisme waren ondernomen zijn besproken en deel 3 - het voorlopig verslag van de interviews met jongeren, jongerenwerkers en schoolhoofden). Aan vertegenwoordigers van scholen en van het jongerenwerk zijn tevens brieven gestuurd, waarin concrete mogelijkheden voor experimenten op hun terrein werden samengevat. Deze mogelijkheden zijn meestal ook elders toepasbaar. Daarom hebben we deze brieven opgenomen in de bijlagen van deel 5. Ook bij de gesprekken met vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten brachten de onderzoekers suggesties voor experimenten in.

** In deze zin is een proces van enige maanden samengevat. In praktijk kwam het er op neer dat de contactpersonen hierover overleg voerden met de 'achterban'. Bijvoorbeeld in het geval van een school besprak het schoolhoofd de wenselijkheid en haalbaarheid van de plannen met de oudercommissie en het lerarenteam. Vervolgens werd weer met de onderzoekers overlegd, die op hun beurt - via gesprekken met gemeentelijke instanties of instanties uit de buurt - trachten de voorwaarden te scheppen dat het experiment goed kon plaatsvinden.

Het mogelijke pakket experimenten werd door de onderzoekers samengevat in een zogenaamd 'actie-plan', waarvan de eerste versie verscheen in januari '82 en een bijgewerkte versie in maart '82.

De voorbereidingen voor de experimenten (evenals de uitvoering ervan) geschiedde door de betrokkenen meestal naast de dagelijkse werkzaamheden. Toch bleek de bereidheid tot medewerking opmerkelijk en kwam er een groot aantal mogelijke experimenten uit de bus rollen. Het feit dat tijdens de interviewfase van het onderzoek in de buurt door de onderzoekers reeds veel contacten waren gelegd heeft hier waarschijnlijk toe bijgedragen. Ons verzoek tot medewerking bij de uitvoering van experimenten, kwam niet uit de lucht vallen. Ook het gegeven dat de uitkomsten van de evaluatie een rol zouden spelen bij een door de gemeente te ontwikkelen (anti-vandalisme) beleid, kan de medewerking van zovelen verklaren.*

De uitvoeringsfase startte in mei 1982 en duurde tot en met september 1982. Een aantal experimenten liep nog wat langer door. De dagelijkse leiding over de uitvoering van de experimenten lag in handen van gemeentelijke diensten, jongerenwerkers, leerkrachten en hoofden van scholen. De werkzaamheden van de onderzoekers lagen in deze fase op het terrein van de coördinatie, organisatie en het toeleveren van materiaal. Per experiment kon het verloop (qua kosten, enthousiasme van de uitvoerders, knelpunten, tijdsduur e.d.) sterk verschillen. We kunnen hierover moeilijk algemene uitspraken doen en verwijzen hiervoor naar deel 5.

4.4. DE VERSCHILLENDE SOORTEN EXPERIMENTEN

De experimenten zijn op verschillende aspecten van vandalisme gericht. We hebben deze experimenten in de volgende categorieën ondergebracht.

- educatie

Op een twaalf van de vijftien Osorpse scholen zijn projecten over vandalisme gehouden.

Het algemene doel van deze projecten was het verhogen van de interne drempel, door de norm 'dat vernielen niet hoort' over te dragen.

Op sommige scholen werd hiervoor een directe aanpak gevolgd: men wees op de negatieve gevolgen van vandalisme (bijvoorbeeld via lezingen van politie of monteurs; het maken van rekenopgaven over schadebedragen). Op andere scholen volgde men een 'indirecte' of 'brede' aanpak: leerlingen gingen na wat hun buurt voor positieve dingen te bieden had. Ook zijn deze twee benaderingen op scholen gecombineerd.

- recreatie

Dit betreft vervelingsverdrijvende activiteiten, met name activiteiten die qua spanning en sensatie enigszins met vandalisme kunnen wedijveren. Voorbeelden van experimenten die in dit kader waren gepland, waren: een werkplaats waar tieners aan fietsen en bromfietsen kunnen sleutelen, een betere afstemming van buurthuizen en jongerencentra van hun sluitingsperiode in de zomer en de aanleg van een fietscrossbaan.

- het overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren

In de eerdere fase van het actie-onderzoek bleek dat onvrede één van de belangrijkste motieven voor vandalisme was. Ook kwam naar voren dat

* Door de voor het onderzoek verantwoordelijke wethouder is over de opzet en het doel van het actie-onderzoek een brief naar de belangrijkste contactpersonen verzonden.

naarmate jongeren zich meer geaccepteerd voelen, zij over het algemeen minder vandalisme plegen. Wanneer volwassenen aan jongeren verantwoordelijkheid overdragen, blijkt pas dat zij jongeren echt accepteren. Indien jongeren verantwoordelijkheden krijgen toebedeeld, zou dit tevens kunnen leiden tot een verhoging van hun betrokkenheid bij datgene waarvoor zij die verantwoordelijkheid krijgen. Dit kan leiden tot de verhoging van de interne drempel. (zie 2.3.1. en 3.5.)

- negatieve sancties

Met dit soort experimenten werd een verhoging van de externe drempel beoogd.

Deze experimenten betroffen onder andere een op vandalisme gerichte surveillance van de politie en inzet van kaartcontroleurs in het openbaar vervoer die speciaal op vandalisme letten.

- objectverstevinging

Door het gebruik van steviger materialen zouden de mogelijkheden om vandalisme te plegen kunnen worden verkleind.

Zo is door het G.E.B. een steviger type lantaarnpalen geplaatst en door leerlingen van een technische school een ander sluiting op lantaarnpalen ontwikkeld, die moeilijker door 'vandalen' te openen is.

- integratie

Dit betrof experimenten (zoals een jongerendag, een leefbaarheidsweek). om de buurtgedachte te versterken. Van een verhoging van de betrokkenheid bij de buurt werd een vandalisme-verminderend effect verwacht. Enerzijds zouden jongeren in een buurt waarmee zij zich betrokken voelen minder gauw vernielingen plegen, anderzijds zouden buurtbewoners wanneer zij 'trots' zijn op hun buurt, bij vandalisme eerder kunnen optreden (eventueel via het inschakelen van de politie). Deze experimenten hadden dus zowel betrekking op de interne als op de externe drempel.

In de bovenstaande indeling zijn de experimenten in verschillende categorieën ondergebracht. Bij de meeste experimenten zijn door de uitvoerders echter meerdere doelstellingen genoemd. Sommige van deze doelstellingen hebben in feite betrekking op verschillende categorieën. Experiment E5 (jongeren ontwerpen een ander sluiting op een lantaarnpaal) heeft bijvoorbeeld niet alleen betrekking op objectverstevinging, maar ook op het overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren. De indeling mag dus niet te strak worden geïnterpreteerd.

4.5. OPZET VAN DE EVALUATIE.

De evaluatie vond langs verschillende wegen plaats.

Vernielregistratie

Om zicht te krijgen om het totaal-effect van de experimenten is een vernielregistratie opgezet. Door diverse (gemeentelijke) instanties zijn de aantallen vernielingen bijgehouden in Osdorp en (ter controle) in overig Amsterdam. Deze registratie begon al ruim voor de experimentfase (januari 1981) en liep door tot april 1983.

Door deze vernielregistratie kunnen we te weten komen of sinds de start van de experimenten het aantal vernielingen in de experimentbuurt (Osdorp) al dan niet is afgenomen. Tevens kan de vernielregistratie uitsluitend geven of een verschil valt te constateren met het "controlegebied" (overig Amsterdam). In hoofdstuk 4 van de 5e rapportage zijn de uitkomsten uitgebreid weergegeven.

De registratie van vernielingen is een uitstekend middel om uitspraken te doen over het totaal-effect van de experimenten, het verschaft geen uitsluitsel over het effect van de experimenten afzonderlijk. Over het verloop en effect van de afzonderlijke experimenten hebben aparte evaluaties plaats gevonden onder circa 100 uitvoerders en contactpersonen, ruim 200 jongeren en 100 buurtbewoners. De meeste interviews vonden plaats tussen oktober 1982 en april 1983.

Contactpersonen en uitvoerders

De contactpersonen en uitvoerders hebben we na afloop van de verschillende experimenten geïnterviewd. Ten eerste om een duidelijk beeld te krijgen van de voorbereiding en uitvoering van elk experiment: hoe dit verlopen was, hoeveel tijd en geld geïnvesteerd was, wat de eventuele knelpunten waren en hoe het experiment mogelijk beter opgezet had kunnen worden (proces-evaluatie). Ten tweede om na te gaan in hoeverre de doelgroep is bereikt en in hoeverre naar hun mening de doelstellingen van het betreffende experiment zijn gerealiseerd (effect-evaluatie).

Jongeren

Aan jongeren - behorend tot de doelgroep van elk experiment - hebben we vragen voorgelegd. Deze vragen gingen onder andere over hun betrokkenheid bij bepaalde objecten en over vandalisme. Vergelijkbare vragen zijn gesteld aan controlegroepen. Dit betrof jongeren op scholen in de Rivierenbuurt, alsmede jongeren uit Osdorp uit klassen en scholen waar geen anti-vandalisme experiment was gehouden. Deze jongeren hadden dezelfde leeftijd als jongeren uit de experimentgroep en volgden doorgaans dezelfde opleiding. Dit maakte een vrij goede vergelijking mogelijk. We konden zo nagaan welke verschillen er bestonden tussen de jongeren die wél en de jongeren die niet door de experimenten waren bereikt.

Aan de jongeren die bij de experimenten betrokken waren, hebben we tevens gevraagd wat zij van het experiment vonden en wat er volgens hen beter had gekund.

Buurtbewoners

Onder een honderdtal buurtbewoners - van 17 jaar en ouder - is in december 1982 een telefonische enquête gehouden. De P.T.T. trok voor ons een steekproef uit het totale Osdorpse telefoonbestand.

Naast vragen over slachtofferschap, angstgevoelens en actie-bereidheid tegen vandalisme, is de buurtbewoners gevraagd wat ze van de experimenten gemerkt hadden, wat ze ervan vonden en wat volgens hen de effecten waren. De enquête is opgenomen in bijlage 1 van deel 5.

HOOFDSTUK 5. DE UITGEVOERDE ANTI-VANDALISME EXPERIMENTEN

In dit hoofdstuk bespreken we de uitgevoerde experimenten. We hebben ze ondergebracht in soorten experimenten, zoals genoemd in paragraaf 4.4. Achtereenvolgens komt aan de orde: educatie (5.1.), recreatie (5.2.), overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren (5.3.), negatieve sancties (5.4.) object-versteviging (5.5.) en integratie (5.6.).

5.1. EDUCATIE

-- Projecten op scholen

In het voorjaar van 1982 zijn op een twaalfstal scholen in Osdorp anti-vandalisme projecten gehouden. Met deze projecten werd beoogd de interne drempel te verhogen, door de norm dat 'vernielen niet hoort' over te dragen. Dat gebeurde via de 'directe', of via de 'brede' benadering. Bij de directe benadering werd de nadruk gelegd op de negatieve gevolgen van vandalisme, bij de brede benadering op de 'mooie' dingen die de buurt te bieden heeft.

De voorbereiding vond plaats via overleg tussen contactpersonen van scholen, de onderzoekers en vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten. De uitvoering en de definitieve invulling van de projecten lag in handen van de scholen zelf: leerkrachten, schoolhoofden, overig personeel en ouders. Op verzoek van scholen zijn de projecten van "buitenaf" ondersteund: zo werden bijvoorbeeld lezingen gegeven door politie, PTT en Stadsreiniging. Andere instanties die bij de projecten betrokken zijn geweest, waren onder meer: Openbare Werken, Advies en Begeleidingscentra voor het Onderwijs (A.B.C.), Gemeentevervoerbedrijf, bibliotheek De Meervaart, buurthuis Osdorp en buurthuis De Aker.

De projecten op scholen kunnen worden beschouwd als de basis voor de experimenten in de buurt omdat daardoor veel jongeren intensief te bereiken bleken. De medewerking van de scholen aan de projecten was daarvoor van fundamenteel belang.

De medewerking bleek opvallend groot, vrijwel alle scholen besteedden op één of andere manier in projectvorm aandacht aan vandalisme. In totaal werden ruim 1500 Osdorpse kinderen en tieners bereikt.

De voorbereidende werkzaamheden van leerkrachten en schoolhoofden geschieden bovenop het normale dagelijkse werk. Per leerkracht werd gemiddeld circa tien uur aan de voorbereiding besteed. Achteraf werd op verschillende scholen gesteld dat een intensievere voorbereidingsperiode wenselijk geweest was. De toegezegde medewerking van buitenaf (gemeentelijke diensten) werd als bijzonder stimulerend ervaren. De uitvoering van de projecten vond plaats tussen maart en juni 1982 en verliep over het algemeen vrij soepel. De bijdrage van de afdeling Onderwijs aan de projecten bedroeg ca. f 3.500,--.

In het lager onderwijs was de verwachting van de meeste uitvoerders (leerkrachten, schoolhoofden, politie), dat van de projecten wel een vandalisme-verminderend effect zou uitgaan, maar dat dit effect maar van tamelijk korte duur (tussen de twee weken en drie maanden) zou zijn. Een half jaar na de projecten zijn interviews gehouden met leerlingen die de projecten gevolgd hebben en met leerlingen van een 'controlegroep'. Leerlingen die de projecten gevolgd hadden bleken het laatste half jaar significant minder te vernielen, dan leerlingen van de controlegroep.

Zowel projecten volgens de 'directe', als volgens de 'brede' benadering bleken op langere termijn een vandalismeverminderend effect te sorteren. Ook bleek een half jaar na de projecten dat op scholen waar een functionaris van de PTT een lezing had gehouden, dat leerlingen op deze scholen vernielingen aan telefooncellen significant erger vonden dan leerlingen van andere scholen. Dat lijkt erop te duiden dat van dergelijke voordrachten een drempelverhogende werking uitgaat.

De vier scholen voor voortgezet onderwijs in Osdorp besteedden in het kader van de experimenten op één of andere manier aandacht aan vandalisme.

Toch is het bereik waarschijnlijk minder omvattend geweest dan op lagere scholen, omdat slechts op één school voor voortgezet onderwijs in alle klassen een vandalismeproject plaats vond. In het voortgezet onderwijs blijkt het moeilijker om een vandalismeproject in het lesprogramma van een klas te integreren, omdat leerlingen op een dag steeds wisselende leerkrachten hebben.

De uitkomsten van de interviews met leerkrachten en jongeren duiden erop dat van een directe benadering weinig effect zal uitgaan en soms zelfs een tegengesteld effect heeft. Projecten, waarbij vandalisme wat meer op een speelse manier aan de orde werd gesteld, en waarbij ingegaan werd op de negatieve gevolgen voor de dader ('dom', 'kinderachtig') sneden in het voortgezet onderwijs waarschijnlijk meer hout.

Doelgroep - ca. 1500 jongeren bereikt (lager onderwijs: 1200/voortgezet onderwijs: 300)

Tijd - ca. 1600 uur (door leerkrachten, schoolhoofden en gemeentelijke diensten samen)

Kosten - ca. f 3.500,--

Effect - vandalisme-verminderd effect (ook op een wat langere termijn), echter geen effect op leerlingen met een uitgesproken hekel aan school.

5.2. RECREATIE

-- Sleutelwerkplaats

Eind april 1982 is een sleutelclub opgericht waarbij tieners aan fietsen en bromfietsen konden sleutelen. De organisatie hiervan lag in handen van buurthuis JES. De sleutelwerkplaats is ondergebracht in een grote container die speciaal voor deze gelegenheid is gehuurd en vlak naast het buurthuis is geplaatst.

Voor deze activiteit meldde zich in december 1981 spontaan een groep tieners (jongens in de leeftijd tussen 13 en 16 jaar) bij het buurthuis aan.

De voorbereiding van dit experiment vond plaats tussen december 1981 en april 1982. In deze fase zijn plannen voor de club door JES ingediend en uitgewerkt, is de vergunning voor het plaatsen van de container rond gekomen en is de container geïnstalleerd en ingericht. Al met al is de voorbereiding vrij snel gegaan, dit is te danken aan de grote inzet van de kant van JES en een vlotte medewerking van gemeentelijke zijde.

De uitvoering verliep tussen april en augustus 1982 vrij goed. In die periode werd er door de tieners vrijwel dagelijks van de werkplaats gebruik gemaakt. Wel kregen de leden van de club in mei een vervelende tegenslag te verwerken toen bij een inbraak een belangrijk deel van het gereedschap werd gestolen. In augustus ondervond het buurthuis veel overlast van een grote groep oudere jongeren uit een ander gedeelte van Osdorp. Daarop zijn alle jongeren uit het buurthuis geweerd en kon de laatste maanden van 1982 nog maar incidenteel door de tieners van de sleutelwerkplaats gebruik worden gemaakt.

De definitieve kosten van het experiment bedroegen in totaal f 8.600,--

De doelgroep van dit experiment waren jongens tussen 13 en 16 jaar. Zowel qua leeftijd als geslacht, als qua patroon van vrijetijdsbesteding horen de leden van de sleutelclub tot een 'vandalisme-gevoelige categorie'. Deze categorie is door dit experiment dus uitstekend bereikt. Het aantal tieners dat lid was, bleef echter wel beperkt.

De eerste doelstelling van dit experiment - zoveel mogelijk aansluiten bij de interesses van tieners - is blijkens de gesprekken met jongeren en jongerenwerkers geheel gehaald. Deze interviews met jongeren geven ook een indicatie dat de sleutelclub een vermindering van vandalisme heeft teweeggebracht.

De tweede doelstelling - tieners meer betrekken bij het buurthuis - blijkt grotendeels gehaald.

De derde doelstelling - vanuit de sleutelclub opzetten van een klussen-dienst - is niet gerealiseerd.

Mogelijke verbeteringen, die door de tieners werden aangegeven, betroffen:

- de sleutelwerkplaats alleen op vaste dagen en tijden open,
- op deze tijden steeds een technisch deskundige begeleider aanwezig,
- een alarm op de container, om een nieuwe inbraak te voorkomen,
- het leveren van een eigen financiële bijdrage voor de aanschaf van nieuw gereedschap.

Sinds juni 1983 is de sleutelwerkplaats weer 'echt' geopend. De eerste twee genoemde verbeteringen hebben plaatsgevonden, de laatste twee (nog) niet.

Samengevat kunnen we dit experiment als redelijk geslaagd beschouwen. Ook kunnen we ervan leren hoe de opzet van een dergelijk experiment de meeste kans op succes heeft.

Doelgroep	- 10 tieners ('vandalismegevoelige categorie') direct bereikt + 10 tieners incidenteel bereikt
Tijd	- ca. 350 uur (begeleiding vanuit JES in voorbereiding en uitvoering)
Kosten	- f 8.600,--
Effect	- enig vandalismeverminderend effect - tieners meer betrokken geraakt bij het buurthuis

-- Afstemming van sluitingsperioden van buurthuizen/jongerencentra in de zomervakantie.*

De uitvoering van dit experiment vond uiteraard plaats in de zomer ('82) door de buurthuizen en jongerencentra in Osdorp. Daarvoor vond overleg plaats met het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling.

De doelstelling van dit experiment was om - vanuit het sociaal-culturele werk in Osdorp - vandalisme uit verveling tegen te gaan. In de interviewfase van het onderzoek (zie deel 3) werd door veel jongeren in de buurt kritiek geuit op het feit dat vooral in zomer zo weinig te beleven viel in Osdorp en dat de jongerencentra vaak gesloten bleken te zijn.

De oorspronkelijke opzet van dit experiment was tenminste één jongerencentrum gedurende de zomer open te houden en hier extra activiteiten te organiseren. Hiertegen bestond echter bezwaar vanuit het toen nog bestaande Jeugdwelzijnsproject Osdorp: een jongerencentrum zou dan jongeren vanuit andere centra kunnen trekken, hetgeen haaks stond op de doelstellingen van de afzonderlijke centra.

Daarom werd de opzet veranderd en ernaar gestreefd om de openings- en sluitingstijden van de centra beter op elkaar af te stemmen.

De coördinatie hiervan vond plaats vanuit het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling.

Jongerencentrum 'Kwak' bleek de zomer van 1982 aanzienlijk korter gesloten dan in 1981, terwijl het bezoekersaantal op peil is gebleven. Buurthuis 'Osdorp' bleef de zomer van 1982 in tegenstelling tot 1981 de gehele zomer geopend.

In zoverre is het experiment geslaagd. Daar staat echter tegenover dat (door externe factoren) de jongerenactiviteiten in buurthuis 'JES' in augustus werden stopgezet en dat de opkomst in buurthuis Osdorp tegen bleek te vallen.

5.3. HET OVERDRAGEN VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN AAN JONGEREN

-- Kinderen proberen hun leefomgeving vorm te geven

Dit experiment vond plaats vanaf medio april tot eind mei 1982 op de Visser 't Hooftschool. Door de leerlingen zijn in samenwerking met de leerkrachten diverse activiteiten uitgevoerd om de omgeving van de school meer 'leefbaar' te maken.

Het voorportaal van de school (dat beklad was) is door leerlingen beschilderd, rommel rond de school werd door een klas periodiek opgeruimd, de zandbak op het schoolplein is opgehoogd, er is een ontwerp gemaakt om er een levensgroot schaakbord op te plaatsen en op het schoolplein zijn door leerlingen diverse spelletjes geschilderd.

* We merken op dat dit meer betreft dan alleen 'recreatie'; ook 'vorming' en 'hulpverlening' horen tot de doelstelling van het sociaal-culturele werk.

De doelstellingen van dit experiment zijn door de leerkrachten als volgt omschreven: "Verbetering van de leefwereld van het kind" en "Kinderen meer bij hun omgeving te betrekken door hen er zelf aan te laten werken".

De materialen (verf voor het voorportaal en het schoolplein en het zand voor de zandbak) zijn geleverd door de Dienst Openbare Werken.

Na een tamelijk korte voorbereidingsperiode (circa 12 uur per leerkracht) konden de meeste geplande onderdelen daadwerkelijk worden uitgevoerd. Twee onderdelen uit de oorspronkelijke opzet (het veranderen van de bosjes rond de school en het maken van een levensgroot schaakbord op de zandbak) werden niet volledig gerealiseerd.

In de uitvoering is - afhankelijk per klas - tussen de tien en dertig uur gestoken. De kosten voor de materialen (verf en zand) bedroegen circa f. 300,-- en zijn gedragen door Openbare Werken.

Uit de gesprekken met leerlingen en leerkrachten blijkt dat de genoemde doelstellingen ('verbetering van de leefwereld van het kind' en 'kinderen meer betrekken bij hun omgeving door hen daar zelf aan te laten werken') zijn bereikt. Ook lijkt het project geleid te hebben tot een grotere betrokkenheid van leerlingen (en leerkrachten) bij hun school. De leerkrachten hadden enige twijfel of van het project ook een vandalisme-verminderend effect is uitgegaan. Vanwege het feit dat er tijdens het schilderen met verf was geknoeid en tijdens een ander onderdeel van het project (een speurtocht door de buurt) door één van de leerlingen met viltstift een streep over een deur was getrokken, stonden de leerkrachten hier nogal sceptisch tegenover.

Uit interviews met de betrokken leerlingen (een half jaar na het experiment) en uit interviews met leerlingen van andere scholen (die geen project hadden gevolgd) bleek wel dat de leerlingen bij dit experiment betrokken waren het afgelopen half jaar verhoudingsgewijs minder vernielingen hadden gepleegd.

Het project heeft op langere termijn een doorwerking gehad: van de geschilderde spelletjes op het schoolplein wordt nog steeds intensief gebruik gemaakt, het opruimen van de rommel rond de school vindt nog altijd plaats, terwijl het voorportaal van de school sinds het door de leerlingen beschilderd is, niet meer is besmeurd.

Samengevat kunnen we dit experiment als geslaagd beschouwen.

Mogelijke verbeteringen hadden nog plaats kunnen vinden door een uitgebreide voorbereiding en door de buurtbewoners bij het project te betrekken.

Doelgroep	- ca. 100 kinderen (3e - 6e klas)
Tijd	- ca. 150 uur
Kosten	- ca. f 300,--
Effect	- vandalismeverminderend effect
	- drempelverhogende werking t.a.v. eigen schoolgebouw
	- bruikbare eindprodukten gerealiseerd

-- Jongeren maken een speelvoorziening voor andere jongeren in de buurt

Dit experiment vond vanaf het voorjaar 1982 tot juli 1983 plaats op de Gijsbrecht van Aemstel MTS.

Het plan van de school was om door jongeren (leerlingen van de school) voor jongeren (kinderen uit de buurt) één of meer speeltoestellen te laten maken. De doelstelling van dit experiment was, dat beide groepen jongeren hier wat aan zouden moeten hebben: degenen die het maken, kunnen er wat van leren, en de kinderen uit de buurt krijgen iets nuttigs om te gebruiken. Ook zou dit experiment een bijdrage kunnen leveren aan de verhoging van de betrokkenheid van beide groepen jongeren bij speelvoorzieningen in de buurt.

Het speeltoestel werd uiteindelijk een schommel, te plaatsen op de speeltuin Saaftingestraat, een speeltuin die volledig door vandalisme was verwoest.

Er is op de school aan dit experiment gewerkt door een projectgroep van vier leerlingen.

De opzet van dit anti-vandalisme experiment - jongeren die een speelvoorziening maken voor andere jongeren uit de buurt - is bijzonder interessant te noemen.

Indien de verantwoordelijkheid van de constructie van het speeltoestel bij jongeren wordt gelegd, en het toestel bovendien aansluit bij de behoeften van de gebruikers, mogen we verwachten dat de betrokkenheid van beide groepen jongeren hierbij groter is, dan bij de toestellen in een 'gemeentelijke' speeltuin, die toch van 'niemand' is. In het algemeen komt in speeltuinen veel vandalisme voor, zeker in de speeltuin waar het toestel geplaatst gaat worden.

De voorbereiding en de uitvoering van dit experiment verliepen redelijk goed, zij het dat het speeltoestel - een schommel - een half jaar later gereed kwam dan oorspronkelijk gepland. Het toestel is nog niet geplaatst. De kosten van dit experiment bedroegen f 1.100,-- en zijn gedragen door Jeugdzaken en Volksontwikkeling.

Het leerdoel is volgens de begeleidende leerkracht geslaagd. Uit een nameting bleek ook dat de betrokkenheid van de experimentgroep bij deze speelvoorziening groter was dan bij de 'controlegroep'.

Doelgroep:	- 'makers'; 4; 'gebruikers' bereikt: ca. 200 (?)
Tijd :	- ca. 150 uur (begeleiding, met name vanuit de school)
Kosten :	- f 1.100,--
Effect :	- verhoging betrokkenheid bij de 'makers'; een (in principe bruikbaar) eindprodukt

-- Videoproject

De organisatie van dit experiment lag in handen van drie studenten sociale pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam, die het project uitvoerden in het kader van hun doctoraalstage. Het experiment vond plaats met jongeren van jongerencentrum Kwak tussen september 1982 en april 1983. Door jongeren van Kwak is in samenwerking met de studenten een videofilm gemaakt, waarin de leefsituatie van deze jongeren centraal staat. De jongeren zelf hebben het scenario in grote lijnen opgezet, de scènes uitgewerkt. Ook bedienden zij meestal zelf de apparatuur en speelden zij (uiteraard) in de film mee. De uiteindelijke montage geschiedde door de studenten.

De doelgroep bestond uit bezoekers van jongerencentrum Kwak (een kerngroep van vijf jongeren die aan alle onderdelen intensief meewerkte). Ook werd door andere jongeren van Kwak incidenteel meegewerkt en -gespeeld.

De voorbereiding van dit experiment verliep nogal moeizaam, de uitvoering startte een maand later dan oorspronkelijk gepland.

Bij de uitvoering bleek de planning te optimistisch ingeschat: de videofilm kwam pas in mei 1983 in plaats van januari gereed. Door de studenten en de leden van de kerngroep is er heel hard aan gewerkt. De belangrijkste problemen in deze fase betroffen het vervoer en de apparatuur. Er moesten vrijwel dagelijks auto's geleend worden, de apparatuur was van wisselende kwaliteit en moest op verschillende punten in Amsterdam opgehaald en teruggebracht worden. De definitieve kosten bedroegen f. 4.450,--, (de subsidie is toegekend door Jeugdzaken en Volksontwikkeling).

Een achterliggende gedachte van dit experiment was om jongeren van de kerngroep bij de uitvoering zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid toe te kennen. Dit is goed geslaagd: het gedrag van de betrokken jongeren veranderde tijdens het video-project duidelijk, naarmate het project vorderde werden zij steeds zelfstandiger en kregen een actievere rol.

Door de uitvoerders is expliciet gesteld dat hun doelstelling van dit experiment niet was om vandalisme te verminderen, maar om inzicht in de achtergronden van vandalisme te verkrijgen.

In dit verband werd genoemd: "de betreffende jongeren een mogelijkheid te geven zelf hun houding en ideeën ten opzichte van vandalisme naar voren te brengen", "het verkrijgen van een totaalbeeld van de leefsituatie van jongeren, waarbij vandalisme in een maatschappelijke context is geplaatst" en als aandachtspunt: "inzicht te krijgen welke factoren bij jongeren van invloed zijn geweest op vernielgedrag en welke factoren er bestonden om niet te vernielen".

Deze doelstellingen zijn echter mislukt. Vandalisme is niet in een maatschappelijke context geplaatst en het verslag dat meer inzicht zou geven op redenen om al dan niet te vernielen, niet geschreven.

Wel is aan de hand van dit experiment een beeld van de leefsituatie geschetst.

Een andere doelstelling van dit experiment was dat het eindprodukt van een dusdanige kwaliteit moest zijn, dat zij aan andere groepen jongeren vertoond kon worden.

Ondanks de geluidstechnische mankementen is de videofilm ons inziens boeiend en inhoudelijk van goede kwaliteit. Dit bleek ook uit de reacties op de premiere van de film. Deze doelstelling is derhalve als geslaagd te beschouwen.

Doelgroep:	- 5 jongeren (kerngroep); andere bezoekers van Kwak waren zijdelings bij dit project betrokken;
Tijd	: - ca. 800 uur ('uitvoerders en begeleiding vanuit Kwak')
Kosten	: - f 4.450,--
Effect	: - jongeren werden meer zelfstandig - bruikbaar eindprodukt (videoband) - geen vandalismeverminderend effect (dit werd hier ook niet beoogd) - inzicht van achtergronden van vandalisme is niet verdiept

5.4. NEGATIEVE SANCTIES

- Gerichtte surveillance van de politie en maatregelen voor de afhandeling van vandalisme-delicten

De voorbereiding van deze experimenten vond plaats tussen september 1981 en februari 1982. Er hebben in deze periode besprekingen plaatsgevonden met de politie (van het Bureau Lodewijk van Deysselstraat, Bureau Jeugdpolitie en het Bureau Organisatie en Efficiency), Officieren van Justitie en vertegenwoordigers van de Dienst Verzekeringszaken van de gemeente Amsterdam. In het actie-plan zijn deze experimenten apart genoemd. Omdat deze experimenten onderling van elkaar afhankelijk zijn en een samenhangend pakket maatregelen vormen, behandelen we ze hier gezamenlijk.

Rayonsurveillance, speciaal op vandalisme gericht

Tussen maart en medio september 1982 zou door één bepaalde dienstgroep (soms bijgestaan door een andere dienstgroep) gericht op vandalisme worden gesurveilleerd en wel op tijden en plaatsen waarop in Osdorp het meeste vandalisme voorkomt.

De doelstellingen van deze surveillance waren: "het pakken van daders" en "het verhogen van de gepercipiëerde pakkans".

Gepakte vanden door ouders af laten halen, waarbij een gesprek met de ouders plaatsvindt

Het gesprek zou gevoerd worden door de wachtcommandant. Het doel was "het wijzen van de ouders op hun verantwoordelijkheden voor hun kind(eren) en hen meer bij het gedrag van hun kinderen betrekken".

Sneller behandelen van vandalisme-delicten door Justitie

Door de politie zou een stempel worden gemaakt, waarmee de procesverbalen die betrekking hadden op vandalisme in Osdorp werden gemerkt. Deze procesverbalen zouden daarop door Justitie met voorrang worden behandeld. Het doel was om "voor de dader een duidelijker relatie aan te brengen tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen van de vernieling, door de tijdsduur hiertussen te verkorten".

Door justitie is tevens gesteld dat indien de dader en het slachtoffer overeenstemming bereiken over de schaderegeling, dit een belangrijke overweging zou kunnen zijn om niet te vervolgen.

Speciale aandacht voor het verhalen van schade

De procedure om toegebrachte schade aan gemeente-eigendom te verhalen kent zoveel hobbels, dat deze procedure in praktijk zelden tot een goed einde komt. Om één van de hobbels weg te nemen werd afgesproken dat door gemeentelijke diensten (die vertegenwoordigd zijn in de begeleidingscommissie van het

actie-onderzoek) een contactpersoon werd aangewezen, die - in het geval dat de dader bekend is - de schade van de vernieling registreert en dit doorgeeft aan de politie en de Dienst Verzekeringszaken.

Wat de schade aan privébezit betreft: door de politie zou in principe dié gegevens aan de benadeelde worden verstrekt, die een snelle afwikkeling van de schade mogelijk maken.

Met dit experiment werd beoogd, voor de dader een duidelijker relatie aan te brengen tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen van de vernieling: door de kosten door de dader te laten vergoeden. Ook het slachtoffer wordt hierdoor "schadeloos" gesteld.

Voor de bovengenoemde experimenten waren geen extra middelen gereserveerd.

De basis van deze experimenten vormde de gerichte surveillance van de politie vormen om de 'pakkans' van vandalen te verhogen.

Dit experiment kende een slechte start. Allereerst bleken de uitkomsten van de evaluatie van het zogenaamde 'WODC-project' (uit het voorjaar van 1980) nog niet bekend. Ten tweede werd in de beginfase van het experiment (binnen het politiedistrict, maar buiten Osdorp) een groep 'vandalen' betrappt en aangehouden, waar de betreffende gemeentelijke dienst geen werk van maakte.

Dit zal bij de politie vermoedelijk weinig inspirerend hebben gewerkt.

Door een gebrek aan menskracht vond de surveillance maar op beperkte schaal plaats. Het aantal uren dat aan deze surveillance is besteed, is niet door de politie (ook niet bij benadering) aan te geven. Deze surveillance vond in praktijk niet speciaal plaats op tijden en plekken waar (volgens een opgave van het Bureau Organisatie en Efficiency van de politie) in Osdorp het meeste vandalisme voorkwam.

Er zijn in Osdorp tijdens de experimentfase in twee vandalismegevallen aanhoudingen verricht. Eén geval via de recherche en één geval via de surveillance op luilak. Hoewel dit aantal twee hoger is dan in dezelfde periode van 1981, is de eerste doelstelling van dit experiment - het pakken van daders van vandalisme - volgens de politie nauwelijks geslaagd. Gezien de beperkte schaal waarop het experiment is uitgevoerd, zou ook de tweede doelstelling - verhoging van de gepercipieerde pakkans onder jongeren - nauwelijks tot zijn recht zijn gekomen. Mogelijk zou deze doelstelling wel gerealiseerd zijn in de omgeving van het Osdorpplein, waar (vooral op koopavonden) de meest gerichte surveillance heeft plaatsgevonden.

Samengevat zouden we kunnen stellen dat de doelstellingen van het surveillance-experiment niet of nauwelijks gehaald zijn. Wel kunnen we van dit experiment het één en ander 'leren'.

Indien de surveillance niet zeer gericht wordt uitgevoerd is de pakkans dusdanig klein, dat de 'kosten' vermoedelijk veel hoger zullen uitvallen dan de 'baten'.

De procedure die betrekking had op de afhandeling van de vandalismegevallen (nagesprek ouders, sneller afhandeling Justitie, verhalen van schade) blijkt niet gevolgd, zodat deze experimenten niet zijn uitgevoerd. Dat is spijtig, omdat deze maatregelen zeer zinnig lijken; over het mogelijke effect kunnen we nu dus geen uitspraken doen.

We merken tot slot op, dat verhalen van schade - zeker ten aanzien van gemeente-eigendom - vrijwel nooit uit de verf komt.

De te volgen procedure blijkt bij de betrokkenen (politie en gemeentelijke diensten) vrijwel onbekend en is ook veel te omslachtig. Een aanzet tot een efficiëntere procedure is weergegeven op pagina 83-85 in deel 5.

Doelgroep	- iedereen die in Osdorp vandalisme pleegt.
Tijd	- ? (kan door politie niet bij benadering worden aangegeven).
Kosten	- geen extra kosten.
Effect	- in twee gevallen aanhoudingen verricht, procedure m.b.t. afhandeling echter niet gevolgd. - vandalismeverminderend effect vermoedelijk nihil.

-- Inzet van kaartcontroleurs tegen het vandalisme in het openbaar vervoer

Dit experiment werd uitgevoerd door de sectie kaartcontrole van het Gemeente Vervoer Bedrijf.

In het openbaar vervoer in Osdorp (tramlijn 1 en buslijnen 19 en 23) is door groepjes van twee controleurs speciaal op vandalisme gelet. De controleurs waren in 'burger'. Het experiment vond plaats tussen 23 en 26 november 1982 ('s avonds) en tussen 30 november en 3 december (overdag).

De bedoeling was dat door de controleurs vandalisme geconstateerd zou worden. Zij konden dan zelf de eerste aanhoudingen verrichten of (bij overmacht) assistentie inroepen. Het experiment werd letterlijk begeleid door een controlewagen van de sectie kaartcontrole. Via deze wagen kon visueel contact onderhouden worden met de desbetreffende tram of bus, daarnaast kon een eventuele oproep van de wagenbestuurder naar de centrale via een portofoon worden opgevangen.

De actie werd voorbereid door een registratieweek, waar door de wagenbestuurders de vernielingen in de trams en bussen na afloop van de rit werden geconstateerd. Daarnaast is door de sectie kaartcontrole een inventarisatie gemaakt van de tijden waarop op bepaalde plaatsen in Osdorp veel jongeren op straat zijn. Voor het experiment zijn afspraken gemaakt met politiebureau Lodewijk van Deysselstraat, waar het verlenen van een eventuele assistentie is toegezegd.

De doelstellingen van dit experiment waren:

- inzicht te krijgen in het vandalisme in het openbaar vervoer (wanneer vindt het plaats, door wie, hoe) en
- het daadwerkelijk betrappen van vandalen.

Van de realisering van de laatste doelstelling zou een uitstralingseffect kunnen uitgaan. Indien in de buurt bekend zou worden dat enige 'vandalen' gepakt zouden worden, zou dit 'als een lopend vuurtje' bij de jongeren in de buurt bekend kunnen worden, waardoor de drempel om in het openbaar vervoer te vernielen verhoogd zou worden.

De eerste doelstelling is gehaald, voorzover het de tijden betreft waarop de vernielingen plaats vinden van de lijnen die door Osdorp rijden. De meeste vernielingen vinden daar plaats tussen 7 en 9 uur en tussen 16 en 18 uur. Dat het tussen 9 en 4 en vanaf 18 uur rustig is, wat vandalisme betreft, bleek uit de registratie en kon door de waarnemingen van de controleurs worden bevestigd. In wie nu juist vernield in het openbaar vervoer is door dit experiment geen inzicht verkregen.

Er zijn door de controleurs geen vandalen betrapt, zodat de tweede doelstelling niet geslaagd is. Het 'uitstralingseffect' naar jongeren toe heeft dus niet plaats gevonden. Wel werden de wagenchauffeurs geactiveerd, wat in één aanhouding bij het Centraal Station resulteerde.

De voorbereiding kan heel goed en gedegen genoemd worden. Helaas bleek de uitvoering (waar door de controleurs 200 mensuren in zijn gestoken) niet afdoende op de bevindingen in de voorbereidingsfase aan te sluiten. Dat blijkt uit het feit dat er op de piekuren juist niet is gecontroleerd. In het algemeen bleek bij de uitvoering, dat de mogelijkheden om op het tegengaan van vernielingen in te spelen, niet flexibel genoeg waren.

Een achterliggende doelstelling van alle experimenten is dat er van geleerd kan worden, hoe een vergelijkbare maatregel in de toekomst beter aangepakt zou kunnen worden. Deze doelstelling is zeker geslaagd. Uit de sterke en zwakke punten in de gevolgde opzet is namelijk goed af te leiden hoe het beter had gekund.

Door de sectie kaartcontrole is inmiddels een efficiëntere opzet uitgewerkt die reeds met succes in de praktijk blijkt toegepast (zie: deel 5, pagina 92).

Doelgroep	- iedereen die in het openbaar vervoer in Osdorp vandalisme pleegt
Tijd	- ca. 250 uur
Kosten	- geen extra kosten
Effect	- geen vandalen aangehouden - vandalismeverminderend effect nihil

5.5. OBJECTVERSTEVIGING

-- Steviger lantaarnpalen

M.i.v. juni 1982 zijn er aan het Hoogeboompad en in het Rembrandtpark door het Gemeente Energie Bedrijf tien 'vandalismebestendige' lantaarnpalen geplaatst.

Het handelt om aluminium lichtmastjes, waar (anders dan bij de gangbare stalen lichtmastjes) geen deurtje inzit, dat door 'vandalen' geopend kan worden om de bedrading los te trekken.

De doelstelling van dit experiment laat zich als volgt omschrijven: 'het terugbrengen van het aantal vernielingen aan lantaarnpalen en de kosten van herstel daarmee te beperken'.

Voor de kosten van dit experiment zijn geen speciale middelen gereserveerd, ze zijn voldaan uit de lopende begroting van het G.E.B.

De 'vandalisme-vrije' palen zijn na een klein jaar nog niet vernield. Voorlopig lijkt dit experiment geslaagd en de nieuwe palen niet 'uitdagend' te hebben gewerkt.

De tijd is echter nog te kort om definitieve uitspraken over het al dan niet vandalisme-verminderend effect van deze palen te doen. Een kosten-batenanalyse over circa twee jaar zal hier een beter uitsluitsel over moeten geven. Daarbij zal ook rekening gehouden moeten worden met de genoemde positieve en negatieve neveneffecten van het onderhoud en materiaal.

Doelgroep	- n.v.t.
Tijd	- (?)
Kosten	- ca. f 2.300,--
Effect	- palen voorlopig nog niet vernield
	- uitkomst kosten-batenanalyse in 1985.

-- Leerlingen ontwerpen een nieuwe sluiting op lantaarnpalen

Dit experiment vond vanaf het voorjaar 1982 tot februari 1983 plaats op de Gijsbrecht van Aemstel MTS.

Met 'basisgereedschap' is de sluiting op de meeste lantaarnpalen in feite door iedereen te openen. Daardoor blijkt het binnenwerk van de palen frequent te worden vernield. Er is onder leerlingen een prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van een nieuwe sluiting op een lantaarnpaal.

De doelstellingen van dit experiment waren:

- ontwerpen van een nieuw type sluiting op lantaarnpalen, dat alleen door betrokkenen van het G.E.B. te openen is,
- verhoging van de betrokkenheid van leerlingen bij (gemeentelijke) objecten die vaak vernield worden,
- aanleren van praktische vaardigheden bij ontwerpen en uitvoeren.

Van het winnende ontwerp is door leerlingen van de school een prototype gemaakt dat aan het G.E.B. is aangeboden.

In de categorie waar dit experiment onder valt - objectversteving - heeft dit experiment een uniek karakter. In de ons bekende literatuur over vandalisme en vandalismpreventie zijn wij namelijk geen voorbeelden tegengekomen dat jongeren bij dit type maatregelen zijn ingeschakeld, laat staan dat jongeren hiervoor zelf ontwerpen hebben gemaakt.

De voorbereiding van dit experiment (prijsvraag voor het ontwerp van een nieuwe sluiting) en de uitvoering (het maken van een prototype) zijn zonder grote problemen en vrijwel volgens de planning verlopen.

De voornaamste doelstellingen van dit experiment 'het ontwerpen van een nieuw type sluiting op lantaarnpalen, dat alleen door betrokkenen van het G.E.B. eenvoudig te openen is' is gerealiseerd.

Op enkele details zou het systeem wellicht nog verbeterd kunnen worden, daarna lijkt een toepassing van het ontwerp op grotere schaal mogelijk. Verschillende fabrikanten hebben inmiddels belangstelling getoond om de nieuwe sluiting en sleutel in productie te nemen.

Ook heeft het experiment bij de desbetreffende leerlingen tot een verhoging van betrokkenheid geleid. Dit blijkt uit de enquête, die onder leerlingen van de experimentgroep en een controlegroep is gehouden. Tevens heeft het experiment voldaan aan de verwachtingen ten aanzien van het leerdoel.

De kosten voor de gebruikte materialen bedroegen circa f 300,-- en zijn door de school zelf gedragen. Bij een toepassing op grotere schaal kan dit experiment wellicht zeer 'winstgevend' worden.

Samengevat is het experiment dus goed geslaagd.

Doelgroep: - 14 jongeren (10 'ontwerpers', 4 'uitvoerders')
Tijd : - ca. 150 uur (begeleiding vanuit de school)
Kosten : - ca. f 300,--
Effect : - een bruikbaar eindprodukt (prototype van een betere sluiting, mogelijk toepasbaar op een grotere schaal)
- verhoging van de betrokkenheid bij de 'makers'.

5.6. INTEGRATIE

-- Feestweek/dienstenmarkt

De feestweek vond plaats tussen 8 en 11 september 1982. Behalve de dienstenmarkt (stands en demonstraties van gemeentelijke diensten), waren de belangrijkste onderdelen: een braderie, vrijetijdsmarkt, (presentatie van 30 Osdorpse verenigingen), scholenspel, optreden Osdorpse popgroepen, discoavond, fietscrosswedstrijden. De meeste activiteiten concentreerden zich rond het Osdorpplein en Tussenmeer.

De dienstenmarkt vormde één van de onderdelen van de feestweek, vandaar dat we deze twee experimenten feestweek en dienstenmarkt gezamenlijk hier als één experiment bespreken.

De doelgroep betrof alle Osdorpse buurtbewoners. De voornaamste doelstelling was om door middel van concrete activiteiten de gemeenschapszin in Osdorp te versterken.

Andere doelstellingen waren:

- aanbod van alternatieven binnen-de-wet voor jeugdvandalisme.
- belangstelling en medewerking voor de feestweek te verkrijgen van jongeren,
- toenadering tussen jongeren en ouderen, burgers en bestuur,

Het initiatief voor de organisatie van dit experiment is genomen door een stuurgroep bestaande uit: een voorlichtster van het Bureau Voorlichting (uit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek), een voorlichter van de Osdorpse deelraad en een actieve buurtbewoner. De uitvoering van de verschillende onderdelen lag in handen van diverse personen en instanties (zoals winkeliers, voorlichters van gemeentelijke diensten, verenigingen, scholen, De Meervaart).

Aangezien het moeilijk bleek om de initiatiefnemers voor de feestweek te vinden, leek dit experiment aanvankelijk in de pre-natale fase te blijven steken. Toen in maart 1982 een stuurgroep zich bereid had getoond, dit experiment te 'trekken', kwamen de voorbereidingen wel goed van de grond. De medewerking die de stuurgroep van diverse (gemeentelijke en Osdorpse) instanties ondervond, bleek opvallend groot.

Dank zij het enthousiasme en de inzet van velen konden vrijwel alle geplande onderdelen ook daadwerkelijk gerealiseerd worden. Waarschijnlijk is dit enthousiasme voor een belangrijk deel te danken aan het feit dat de betrokkenen zich in de doelstellingen van deze gemeenschappelijke activiteit kon vinden.

De uitvoering van de diverse onderdelen verliep voorspoedig.

Ook de sfeer tijdens de feesten was uitstekend, er deden zich evenmin onregeligheden voor.

De feesten werden door circa 21.000 Osdorpers bezocht, de doelgroep werd dus in ruime mate bereikt. Wel bleef het percentage buurtbewoners van 60 jaar en ouder dat op de feestweek aanwezig was, duidelijk achter bij de andere leeftijdscategorieën.

De voornaamste doelstelling - om via concrete activiteiten - de gemeenschapszin te versterken en zo de betrokkenheid van de bewoners bij hun buurt te verhogen - lijkt goed geslaagd. Dat komt onder meer naar voren uit de buurtbewonersenquête.

Ook de andere genoemde doelstellingen zijn grotendeels gerealiseerd.

Daarbij merken we nog op dat van de vernielde bouwkeet - die als onderdeel van de dienstenmarkt door de Dienst Openbare Werken was geplaatst - ten aanzien van vandalisme - een drempelverhogende werking is uitgegaan.

Dit bleek uit de evaluatie onder lagere scholieren.

De definitieve kosten van (het sociaal-culturele gedeelte van) de feesten bedroeg f 4.830, circa f 3.700,-- minder dan begroot.

Uit de evaluatiegesprekken met jongeren en buurtbewoners komt naar voren dat vrijwel iedereen er een voorstander van was, dat de feesten geen éénmalig gebeuren moeten zijn, maar jaarlijks plaats zouden moeten vinden. In augustus 1983 heeft de feestweek voor de tweede maal plaats gevonden.

Doelgroep:	- ca. 21.000 Osdorpse buurtbewoners bereikt, waaronder ca. 3700 jongeren tussen 6 en 17 jaar. (bij de dienstenmarkt bedragen deze aantallen respectievelijk ca. 12.000 en 2.800)
Tijd:	- ca. 1000 uur (door gemeentelijke instanties: voorbereiding ca. 800 uur, uitvoering ca. 200 uur)
Kosten:	- ca. f 5.000,-- (exclusief kosten uit 'lopende begrotingen' van diensten, die niet zijn te achterhalen).
Effect:	- toenadering tussen jongeren, ouderen en gemeentelijke overheid (via dienstenmarkt) - aanzet jaarlijkse terugkerend gebeuren - drempelverhogend van de tentoongestelde vernielde bouwkeet

-- Jongerendag ('Ostival')

De organisatie van dit experiment lag in handen van de jongerenwerkers uit Osdorp (het jongerenwerk in De Aker, JES, Kwak en De Link).

Voor de coördinatie van de voorbereiding en uitvoering is een externe coördinator aangetrokken.

De belangrijkste doelstelling was om een aanzet te geven tot een vermindering van stigmatisering van volwassenen ten opzichte van jongeren en zo de integratie van verschillende groeperingen in de buurt te bevorderen.

Anders gezegd: er werd beoogd volwassenen te laten zien dat "jongeren ook wel wat kunnen". Indien volwassenen wat meer begrip voor jongeren zouden krijgen (en andersom) zou dit ertoe kunnen leiden dat volwassenen en jongeren minder angstig en agressief tegenover elkaar komen te staan. En dat jongeren minder zullen vernielen.

Overige genoemde doelstellingen waren:

- a. het betrekken van jongeren bij gemeentelijke instanties,
- b. het kanaliseren van kwaadheid en agressie
- c. integratie van jongerenwerk en scholen
- d. een ervaring voor jongeren in het verder saaie Osdorpse gebeuren
- e. integratie van jongerenwerk in de wijk.

Als (Osdorpse) doelgroepen zijn genoemd:

- bezoekers van jongerencentra en ander jongerenwerk
- scholieren
- alle andere, nog niet bereikte jongeren
- de oudere buurtbewoners, zeker voor zover ze uitgesproken meningen hebben over jongerenwerk.

Het Ostival vond plaats op 5 juni 1982 op een terrein naast jongerencentrum Kwak en de Osdorper Scholen Gemeenschap. Aan één zijde van het terrein stond een professioneel uitgevoerd podium voor de muziek opgesteld. Aan een tweede zijde stonden drie standjes (wereldwinkel, vredesdemonstratie, informatiestand buurthuizen) en een tentje waar hapjes en drankjes te verkrijgen waren. Een oorspronkelijk aangekondigde braderie en ruilmarkt vonden niet plaats. Aan de overzijde van het terrein was een ruimte afgebakend voor een motortrial. Bij de O.S.G. werd een voetbalwedstrijd georganiseerd. Deze wedstrijd maakte onderdeel uit van een vierkamp tussen zes jongeren van Kwak en zes politieagenten. De overige onderdelen hiervan waren: de motortrial, estafette per motor en ringsteken. In de loop van de dag traden hier een vijftal groepen op (Bram Vermeulen en de Toekomst, Ymatilla, Kapsones, Ton Lebbink en American Gypsy).

Het publiek bij het Ostival (overwegend tussen de 12 en 20 jaar) varieerde tussen circa 50 mensen overdag en 200 's avonds. Er waren ongeveer vijf mensen van een "ordedienst" aanwezig, waarmee de coördinator via een motor de communicatie onderhield.

De doelgroepen zijn slechts zeer ten dele bereikt. Van de kant van de jongeren beperkte zich de deelname aan de spelvorm tot jongeren van Kwak. Ook deed hieraan een team van de politie mee. Scholieren en oudere buurtbewoners waren nauwelijks op de dag aanwezig, zodat de beoogde integratie niet tot stand kwam.

De doelstellingen van het Ostival zijn niet of nauwelijks gerealiseerd. Dat is te verklaren, omdat de meeste middelen (de geplande onderdelen van de dag) in zeer beperkte mate, of in het geheel niet zijn doorgegaan. De problemen die bestonden in de voorbereidingsfase, vooral de tijdsdruk en de samenwerking met diverse Osdorpse instanties, liggen hieraan ten grondslag.

De kosten van dit experiment zijn - in verhouding tot andere experimenten - erg hoog. De begrote kosten bedroegen f 24.000,-- . Uiteindelijk is dit bedrag met (iets minder dan) f 4.000,-- overschreden.

Samengevat zijn wij van mening dat een herhaling van dit experiment in de huidige vorm geen aanbeveling verdient.

Voorzover een dergelijke dag toch herhaald zou worden, lijkt ons een andere opzet noodzakelijk:

- hetzij veel kleinschaliger van opzet en dus met beperkter doelstellingen. Bijvoorbeeld via de samenwerking tussen één buurthuis of jongerencentrum en één school. Het samenwerkingsverband is dan overzichtelijk, zodat de voorbereiding en de uitvoering door de betrokkenen relatief gemakkelijk in de hand zijn te houden.

- hetzij een grootschalige opzet, die dan wel vanuit meerdere instanties in de buurt gedragen wordt. Zoals (sport)verenigingen, winkeliers, gemeentelijke diensten en de wijkraad. Met andere woorden: indien een jongerendag is ingebed in een 'feestweek', kan de beoogde integratie werkelijk tot zijn recht komen.

Doelgroep	- ca. 300 Osdorpers bereikt, waarvan ongeveer 250 jongeren.
Tijd	- ca. 800 uur (door de jongerenwerkers en coördinator). Hiervan is ongeveer 750 uur in de voorbereiding en 50 uur in de uitvoering gestoken.
Kosten	- ca f 28.000,--
Effect	- nihil. De beoogde integratie van verschillende groeperingen in de buurt kwam niet tot stand. Buurtbewoners die het Ostival bezochten hebben wel een iets positiever oordeel over het jongerenwerk in Osdorp, dan bewoners die het Ostival niet bezochten. De houding die zij hebben ten opzichte van Osdorpse jongeren, is echter niet positiever (of negatiever).

-- Publiciteit (extern)

Op 31 maart 1982 verscheen er in het Osdorpse huis-aan-huis blad 'De Westerpost' een artikel van twee pagina's over de te starten experimenten onder de titel 'Vandalisme-krant voor Osdorp'. Het is door een free-lance journaliste geschreven. De krant werd in Osdorp verspreid, en in 500-voud aan scholen verstrekt.

Het doel van het artikel was om de experimenten onder de aandacht van zoveel mogelijk buurtbewoners te brengen en om hen te activeren om een bijdrage te leveren aan het tegengaan van vandalisme in Osdorp.

Het initiatief voor dit experiment ging uit van de voorlichters van het G.E.B., G.V.B., Dienst Openbare Werken, Stadsreiniging, Politie en het Bureau Voorlichting op het stadhuis.

Gezamenlijk droegen zij de kosten van dit experiment, die begroot werden op f.3.000,--.

De uitkomsten van de enquête onder buurtbewoners geven een tamelijk positief beeld te zien. Negen maanden na het verschijnen van de publicatie zei 43% van de ondervraagden dat ze het artikel nog konden herinneren. Daarom kunnen we stellen dat de hoofddoelstelling - het onder de aandacht brengen van de experimenten van de Osdorpse buurtbewoners - redelijk goed geslaagd is.

Ook het percentage van de bewoners die stellen naar aanleiding van het artikel meer aandacht aan vandalisme te gaan besteden - de tweede doelstelling - kan vrij hoog genoemd worden. Dit betreft 37% van degenen die het artikel gelezen hadden. De actie-bereidheid van buurtbewoners lijkt na het artikel toegenomen: het aantal meldingen van waargenomen vandalisme (bij de politie) blijkt na het artikel gestegen.

De uitvoering van dit experiment verliep opvallend gestroomlijnd. Daarbij was het vooral verheugend dat vanuit zes verschillende gemeentelijke instanties, (door voorlichters) - ook financieel - een bijdrage werd geleverd. De definitieve kosten van dit experiment bedroegen f. 2.775,60; dit is circa f. 200,-- minder dan begroot.

Het artikel had waarschijnlijk nog beter kunnen overkomen bij buurtbewoners, wanneer de opmaak wat positiever was geweest en het artikel een lijstje met contactadressen en een lijstje met concrete tips voor buurtbewoners had bevat.

Doelgroep	- ca. 14.000 Osdorpse buurtbewoners bereikt
Tijd	- ca. 100 uur (journaliste 40 uur, voorlichters 60 uur)
Kosten	- ca. f 2.800,--
Effect	- experimenten zijn onder de aandacht gebracht van (ongeveer de helft van) de buurtbewoners
	- 'actie-bereidheid' onder buurtbewoners gestegen.

HOOFDSTUK 6. ALGEMENE CONCLUSIES UIT DE EXPERIMENTFASE

In de experimentfase werd beoogd om door het opzetten en uitvoeren van experimenten om vandalisme tegen te gaan, inzicht in het effect en het verloop van de experimenten te krijgen.

Allereerst is het hiervoor van belang vast te stellen in hoeverre met de experimenten de doelgroep bereikt is. Hierop gaan we in paragraaf 5.1. in.

Daarnaast is het bij de evaluatie van belang om na te gaan welke middelen nodig zijn om een bepaald effect te bereiken. Op die manier kunnen we van de experimenten leren.

Bij de middelen (de proceskant van de evaluatie) gaat het om de kosten van een experiment, de tijd die voor de voorbereiding en uitvoering benodigd is en om de eventuele belemmeringen die er bestaan (waardoor een experiment niet of niet goed kan worden uitgevoerd). Bij het effect draait het vooral om een eventuele vandalisme-verminderende werking van een experiment.

In de hoofdstukken 2 en 3 (van deel 5) zijn reeds per afzonderlijk experiment de evaluatieresultaten weergegeven. In paragraaf 6.2. zullen we per soort experiment (educatie, recreatie enz.) de uitkomsten van de evaluatie proberen samen te vatten.

We merken hierbij nog op dat het alleen mogelijk was deze uitspraken te doen doordat honderden personen - meestal naast hun dagelijkse werk - bereid waren de experimenten uit te voeren.

In 6.3 wordt aangegeven wat het effect van alle experimenten gezamenlijk is geweest. Dit is vast te stellen aan de hand van de vernielregistratie. Deze registratie van vernielingen in Osdorp is zowel voor, tijdens als na de experimenten uitgevoerd. Ter controle heeft ook een registratie in overig Amsterdam plaatsgevonden. Het één en ander werd in hoofdstuk 4 (van deel 5) uitgebreid besproken.

6.1. IN HOEVERRE IS DE DOELGROEP DOOR DE EXPERIMENTEN BEREIKT?

Uit de interviewfase van het actie-onderzoek bleek dat vandalisme vooral gepleegd werd door jongeren tot 17 jaar en dat vanaf 18 jaar het aantal jongeren dat vernielingen pleegt duidelijk afneemt.*

Als onderste leeftijdsgrens is op scholen uitgegaan van kinderen uit de eerste klas (6/7 jaar). De doelgroep van de experimenten kunnen we dus nader omschrijven als Osdorpse jeugd tussen de 6 en 17 jaar. In totaal betreft dat ongeveer 5000 jongeren.**

Via de projecten op scholen zijn ongeveer 1500 jongeren bereikt. Dat betekent dat via deze experimenten ongeveer 30% van de doelgroep wel en 70% niet is bereikt. De meeste projecten vonden plaats in het lager onderwijs, zodat de jeugd tot 12 jaar via de scholen verhoudingsgewijs

* Zie "Amsterdammertjes vernielen". Van de geïnterviewde jongeren tot en met 17 jaar bleek ongeveer twee op de drie jongens en één op de drie meisjes het afgelopen jaar wat vernield te hebben.

** "Amsterdam in cijfers - jaarboek 1982" geeft per 1-1-1982 de volgende aantallen jongeren in Osdorp: 1374 (tussen 5 en 9 jaar), 2024 (10-14 jaar), 3179 (15-19 jaar). Hieruit valt af te leiden dat het aantal Osdorpse jongeren tussen 6 en 17 jaar circa 5000 zal bedragen.

het best bereikt is. Een betrouwbare schatting van het percentage jongeren dat bij de buurt-experimenten betrokken was, is niet goed te geven. Met enkele experimenten, die tamelijk intensief genoemd kunnen worden (sleutelwerkplaats, ontwerpen slot lantaarnpalen, speeltoestellen) zijn enkele tientallen jongeren direct bereikt. Met andere buurtexperimenten (zoals de leefbaarheidsweek en de jongerendag) zijn meer jongeren bereikt. Van de geïnterviewde jongeren was circa 75% op de leefbaarheidsweek aanwezig. Deze experimenten zullen echter het gedrag van jongeren vermoedelijk minder sterk beïnvloeden.

Samengevat kunnen we stellen dat ongeveer eenderde gedeelte van de doelgroep tamelijk intensief (voornamelijk via de projecten op scholen) met de experimenten in aanraking is geweest. De jeugd tot 12 jaar (lagere scholieren) is over het algemeen beter bereikt dan de wat oudere jeugd. De meeste jongeren van de totale doelgroep zijn wel - op zijn minst zijdelings - bij één of meer buurtexperimenten betrokken.

6.2. EVALUATIERESULTATEN VAN DE VERSCHILLENDE SOORTEN EXPERIMENTEN

6.2.1. Educatie

Op twaalf van de vijftien scholen kwamen de projecten goed van de grond. Het algemene doel van deze projecten was het verhogen van de interne drempel: door het overdragen van de norm dat "vernielen niet hoort". Sommige scholen volgden hiervoor een directe benadering (wijzen op de negatieve gevolgen van vandalisme), andere scholen volgden een brede benadering (leerlingen laten nagaan wat de buurt voor positieve dingen te bieden had). Soms zijn deze benaderingen gecombineerd.

Een half jaar na de projecten zijn met leerlingen die de projecten gevolgd hadden en met een "controlegroep" interviews gehouden. In het lager onderwijs bleken de leerlingen die de projecten gevolgd hadden, het afgelopen half jaar significant minder vernielingen te hebben gepleegd dan de leerlingen van de controlegroep. Zowel bij de directe als bij de brede benadering was van dit vandalisme-verminderend effect sprake. Het meeste effect trad op bij leerlingen die plezier in school hadden. Bij leerlingen met een uitgesproken hekel aan school, bleken de schoolprojecten niet of nauwelijks effect te hebben gesorteerd.

Uit de evaluatie in het voortgezet onderwijs komt naar voren dat de projecten het meeste kans van slagen hebben, wanneer vandalisme op wat speelse wijze aan de orde wordt gesteld ("dom, kinderachtig"). De meest geschikte doelgroep lijkt daarvoor de iets oudere leerlingen (3e klas). De directe benadering heeft in het voortgezet onderwijs minder effect.

Samengevat zouden we kunnen stellen dat het onderwijs een goede ingang vormt om projecten over vandalisme op te zetten. Veel jongeren zijn via deze projecten te bereiken, verhoudingsgewijs zijn de energie en de financiën die voor het opzetten van deze projecten benodigd zijn beperkt.*

* Per leerkracht werd gemiddeld ongeveer 20 uur in de voorbereiding en uitvoering gestoken. In verhouding tot de andere experimenten is dat niet zo veel. In totaal is de tijd en energie die door de leerkrachten in de schoolprojecten is gestoken natuurlijk wel aanzienlijk, dat werd geschat op 1400 uur.

6.2.2. Recreatie

Dit betreft vervelingsverdrijvende activiteiten, met name activiteiten die qua spanning en sensatie enigszins met vandalisme kunnen wedijveren.

De sleutelwerkplaats voor tieners was een activiteit die in deze categorie thuishoort. Uit de evaluatie onder de jongeren kwam naar voren dat de sleutelwerkplaats enige vandalisme-verminderende werking heeft gehad. De kosten van dit experiment zijn - in verhouding tot de schoolprojecten - echter vrij hoog, terwijl er vooral in de voorbereidingsfase door de begeleiders erg veel energie in is gestoken. Twaalf tieners waren lid van de club, in kwantitatief opzicht bleef de doelgroep dus beperkt. We kunnen dus stellen dat er bij dit experiment veel middelen nodig zijn om een bescheiden rendement te bereiken.

We merken echter op, dat het hier om een zogenaamde "moeilijk bereikbare" groep gaat. Qua leeftijd, patroon van vrijetijdsbesteding en houding ten opzichte van school (een "hekel") vertoonden de leden van de club, kenmerken die sterk met het plegen van vandalisme bleken samen te hangen. In kwalitatief opzicht is de doelgroep dus wel erg goed bereikt. De projecten op scholen hadden bij deze jongeren vermoedelijk geen vandalisme-verminderend effect gesorteerd. Daarom lijkt dit type experiment een zinnige aanvulling op de schoolprojecten.

Een ander experiment in de categorie "recreatie" betreft de afstemming van de sluitingsperioden van buurthuizen in jongerencentra tijdens de zomervakantie. Het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling speelde bij dit experiment een coördinerende rol. Het resultaat was dat de buurthuizen en jongerencentra in de zomer iets langer open waren dan voorheen en dat er sprake was van een wat betere afstemming.

Voor een dergelijk experiment zijn geen extra middelen nodig. Afstemming veronderstelt alleen een verschuiving van sluitingsperioden, opdat jongeren tenminste ergens in hun buurt terecht kunnen. Daarom lijkt een afstemming ook in andere buurten van Amsterdam wenselijk.*

6.2.3. Overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren.

Wanneer jongeren een beter leefklimaat kunnen scheppen, kan dit leiden tot een vermindering van vandalisme uit onvrede. Indien jongeren voor bepaalde objecten verantwoordelijkheid krijgen, kan dit tevens leiden tot een verhoging van hun betrokkenheid bij deze objecten (verhoging van de interne drempel).

Bij de experimenten die in dit kader zijn uitgevoerd (kinderen geven hun eigen leefomgeving vorm, jongeren maken speelvoorziening voor andere jongeren, videoproject) zijn inderdaad verantwoordelijkheden aan jongeren overgedragen. Deze experimenten hebben - waar we dit konden nagaan - een vandalisme-verminderend effect gesorteerd.

De kosten van dit soort experimenten zijn beperkt, zeker als we bedenken dat wanneer de bovenstaande voorzieningen door gemeentelijke diensten worden gerealiseerd, de kosten aanzienlijk hoger uitvallen. Deze experimenten leidden tot een volwaardig en bruikbaar eindprodukt. Het

* Toch is dit niet zo vanzelfsprekend als het ons op de eerste gezicht toescheen. De jongerencentra bleken bijvoorbeeld vaak in een zelfde periode gesloten, omdat de jongerenwerkers op het standpunt stonden dat men niet elkaars doelgroepen zou mogen aantrekken.

lijkt wenselijk om jongeren zoveel mogelijk actief bij hun buurt te betrekken door hen zelf dingen te laten maken - bij voorkeur voorzieningen waar jongeren zelf gebruik van maken. Zowel letterlijk als figuurlijk vormen dit opbouwende activiteiten, ze bieden daardoor een positieve ingang voor vandalismpreventie.

Een belangrijke kanttekening is hier echter op zijn plaats. Dit type experimenten blijkt in praktijk namelijk moeilijk op te zetten. De meeste experimenten die in dit kader waren gepland, zijn niet gerealiseerd.

Het overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren, veronderstelt een eerste stap van de kant van volwassenen. Soms bleek dat, hoewel aan alle randvoorwaarden was voldaan (reservering middelen en toezegging tot medewerking van de gemeente), bij de betreffende volwassenen uiteindelijk toch de motivatie te ontbreken. Wellicht is het voor volwassenen veelal moeilijk om een stukje "macht" af te staan, gevolg is in ieder geval dat jongeren dan "buiten spel" blijven.

Behalve dat de motivatie bij volwassenen aanwezig moet zijn om verantwoordelijkheid over te dragen, moet daartoe ook de mogelijkheid aanwezig zijn. Zo heeft in het openbaar onderwijs de schoolleiding niet of nauwelijks zeggenschap over de inrichting en veranderingen aan het eigen schoolgebouw en dat maakt het dus moeilijk om verantwoordelijkheid hierover aan leerlingen "af te staan".*

6.2.4. Positieve sancties

Deze experimenten zijn niet doorgegaan.

Een maatregel in deze categorie was eerder getroffen op een school in de Verenigde Staten, waar veel vernielingen werden aangericht. De directie van deze school reserveerde aan het begin van het schooljaar een bedrag dat het afgelopen jaar aan het herstel van vernielingen was besteed. Er werd van te voren bekend gemaakt dat dit geld het komend jaar weer aan de reparatie van vernielingen besteed zou worden. Indien het bedrag lager was dan het afgelopen jaar, zou het resterende gedeelte aan de leerlingen ten goede komen. Het vandalisme aan deze school liep sterk terug.

Door twee scholen in Osdorp werd een vergelijkbare maatregel voorgesteld, met de suggestie om het geld wat bespaard werd te bestemmen voor een gemeenschappelijke activiteit van de leerlingen (bij voorbeeld een schoolfeest). Door de afdeling B.O.M. van de afdeling Onderwijs is dit voorstel destijds afgewezen, omdat het tegen de regels was (gereserveerde gelden mogen maar voor één vastgesteld doel worden besteed) en omdat leerlingen van andere scholen jaloers konden worden.

Ons inziens zijn deze argumenten niet geheel steekhoudend: het "onwettige" is te ondervangen door een apart besluit van de gemeenteraad hierover. Of leerlingen van andere scholen inderdaad jaloers zouden worden, zou nog moeten blijken. Daarvoor was dit nu juist een "experiment", waarvan deze neveneffecten konden worden nagegaan.

* We merken op dat we het ontbreken van zeggenschap van de schoolleiding over het eigen schoolgebouw in de interviewfase van het onderzoek zijn tegengekomen. Het bleek dat aan openbare scholen significant meer vernield werd dan aan bijzondere scholen. Dit was (deels) te verklaren doordat de schoolleiding op openbare scholen niet de mogelijkheid had om flexibel in te spelen op de vernielingen aan hun school (zie bijlage 1).

Inmiddels zijn in Canada (zie Taylor, 1983) en Zweden vergelijkbare maatregelen toegepast, die (ook) in Amsterdam wellicht vruchtbaar kunnen blijken.

6.2.5. Negatieve sancties

Experimenten in dit kader betroffen een op vandalisme gerichte surveillance van de politie en de inzet van kaartcontroleurs in het openbaar vervoer. Deze experimenten hadden ten doel de pakkans en daarmee de externe drempel te verhogen. Ook zijn experimenten over de afwikkeling van vandalismezaken gepland.

Er zijn vrijwel geen vandalen aangehouden. Opmerkelijk is dat zowel door de politie als door het G.V.B. wél is nagegaan op welke tijden en plaatsen (bij het G.V.B.: ritten) in Osdorp het meeste vandalisme voorkwam, maar dat bij de uitvoering noch door de politie, noch door de kaartcontroleurs van deze gegevens gebruik is gemaakt.

Van een dergelijke controle vallen de "kosten" veel hoger uit dan de "baten". Een speciaal op vandalisme gerichte surveillance is alleen dan effectief, wanneer er een zeer reële kans op aanhoudingen bestaat. We kunnen daarbij denken aan luilak, bij bepaalde voetbalwedstrijden en (met name bij sommige ritten in het openbaar vervoer) na het uitgaan van scholen.

Zo vond in maart 1983 door kaartcontroleurs op de buslijnen 36 en 38 (waar na het uitgaan van scholen veel vernielingen werden gemeld) een korte maar intensieve controle op vandalisme plaats. Er zijn een vijftal aanhoudingen verricht. Bij deze controle werd wél actief op de bekende gegevens over vernielingen ingespeeld en bleek dus ook effect te sorteren.

Een niet gerichte controle/surveillance blijkt weinig zin te hebben. Er kan dan dus beter geen prioriteit aan deze activiteiten worden gegeven.

De experimenten die gepland zijn voor de afwikkeling van vandalismezaken, hadden ten doel voor de dader een duidelijker verband te leggen tussen de gepleegde vernielingen en de gevolgen daarvan. Enerzijds zou dit gebeuren door de dader de schade te laten vergoeden ("schadeverhaal") anderzijds door een snellere afwikkeling van de zaak door justitie. Deze experimenten zijn echter niet uitgevoerd. Deels omdat het aantal aanhoudingen gering was, deels omdat de afgesproken procedure niet is gevolgd.

Ook in het algemeen loopt de afhandeling van vandalismezaken niet bepaald vlekkeloos. Het meest in het oog springende punt is daarbij het "schadeverhaal". Het slachtoffer komt namelijk vrijwel nooit te weten dat de dader (eventueel) bij de politie bekend is, zodat de schade zelden vergoed kan worden.

Dit geldt zowel bij schade aan privébezit, als bij schade aan gemeenteeigendom. De procedure die door de gemeente gevolgd wordt om de schade te verhalen is erg omslachtig en blijkt bovendien slechts bij weinig betrokkenen bekend. Daardoor loopt deze procedure meestal ergens halverwege spaak. Dit heeft tot gevolg dat voor de dader het verband tussen de gepleegde vernieling en de consequenties (de kosten van herstel) onduidelijk blijft. Ook schiet de gemeente er hierdoor uiteraard flinke bedragen bij in.

6.2.6. Objectverstevinging

In het algemeen kunnen we stellen dat door het toepassen van steviger materialen de mogelijkheden voor het plegen van vandalisme kunnen worden verkleind. Uit de interviews met jongeren blijkt dat vandalisme veelal een tamelijk impulsieve handeling is. De kans dat "verplaatsingseffecten" optreden, is daarom vermoedelijk niet zo groot.*

Eén van deze experimenten betreft een betere sluiting op een lantaarnpaal. Leerlingen op een technische school hebben deze sluiting ontworpen en als prototype uitgevoerd. Verschillende fabrikanten hebben inmiddels belangstelling getoond om dit type sluiting in produktie te nemen.

Een ander experiment betreft het plaatsen van een aantal nieuwe steviger lantaarnpalen op vandalisme-gevoelige locaties in Osorp. Voorlopig is dit experiment goed bevallen: de verstevigde lantaarnpalen zijn nog niet vernield.

Dat betekent echter niet dat bestaande objecten, maar te hooi en te gras verstevigd of vervangen zouden moeten worden. Materiaalverstevinging zou vooraf gegaan moeten worden door een onderzoek ter plaatse en door een kosten-baten analyse ("Hoeveel objecten worden waar vernield?" "Wat kost dat?", "Wat zou een vervanging door steviger en meestal duurder materiaal kosten of opleveren?").

Doorgaans is het besluit om gemeentelijke objecten te vervangen of te verstevigen echter natte-vingerwerk en blijkt een kosten-baten analyse te ontbreken.

6.2.7. Integratie

De experimenten in dit kader (jongerendag, feest- of leefbaarheidsweek met als onderdeel een dienstenmarkt) hadden ten doel de buurtgedachte te versterken. Van een verhoging van de betrokkenheid van bewoners bij hun buurt werd een vandalisme-verminderend effect verwacht. Enerzijds omdat jongeren in een buurt waarbij zij zich betrokken voelen minder gauw vernielingen zouden plegen (interne drempel), anderzijds zouden buurtbewoners wanneer zij trots zijn op hun buurt eerder bij vandalisme willen optreden, bijvoorbeeld door het inschakelen van de politie (externe drempel).

Via de leefbaarheidsweek zijn de verschillende doelgroepen goed bereikt, circa 21.000 Osdorpers waren hier aanwezig. De actiebereidheid ten aanzien van vandalisme lijkt door de feestweek toegenomen: na de feestweek is het aantal meldingen van vernielingen bij de politie duidelijk gestegen, terwijl het vandalisme zelf is afgenomen. Uit de evaluatie onder jongeren bleek dat van één van de objecten op de feestweek die aan vandalisme appelleerde (een afgebrande bouwkeet) een drempelverhogende werking was uitgegaan. Ook de overige doelstellingen van de feestweek zijn goed geslaagd.

* In deel 4 (pagina 147) gaan we uitvoeriger in op de relatie tussen "impulsiviteit" en "verplaatsingseffecten".

Op de jongerendag zijn de doelgroepen (waaronder jongeren) minder goed bereikt en de meeste doelstellingen nauwelijks uit de verf gekomen. Bij de jongerendag vielen de kosten hoog uit. Bij de beide experimenten is de tijd en energie die door de medewerkers in de voorbereiding en uitvoering is gestoken gigantisch te noemen.

Andere experimenten die onder het kopje "integratie" plaatsvonden, lagen op het terrein van de publiciteit. De Osdorpse buurtbewoners werden over de experimenten geïnformeerd via een huis-aan-huis verspreide "Vandalismekrant voor Osdorp" (een katern van de Westerpost). De uitvoerders werden over de stand van zaken van de experimenten op de hoogte gebracht door een "populaire versie van het actie-plan". De publiciteit vormde een belangrijk 'smeermiddel' om de overige experimenten soepeler te laten verlopen.

6.3. TOTAALEFFECT VAN DE EXPERIMENTEN

Om het totaaleffect van de experimenten te bepalen is door zeven instanties in Osdorp, zowel voor als na de start van de experimenten, het aantal vernielingen "geturfd".

Deze registratie heeft betrekking op ruiten van scholen, lantaarnpalen, afvalbakken, strooimengselkisten, glasbakken, zitbanken, speelplaatsjes, verkeersborden, telefooncellen enabri's.

Sinds de start van de experimenten, is het totaal aantal geregistreerde vernielingen in Osdorp duidelijk afgenomen. Deze afname bedraagt gemiddeld 25%. Bij alle zeven instanties afzonderlijk is een daling opgetreden. De gedetailleerde uitkomsten zijn opgenomen in hoofdstuk 4 van deel 5.

Ter controle is (door zes van de zeven instanties) in dezelfde periode het aantal vernielingen in overig Amsterdam bijgehouden. Uit deze vergelijking blijkt bij alles zes instanties de daling van het aantal vernielingen in Osdorp groter te zijn dan in overig Amsterdam. Gemiddeld is de afname in Osdorp 19% groter geweest.

De daling van het aantal vernielingen in Osdorp zette reeds het eerste kwartaal na de start van de experimenten in en zette zich de volgende kwartalen sterk door. Het lijkt er dus op dat de experimenten juist ook op langere termijn effect hadden.

Gezamenlijk hebben de experimenten dus een duidelijk vandalisme-verminderend effect gesorteerd.

Dit gegeven kan bemoedigend genoemd worden als we beseffen dat het ook letterlijk om experimenten ging, dus als een reeks pogingen om iets tegen vandalisme te ondernemen. Dat met het opzetten van anti-vandalisme maatregelen nu routine is opgedaan en dat deze 'pogingen' reeds een positief effect hadden, lijkt een stap in de goede richting.

Schema: SAMENVATTING VAN DE VERSCHILLENDE SOORTEN EXPERIMENTEN (bereikte doelgroep, geïnvesteerde tijd uitvoerders en contactpersonen, kosten, voornaamste effect)

Soort experimenten	doelgroep: bereikte aan- tal jongeren*	geïnvesteerde tijd **	gemaakte kosten ***	voornaamste effect
EDUCATIE	erg groot	erg veel	gemiddeld	een duidelijk vandalismeverminderend effect, echter niet op leerlingen met een uitgesproken hekel aan school
RECREATIE	klein	gemiddeld	hoog	enig vandalismeverminderend effect op moeilijk bereikbare doelgroep
OVERDRAGEN VERANT- WOORDELIJKHEDEN	klein tot gemiddeld	meestal beperkt	meestal zeer laag	vandalismeverminderend effect via verhoging van de interne drempel; bruikbare eindprodukten
NEGATIEVE SANCTIES	n.v.t.	gemiddeld	geen extra kosten	drempelverhogende werking nihil; geen vandalismeverminderend effect
OBJECTVERSTEVIGING	n.v.t.	beperkt	erg laag tot gemiddeld	verstevigde objecten (nog) niet vernield
INTEGRATIE	meestal erg groot	erg veel	gemiddeld tot erg hoog	drempelverhogend effect; toename actie-bereidheid buurtbewoners

N.B. Het bovenstaande schema bevat een zeer beknopte samenvatting van verschillende soorten experimenten. Binnen elke soort experimenten kunnen de uitkomsten enigszins verschillen. Voor de uitkomst per experiment verwijzen wij naar de samenvatting die achter elk beschreven experiment is opgenomen (hoofdstuk 5).

We benadrukken hierbij dat de uitkomsten van de uitgevoerde experimenten zijn weergegeven. Bij 'recreatie' betreft het alleen de uitkomsten van de sleutelclub; de uitvoering van de 'negatieve sanctie' experimenten verliep bijvoorbeeld niet optimaal: dat verklaart waarom het effect nihil was. Zoals we op pagina 92 van deel 5 zagen, kunnen dit soort maatregelen (onder bepaalde omstandigheden) wel degelijk effect sorteren. De bovengenoemde uitkomsten zijn dus afhankelijk van in hoeverre en hoe 'goed' de experimenten in praktijk zijn uitgevoerd.

* doelgroep:

erg groot = meer dan 1000 jongeren
groot = tussen 300 en 1000
gemiddeld = tussen 100 en 300
klein = minder dan 100 jongeren

** geïnvesteerde tijd (van uitvoerders en contactpersonen):
erg veel = meer dan 1000 uur
veel = tussen 600 en 1000 uur
gemiddeld = tussen 200 en 600 uur
beperkt = minder dan 200 uur

***gemaakte kosten:

erg hoog = meer dan f 15.000,--
hoog = tussen de f 5.000,-- en f 15.000,--
gemiddeld = tussen de f 2.000,-- en f 5.000,--
laag = tussen de f 500,-- en f 2.000,--
erg laag = minder dan f 500,--

AANBEVELINGEN

HOOFDSTUK 7. BELEIDSAANBEVELINGEN

Inleiding

De aanbevelingen in dit hoofdstuk vormen het produkt van de ervaringen uit de voorafgaande fases van het actie-onderzoek.

In de interviewfase was het mogelijk om de vandaliserende doelgroep* nader te bepalen. Ook konden we in deze fase de belangrijkste motieven en drempels per leeftijdscategorie vaststellen. Hieruit was af te leiden welke maatregelen - in theorie - de meeste kans van slagen hadden.

Tijdens de experimentfase is een reeks maatregelen daadwerkelijk uitgetoetst. Zo kon worden vastgesteld wat in praktijk het effect van de verschillende maatregelen was en wat bij het opzetten en uitvoeren ervan allemaal kwam kijken.

Ook kwamen we tijdens het actie-onderzoek zaken tegen op het terrein van de gemeentelijke organisatie, waarbij we als vandalisme-onderzoekers wel eens de wenkbrouwen hebben gefronst. Zoals bijvoorbeeld bij de bestaande procedure om schade aan gemeente-eigendom op de dader te verhalen. De aanbevelingen hebben ook op dit soort zaken betrekking.

We hebben de aanbevelingen besproken met de leden van de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek en in samenwerking met hen nader uitgewerkt. Door de begeleidingscommissie werd onderstreept dat de aanbevelingen zouden moeten uitmonden in een samenhangend gemeentelijk anti-vandalisme beleid.

Wij zullen in dit hoofdstuk allereerst ingaan op de algemene opzet van een gemeentelijk anti-vandalismebeleid en aan welke voorwaarden de organisatie ervan ons inzien zou moeten voldoen. Vervolgens komen de verschillende soorten voorgestelde maatregelen aan de orde:

1. overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren
2. educatie
3. gerichte publiciteit/integratie
4. verminderen van onvrede onder jongeren
5. recreatie
6. positieve sancties
7. verkleinen van mogelijkheden tot vandalisme
8. controle op vandalisme
9. afhandeling van vandalisme-zaken.

* Deze doelgroep betreft jeugd, (met name jongens) tussen 8 en 17 jaar. Deze doelgroep bleek enkele jaren jonger dan tot dusver over het algemeen werd aangenomen.

0. ALGEMENE OPZET VOOR EEN GEMEENTELIJK ANTI-VANDALISMEBELEID

De uitvoering van een samenhangend anti-vandalismebeleid in de gemeente Amsterdam is dringend noodzakelijk. Door vandalisme ontstaat een gigantische financiële schade.

Bij gemeentelijke diensten en bedrijven is deze schade meestal 'verstopt' in onderhoudsbegrotingen. Geld dat nu aan dit onderhoud uitgegeven moet worden, kan niet meer worden gebruikt voor de instandhouding van andere voorzieningen of voor nieuwe initiatieven worden gebruikt. De ellende en hinder die ten gevolge van vernielingen ontstaan - men kan denken aan de speeltuinopzichter die zijn huisje afgebrand ziet, of aan het schoolhoofd 's morgens al zijn ruiten doorzeeft aantreft - zijn niet in geldbedragen uit te drukken.

Dat een samenhangend gemeentelijk beleid tegen vandalisme daadwerkelijk effect sorteert, blijkt uit de uitkomsten van de anti-vandalisme experimenten. Deze samenhangende aanpak deed het vandalisme in Osdorp sterk afnemen en werkte duidelijk "kostenbesparend".

Een samenhangend en gericht gemeentelijk anti-vandalismebeleid zou het best via de volgende twee sporen uitgevoerd kunnen worden.

- Op korte termijn: via een reeks van gebundelde maatregelen in (nog nader te bepalen) wijken.
 - De experimenten die in Osdorp succesvol bleken, zouden in deze wijken opnieuw kunnen worden toegepast. Omdat verschillende maatregelen elkaar versterken, is het noodzakelijk dat die maatregelen - zowel inhoudelijk als in de tijd - op elkaar worden afgestemd.
 - Anti-vandalisme maatregelen doen vandalisme vanzelfsprekend het meest afnemen, wanneer zij plaatsvinden in buurten met veel vernielingen. Daarom is het wenselijk om met ingang van 1984 een vernielregistratie in Amsterdam op te zetten, waarbij precies wordt vastgesteld waar de vernielingen plaatsvinden.* Op die manier kunnen we de 'brandhaarden van vandalisme' bepalen en de maatregelen hierop toespitsen. De gebundelde maatregelen zullen per wijk ongeveer twee jaar in beslag nemen (voorbereiding een half jaar, uitvoering een jaar, eventueel gevolgd door een evaluatie van een half jaar van de 'nieuw' uitgevoerde maatregelen).
- Via maatregelen op middellange termijn, betrekking hebbend op de gehele stad.

Niet alle maatregelen zullen zich op de te selecteren wijken hoeven te concentreren. In de aanbevelingen worden diverse maatregelen op middellange termijn genoemd, zoals bijvoorbeeld het 'determinanten-onderzoek schoolbranden' (7.4.) de samenstelling van de handleiding 'vandalisme-gevoelige kenmerken' (7.6.) en het uitwerken van mogelijkheden om te komen tot een alternatieve schaderegeling (9.3.). Deze aanbevelingen hebben betrekking op de gehele stad.

* Op grond van deze vernielregistratie kunnen na drie maanden de wijken worden geselecteerd. Voorgesteld wordt om deze registratie te laten doorlopen. Wanneer dan op nieuwe plaatsen zich veel vernielingen voordoen, bestaat de mogelijkheid om hierop snel in te spelen. Afhankelijk van de aard en oorzaak van dit vandalisme kunnen de concrete acties tegen deze vernielingen worden bepaald.

Een belangrijk middel om inzicht te geven in de fasering van de aanbevelingen vormt een meerjarenplan voor de uitvoering van een gemeentelijk anti-vandalismebeleid. Dit meerjarenplan zou in (de eerste helft van 1984 opgesteld moeten worden. Een dergelijk meerjarenplan biedt tevens de mogelijkheid om de voortgang te bewaken.

Tevens is het wenselijk dat er een plan komt voor de verspreiding van de onderzoeksresultaten.

Zowel voor de uitvoering van de korte- als voor de middellange termijn maatregelen is het zinnig dat de uitvoerende instanties op de hoogte worden gebracht van de resultaten die voor hen het meest van belang zijn. Zo kunnen bijvoorbeeld de resultaten van de projecten op de scholen in Osdorp uitstekend worden verwerkt in lesmateriaal dat vervaardigd moet worden voor toekomstige projecten in andere buurten. Ook lijkt het zinnig een diaserie te maken, waarin de Osdorpse experimenten in vogelvlucht worden getoond. In de wijken waar maatregelen worden geconcentreerd, kan de vertoning van deze diaserie (bijvoorbeeld op scholen, buurthuizen, wijkcentra) als een aansprekende stimulans dienen om nieuwe maatregelen op te zetten.

Gemeentelijke organisatie

Voordat we van dit twee-sporen-model overstappen op de concrete aanbevelingen, staan we eerst stil bij de manier waarop de aanbevelingen uitgevoerd kunnen worden. De belangrijkste randvoorwaarde betreft de gemeentelijke organisatie. Opdat de aanbevelingen niet bij aanbevelingen blijven, zou deze organisatie o.i. het beste op de volgende wijze opgezet kunnen worden.

- 0.1. Het is wenselijk dat een wethouder voor de uitvoering van een samenghangend anti-vandalismebeleid verantwoordelijk is. Daarom zou er op dit terrein een projectwethouder moeten komen.
- 0.2. Voor de afstemming van maatregelen op middellange termijn, zou ambtelijke capaciteit beschikbaar moeten komen.

Hierbij horen o.i. de volgende taken:

JVO
OND	- signaleren van de 'brandhaarden van vandalisme', op grond van de op te zetten vernielregistratie,- opstellen van een meerjarenplan voor de uitvoering van anti-vandalisme-beleid,- zorg dragen voor de verspreiding van de belangrijkste uitkomsten van het actie-onderzoek,- opstelling van begrotingen en van een verdelingsvoorstel (zie punt 0.6) voor de voor vandalismpreventie beschikbare middelen,- voortgangsbewaking en afstemming (zowel inhoudelijk als in de tijd) van de uit te voeren maatregelen op middellange termijn,- begeleiding van de onder 0.3 genoemde projectleider(s),- onderhouden van contacten met andere gemeenten waar anti-vandalisme maatregelen worden genomen,- evaluatie van nieuw uitgevoerde maatregelen,- stimuleren en begeleiden van onderzoek op het terrein van vandalisme en vandalismpreventie.

Voor de voornoemde taken is tenminste 40 uur per week benodigd.

0.3. Het aantal wijken waar maatregelen plaats kunnen gaan vinden, is afhankelijk van de capaciteit die beschikbaar komt om de maatregelen te stimuleren en te begeleiden.
OND Per te selecteren wijk zou één projectleider aangesteld moeten worden. Op grond van de bevindingen tijdens de aan de begeleiding van de experimenten, kunnen we stellen dat per wijk (van ca. 35.000 inwoners) gedurende één jaar ongeveer 40 uur capaciteit benodigd zal zijn.

NB. Aangezien een belangrijk deel van de projecten betrekking zal hebben op scholen, verdient het overweging om voor de begeleiding van deze projecten leerkrachten aan te trekken. Deze leerkrachten zouden dan tevens een rol kunnen vervullen bij het samenstellen van lesbrieven (zie punt 2.2.). Mogelijk zou(den) deze leerkracht(en) ondergebracht kunnen worden bij een schoolbegeleidingsdienst.
We merken op dat in het Arnhem voor de uitvoering van anti-vandalisme projecten in het kader van de werkverruimende maatregelen diverse werkloze leerkrachten zijn aangetrokken. Deze leerkrachten 'begeleiden' de projecten echter niet zozeer, maar voeren de projecten zelf uit.

0.4. Het is noodzakelijk dat binnen de betrokken gemeentelijke afdelingen en diensten contactpersonen worden aangewezen. Deze contactpersonen
AZ moeten de zeggenschap hebben om binnen hun ambtelijke organisatie zaken te
GEB regelen. Dat zou het best kunnen geschieden indien zij op het terrein van
GVB vandalismpreventie een mandaat krijgen. Dit is vooral belangrijk, omdat
JVO (zoals bij "onverwacht opdoemende brandhaarden") snel en flexibel op
OND vandalisme moet kunnen worden ingespeeld.

OW

Pol. De belangrijkste taken van deze contactpersonen zijn:

- RO - aanspreekbaar zijn voor vandalismezaken die hun dienst betreffen,
 - SR - signaleren van plaatsen en tijden waarop (bij hun dienst) veel vandalis-
 - S&R lisme de kop opsteekt,
 - VH - verstekken van adviezen voor vandalisme-preventie naar de eigen dienst
- Voorl. toe.

Per dienst of bedrijf zou hiervoor per week tenminste vier uur ambtelijke capaciteit beschikbaar moeten komen.

Deze contactpersonen zouden o.i. moeten worden aangewezen in de volgende sectoren: Algemene Zaken, Openbare Werken, G.E.B., G.V.B., Jeugdzaken & Volksontwikkeling, Onderwijs, Politie, Ruimtelijke Ordening, Sport & Recreatie, Stadsreiniging, Volkshuisvesting, (Bureau) Voorlichting. Eventueel ook bij Justitie, de P.T.T. en bij de wijkorganen uit de wijken waar de maatregelen zich zullen concentreren.

0.5. Het verdient aanbeveling deze contactpersonen in een te vormen gemeentelijke stuurgroep vandalismpreventie regelmatig (ten minste vier maal per jaar) bijeen te laten komen.
In deze stuurgroep kan de stand van zaken van de uit te voeren maatregelen besproken worden en een definitieve 'kortsluiting' plaats vinden van de projecten die nog gestart moeten worden.
Het is tevens wenselijk dat van deze vergaderingen een kort en leesbaar verslag wordt geschreven, waarvan een afschrift naar alle hoofdafdelingen wordt gezonden. Dit kan er een bijdrage toe leveren dat de contactpersonen binnen hun dienst goed herkenbaar zijn en over vandalisme aanspreekbaar zullen zijn.
De taken van deze stuurgroep dienen in een reglement nog nader te worden omschreven.

0.6. Preventie van jeugdvandalisme is geen incidentele aangelegenheid, maar een zaak waaraan structureel aandacht aan zou moeten worden besteed. Het is daarom wenselijk dat gemeentelijke diensten voor de preventie van jeugdvandalisme in hun begrotingen structureel middelen reserveren. Jaarlijks zou dan een verdelingsvoorstel moeten worden gemaakt, een uitgewerkt plan voor de besteding van deze middelen. Omdat vrijwel alle gemeentelijke instanties ten gevolge van vandalisme schade ondervinden, is het o.i. niet per definitie noodzakelijk dat de middelen in de desbetreffende sector besteed worden. Wel komen uiteraard de revenuen (in de vorm van een verminderd schadebedrag) uiteindelijk ook de desbetreffende sector ten goede.

1.0. OVERDRAGEN VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN AAN JONGEREN

Inleiding

Wanneer jongeren de mogelijkheid krijgen om voor zichzelf en/of de buurt een beter leefklimaat te scheppen, kan dit leiden tot een vermindering van vandalisme uit onvrede. Indien jongeren voor bepaalde objecten verantwoordelijkheid krijgen, leidt dit tot een verhoging van hun betrokkenheid bij deze objecten. Dat bleek uit de evaluatie van de experimenten.

We merken hierbij op dat uit deze experimenten (scholen, sleutelwerkplaats) wel naar voren kwam dat er sprake moet zijn van een goede begeleiding. Het overdragen van verantwoordelijkheden zonder meer (wel rechten, geen plichten), leidt niet automatisch tot een vermindering van vandalisme.

Aanbevelingen

1.1. Adoptiemaatregelen.

GVB Het is wenselijk om jongeren medeverantwoordelijkheid te geven voor de
OW (her)inrichting van hun buurt. Dit zou onder andere kunnen geschieden door
SR de jeugd in bepaalde straten van hun wijk door gemeentelijke diensten bij het beheer van straatmeubilair wordt ingeschakeld.

Allereerst is het daarbij wenselijk dat bij (nieuw) aan te brengen straatmeubilair jongeren meebeslissen over de vormgeving en de plaats waar deze objecten komen te staan. Ten tweede kunnen jongeren worden ingeschakeld bij het zg. "schouwen" en waarschuwen als er iets gerepareerd moet worden. Ten derde kunnen jongeren betrokken worden bij het onderhoud, zoals schoonmaken en schilderen van objecten.

NB. Tijdens de experimenten bleken dergelijke maatregelen moeilijk op te zetten, de uitkomsten van de wel-gerealiseerde maatregelen waren echter wel hoopgevend. Het GVB is een bedrijf dat reeds met succes met "adoptie-maatregelen" experimenteert. Na overleg met de LTS op het Timorplein, hebben leerlingen van deze school twee abri's ontworpen, die door hen zelf worden "gebouwd" en bij de school zullen worden geplaatst. In het algemeen lijkt het wenselijk dat bij adoptie-maatregelen het "afgeleide beheer" via scholen wordt geregeld.

1.2. Het zou wenselijk zijn, indien leerlingen meer zeggenschap zouden krijgen over de dagelijkse gang van zaken en de organisatie op hun eigen school.

OND Daarbij kan men bijvoorbeeld denken aan de Scholengemeenschap Oud-West, waar in het besluitvormingsproces leerlingen (via het schoolparlement) een vergelijkbare rol toebedeeld hebben gekregen als leerkrachten en ouders.

N.B. Tevens zou het wenselijk zijn, indien leerlingen worden ingeschakeld bij het beheer en het verrichten van reparaties aan het eigen schoolgebouw.

1.3. Het is wenselijk dat jongeren in buurthuizen en jongerencentra meer invloed krijgen op de 'huisregels' en op het programma-aanbod. Uit de interviews

JVO met de bezoekers van deze centra kwam naar voren dat jongeren die op deze zaken inspraak hadden, verhoudingsgewijs weinig vandalisme pleegden.

NB. Om jongeren via buurthuizen en jongerencentra meer bij hun buurt te betrekken, zou het wenselijk zijn indien door deze instanties zg. 'klussenprojecten' worden georganiseerd.

In zo een klussenproject of knutseldienst kunnen jongeren reparaties verrichten bij bijvoorbeeld bejaarden of bij buurtbewoners met een gering inkomen.

- 1.4. Het is wenselijk dat in sportverenigingen jongeren meer bij het gebeuren in hun vereniging worden betrokken en voor bepaalde onderdelen, (zoals zorg voor het materiaal, organisatie) meer verantwoordelijkheden krijgen toebedeeld. Analooq aan 1.2. kan hier een vandalisme-verminderde werking van uitgaan.
- S&R

Om jeugdleiders en clubbestuurders te stimuleren hieraan meer aandacht te schenken, kan overwogen worden een zg. cursus "jeugdbegeleider/ster" op te zetten. In de gemeente Den Haag heeft men hiermee positieve ervaringen opgedaan. De cursus zou gegeven kunnen worden door via de Nederlandse Sport Federatie opgeleide docenten en vrij informeel moeten zijn. Waarschijnlijk kan deze jeugdbegeleiderscursus het best plaats kunnen vinden in de sportparken. Er zouden vooral praktische zaken en voorbeelden aan de orde moeten komen. Ook kunnen mogelijkheden besproken worden om jongeren bij het clubgebeuren te betrekken: bijvoorbeeld via het organiseren van activiteiten op andere dagen dan dat de sport normaal beoefend wordt. Zo een cursus van bijvoorbeeld vier "lessen", kan afgesloten worden met een informeel diploma.

NB. De afdeling Sport en Recreatie onderzoekt de mogelijkheid om voor het opzetten van de cursus "jeugdbegeleider/ster" gelden via de begroting beschikbaar te stellen. Verwacht wordt dat hiermede een bedrag gemoeid is van + f 1.500,-- per cursus. In de begroting is rekening gehouden met de mogelijkheid om met meer dan één cursus van start te gaan. Overleg met de georganiseerde sport dient nog plaats te vinden.

- 1.5. De afgelopen jaren is via de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling een aantal semi-permanente accommodaties voor jongeren gerealiseerd, waarbij aan zelfbeheer veel aandacht is gegeven. Het een en ander is wellicht beter bekend onder de naam "ketenbeleid". Het is wenselijk dat de resultaten op korte termijn worden geëvalueerd, waarbij mede wordt nagegaan in hoeverre van deze vormen van zelfbeheer een vandalisme-verminderend effect is uitgegaan.
- JVO

2.0. EDUCATIE

Inleiding

"Educatie" in de vorm van anti-vandalisme projecten op scholen, bleek in de experimentfase van het onderzoek een bijzonder vruchtbare ingang voor vandalisme-preventie. Er zijn verhoudingsgewijs erg veel jongeren mee te bereiken, de projecten hebben ook (behalve van op leerlingen met een uitgesproken hekel aan school) een duidelijk vandalisme-verminderend effect.

Aanbevelingen

- 2.1. Het is wenselijk dat op scholen in Amsterdam anti-vandalisme projecten worden opgezet en dat deze projecten door de gemeente zoveel mogelijk worden gestimuleerd.
- OND

Anti-vandalisme projecten op scholen kunnen het best een "afgerond geheel" vormen. Dat wil zeggen dat de definitieve invulling door de school zelf dient te geschieden, terwijl de gemeente daarbij - zowel materieel, als immaterieel - ondersteuning kan bieden. Wanneer de leerkrachten zelf nauw bij de opzet van een project zijn betrokken, blijken zij ook na het project van tijd tot tijd vandalisme kritisch in de klas aan de orde te stellen. Voorwaarde voor het slagen van deze projecten is dat ze degelijk worden voorbereid en dat zij goed worden begeleid. Dat zou o.i. het best kunnen gebeuren door de (onder punt 0.3 genoemde) aan te stellen leerkracht(en).

Voor mogelijke manieren om deze projecten in te vullen, verwijzen we naar deel 5, pagina 14-32. Samengevat kunnen we stellen dat het meeste effect kan worden gesorteerd bij:

- lagere scholen (doelgroep 6-12 jaar), via de zogenaamde directe benadering: nadruk op de materiële en immateriële negatieve gevolgen van vandalisme; alsmede via de zogenaamde brede benadering: nadruk op de positieve aspecten van de buurt, waarbij vandalisme zijdelings aan de orde wordt gesteld;
- voortgezet onderwijs (doelgroep 15-17 jaar), via een benadering waarbij de achtergronden van vandalisme besproken worden, vandalisme als 'kinderachting' wordt benaderd en de mogelijke gevolgen voor de dader aan de orde komen.

NB. Jongeren in deze leeftijdscategorie (15-17) vernielen verhoudingsgewijs niet zo vaak meer, omdat ze vandalisme als iets kinderachtigs beschouwen. Door de laatste benadering kan dit proces versneld worden. Tieners in de leeftijd van 13-14 jaar zijn in dit opzicht minder aanspreekbaar, de "directe" benadering kan bij hen zelfs een averechts effect hebben.

NB. In de gemeente Rotterdam wordt nu voor het voortgezet onderwijs een lespakket "conflictbeheersing" ontwikkeld, waarbij o.a. via rollenspelen aan de orde komt hoe "je met je agressie om kunt gaan". Dit lespakket is opgezet door de afdeling Onderwijs aldaar in samenwerking met het R.E.T. (vervoerbedrijf). Ook het G.V.B. in Amsterdam staat positief tegenover een dergelijke opzet, waarbij eventueel ook kaartcontroleurs worden ingeschakeld. Het valt echter te overwegen eerst de uitkomsten in Rotterdam af te wachten, alvorens nu reeds een vergelijkbaar lespakket voor Amsterdam samen te stellen.

2.2. Bij de anti-vandalisme projecten op scholen, nam de voorbereidingstijd een groot gedeelte van de totale tijd (die door leerkrachten en school-
OND hoofden aan het project kon worden besteed) in beslag. Aangezien men in het onderwijs toch reeds overspoeld wordt door tal van projecten, is het zinnig om deze voorbereidingstijd te bekorten. Deze voorbereidingstijd kan het best worden beperkt, indien het onderwijzend personeel de beschikking krijgt over materialen voor een vandalisme-project, waarbij leerkrachten nog slechts geringe wijzingen - om in te spelen op de concrete situatie - hoeven aan te brengen.

De benodigde materialen moeten uiteraard zijn aangepast aan drie verschillende benaderingen (zie 2.1.). De meest geschikte materialen zijn o.i.:

- lager onderwijs, directe benadering: lesbrief met daarin o.a. rekensommetjes over schadebedragen, geschiedenis van de Vandalen, dictee's enz. Deze lesbrief zou opgesteld kunnen worden door de (onder 0.3 genoemde) aan te trekken leerkracht. Het materiaal zou voorbeelden moeten bevatten van (de gevolgen van) vernielingen in de 'eigen' wijk. Ook kan gedacht worden aan een diaserie (of een videofilm) over de achtergronden van jeugd-vandalisme, bij voorkeur aangevuld met beelden over de gevolgen van vernielingen in de wijk.
- lager onderwijs, brede benadering: buurtmappen met daarin o.a. de ontstaansgeschiedenis van de wijk en met de bestaande voorzieningen in de buurt. Deze mappen kunnen eveneens worden samengesteld door de (onder 10.3 genoemde) leerkracht, zo mogelijk in samenwerking met voorlichters van gemeentelijke diensten. Ook bij deze benadering is een aanvulling met audio-visueel materiaal wenselijk.
- voortgezet onderwijs: schriftelijke stukken (bv. in de vorm van een lesbrief over de achtergronden van jeugd-vandalisme), mogelijk aangevuld met video over hetzelfde thema.

2.3. Een intensieve aanpak met ondersteuning van de kant van de gemeente, zoals onder 2.1 en 2.2. beschreven, zal echter moeilijk tegelijkertijd op alle
Pol. scholen in Amsterdam praktisch haalbaar zijn. Daarom zal deze aanpak be-
OND perkt moeten blijven tot enkele wijken. Een hierop aanvullende mogelijkheid is om op alle Amsterdamse scholen in één klas (leerjaar) een lezing over (de gevolgen van) vandalisme te houden. Het zou wenselijk zijn, wanneer bijvoorbeeld wijkagenten vanuit verschillende politiedistricten deze lezingen zouden geven. Ons inziens kunnen deze lezingen zich het best richten op de vierde klassen in het lager onderwijs. Door leerlingen uit deze klassen wordt reeds vrij veel vernield, terwijl deze leerlingen vrij goed 'aanspreekbaar' zijn. In het voortgezet onderwijs kunnen lezingen worden verzorgd op de derde klassen (zie opmerking bij 2.1.). Analooq aan de presentaties van de politie in de experimentfase van het actie-onderzoek dienen deze lezingen te worden ondersteund door audio-visueel materiaal (bv. een algemene diaserie over vandalisme en een diaserie die betrekking heeft op vernielingen in de eigen buurt). Opdat steeds een nieuwe "generatie" leerlingen bereikt wordt, zouden deze lezingen jaarlijks in het oorspronkelijk gekozen leerjaar moeten worden herhaald.

2.4. De relatie tussen vandalisme en het gezin (wat de opvoeding betreft) is in het actie-onderzoek slechts zijdelings aan de orde geweest. Onze Uni. meeste aandacht ging uit naar scholen en jongerenwerk, omdat hier beleidsmatig meer aangrijpingspunten liggen dan bij het gezin. De rol van de ouders kan echter evenzeer van belang zijn voor het al dan niet plegen van vandalisme door (hun) kinderen. Het zou ons inziens wenselijk zijn, indien een zg. gezinsonderzoek met betrekking tot vandalisme zou plaatsvinden. Aangezien zo een gezinsonderzoek beleidsmatig slechts indirect van belang is, zou o.i. hierbij met name een taak zijn weggelegd voor de universiteiten.

3.0. VERHOGEN VAN INTEGRATIE/GERICHTE PUBLICITEIT

Inleiding

Maatregelen die gericht waren op een verhoging van de integratie binnen een buurt, alsmede gerichte publiciteit, bleek bij de experimentfase van het actie-onderzoek een zinnige aanvulling op de overige experimenten.

Openbare objecten zijn meestal "anoniem" en lijken van "niemand". De drempel om openbaar bezit te vernielen is daarom over het algemeen laag. Een gerichte publiciteit van gemeentelijke diensten, waarbij op het nut van deze objecten (en op de negatieve gevolgen indien deze objecten vernield zijn) wordt gewezen, werkt drempelverhogend. Tevens bleek dat van een gerichte publiciteit een vergroting van de "actie-bereidheid" tegen vandalisme bij buurtbewoners uitging.

Aanbevelingen

- 3.1. Het is wenselijk indien voorlichtingsafdelingen van gemeentelijke diensten en bedrijven het vandalisme-aspect opnemen in hun reeds bestaande voorlichtingsprogramma's en in nieuw te ontwikkelen voorlichtingsprogramma's.

Materiële en immateriële gevolgen van vandalisme kunnen hierbij aan de orde komen. Deze aanbeveling heeft betrekking op de bevolking (jongeren en volwassenen) van geheel Amsterdam.

- 3.2. Het is wenselijk indien er meer informatie over gemeentelijke diensten en bedrijven ("wat doen gemeentelijke diensten en bedrijven en wat zijn voor hen de gevolgen van vandalisme") zou worden opgenomen in buurtbladen én in schoolkranten.

Een eerste voorwaarde om dit te realiseren, is dat door voorlichtingsafdelingen voor (concept-)artikelen en voor foto's wordt gezorgd. Buurtbladen zullen artikelen vrijwel uitsluitend plaatsen, wanneer er sprake is van "nieuws". Een tweede voorwaarde is daarom dat de artikelen samengaan met (en deels handelen over) de uit te voeren anti-vandalisme maatregelen.

NB. Deze aanbeveling betreft met name de wijken waar de anti-vandalisme maatregelen zich zullen concentreren. Om gemeentelijke diensten en bedrijven beter voor de Amsterdammers aanspreekbaar te maken, is het van belang dat een lijst met contactpersonen van een aantal diensten wordt opgenomen. Bijvoorbeeld onder de wekelijks terugkerende rubriek van openingstijden van bepaalde instellingen (zoals apothekers, buurtcentra enz.).

- 3.3. In de buurt(en) waar de anti-vandalisme maatregelen worden gebundeld lijkt het wenselijk om een 'dienstenmarkt' te organiseren (waarbij gemeentelijke diensten en bedrijven zich via standjes en het verstrekken van informatie presenteren), die zo mogelijk onderdeel uitmaakt van een feest- of leefbaarheidsweek. Een dergelijk gebeuren kan de betrokkenheid van bewoners bij gemeentelijke diensten en bij de buurt verhogen, zo bleek uit de evaluatie van de experimenten. Tevens vormt het een referentiepunt voor de overige maatregelen. Een dienstenmarkt en een leefbaarheidsweek kunnen zowel aan het begin, als aan het eind van een wijkproject worden georganiseerd.

4.0. VERMINDERING VAN ONVREDE ONDER JONGEREN

Inleiding

Uit de interviewfase van het actie-onderzoek blijkt dat onvrede onder jongeren, bij alle leeftijdsgroepen, een belangrijk achterliggend motief voor vandalisme is. Die onvrede hangt bij veel jongeren samen met een hekel aan school. Bij de wat oudere jeugd spelen ook andere factoren een rol, zoals het ontbreken van perspectief op (leuk) werk.

Een verbetering van toekomstperspectief kan vandalisme-verminderend werken. Via een samenhangend jeugdbeleid streeft de gemeente Amsterdam ernaar de achterstandspositie van jongeren te verbeteren. De mogelijkheden die de gemeente heeft voor het voeren van een werkgelegenheidsbeleid, zijn ten opzichte van de rijksoverheid echter marginaal.

Bij punt 1.0 hebben we overigens reeds gewezen op het belang van het overdragen van meer verantwoordelijkheden naar jongeren: behalve dat dit een verdrempelverhogende werking heeft, kan hiermee enige onvrede worden weggenomen.

Aanbevelingen

- 4.1. Op een aantal scholen voor voortgezet onderwijs in Amsterdam wordt op dit moment geëxperimenteerd met zogenaamde "ontschoolde ruimtes".
OND Om spijbelen, of nog een stapje verder, voortijdig schoolverlaten, te voorkomen volgen leerlingen in deze "ontschoolde ruimtes" aangepaste programma's. Omdat via deze programma's enigszins tegemoet kan worden gekomen aan een hekel aan school, lijken dergelijke maatregelen uit het oogpunt van het verminderen van vandalisme uit onvrede, eveneens wenselijk.*
- 4.2. De factor 'een hekel aan school' bleek één van de belangrijkste 'voorspelers' van vandalisme.
Een onderzoek met als vraag 'Hoe kan op scholen onvrede van leerlingen verminderd worden?' is ons inziens van groot belang. Een dergelijk onderzoek zou wellicht uitgevoerd kunnen worden door een Universiteit.

* In bijlage 4 hebben we een reeks kenmerken van jongeren die voortijdig school verlaten en van jongeren die vernielingen plegen op een rijtje gezet. De kenmerken van 'spijbelers' en 'vandalen' komen op sommige punten overeen.

5.0. RECREATIE

Inleiding

Een toename van het aantal recreatieve voorzieningen voor jongeren zal niet automatisch tot een vermindering van vandalisme leiden. Enkele jaren geleden kon bijvoorbeeld reeds worden geconstateerd dat "de afgelopen 15 jaar een beleid is gevoerd, waardoor het aantal faciliteiten voor de jeugd is uitgebreid en in diezelfde tijd het vandalisme is toegenomen".* Uit de interviewfase van het actie-onderzoek (zie deel 3 en 4) kwam naar voren dat jongeren die lid waren van sportverenigingen minstens even vaak vernielden als jongeren die niet bij 'officiële' sportverenigingen waren aangesloten. Op het eerste gezicht lijkt het er dus op dat georganiseerde sport in het algemeen niet of nauwelijks tot een vermindering van vandalisme kan bijdragen. Misschien komt dit doordat deze manier van sportbeoefening doorgaans maar op zeer beperkte tijden (enkele uren per week) kan plaatsvinden. Tegen 'verveling' - één van de omstandigheden, waaronder vandalisme veelal ontstaat - biedt georganiseerde sport dus lang niet altijd een uitkomst.

Tijdens de experimentfase kon op een eventueel vandalisme-verminderend effect van bepaalde activiteiten/voorzieningen slechts in beperkte mate zich worden gekregen. Zo kwam de geplande fietscrossbaan niet tijdig gereed en kon daarom niet op de effecten worden geëvalueerd. Wel kon geconcludeerd worden dat de sleutelclub - een activiteit die bij uitstek qua spanning en sensatie met vandalisme leek te kunnen concurreren - enige vandalisme-verminderde werking had. En wel op een doelgroep (tieners, met o.a. een hekel aan school), die via de overige experimenten niet goed werd bereikt.

Met deze vrij uitgebreide inleiding hebben we proberen aan te geven dat 'alle recreatieve voorzieningen en activiteiten' niet per definitie tot een afname van vandalisme leiden. Op grond van het verrichte actie-onderzoek kunnen we in beperkte mate aangeven van welke specifieke voorzieningen en activiteiten eventueel wel een vandalisme-verminderend effect zal uitgaan. Voorlopig houden we het erop dat voorzieningen en activiteiten, de meeste kans op succes hebben, wanneer zij onder de volgende voorwaarden plaatsvinden:

- a. zij moeten qua spanning en sensatie enigszins met vandalisme kunnen wedijveren.
- b. zij moeten zoveel mogelijk aansluiten bij de behoeften van de vandaliserende doelgroep, vooral indien de desbetreffende jongeren via andere maatregelen moeilijk te bereiken zijn. Daarbij is het noodzakelijk om deze jongeren bij de voorbereiding van deze voorzieningen en activiteiten te betrekken.
- c. zij moeten zoveel mogelijk toegankelijk en bereikbaar zijn. Dat betekent dat de voorzieningen zoveel mogelijk over de buurt gespreid moeten zijn, vaak geopend en dat de financiële belemmeringen om aan de activiteiten deel te nemen, beperkt dienen te zijn.
- d. zij moeten onderdeel uitmaken van een pakket van verschillende soorten anti-vandalisme maatregelen. Zo kunnen de recreatieve voorzieningen en activiteiten de 'meer gerichte' anti-vandalisme maatregelen aanvullen.

* Reactie van de socioloog P. Kapteyn (8-4-1980) op de eerste versie van het rapport van de zg. 'Commissie Jeugd vandalisme'.

Aanbevelingen

- 5.1. Mogelijke voorzieningen op het terrein van Openbare Werken zijn:
OW crosstereinen (fiets- of bromfietscross), basketbalveldjes, rollerskate
RO baan, speeltoestellen (op openbare terreinen), speelplaatsjes. De keuze
hieruit is uiteraard afhankelijk van de behoefte die eraan in de te selecteren buurten bestaat. Het grote voordeel van de bovengenoemde voorzieningen is dat ze werkelijk 'openbaar' zijn en er bijvoorbeeld geen contributies hoeven te worden betaald voor deelname.
- 5.2. Bij de inrichting van een buurt moet rekening gehouden worden dat de samenstelling van een buurt kan veranderen. Door een gewijzigde samenstelling
OW kan ook een veranderde behoefte aan bepaalde speelvoorzieningen ontstaan. Zo bleek bijvoorbeeld tijdens de interviewfase van het onderzoek dat veel kinderen van een jaar of 10-12 niet goed konden begrijpen dat het in Osdorp wemelde van de peuterspeelplaatsjes (waar er naar hun zeggen nauwelijks gebruik van werd gemaakt), terwijl er voor kinderen van hun leeftijd weinig te beleven zou zijn. Het valt te overwegen om voorzieningen waar in een buurt weinig behoefte meer aan bestaat, te verplaatsen naar een buurt een buurt waar er meer van gebruik gemaakt zal worden. Hoewel een dergelijke verplaatsing nog vrij kostbaar kan zijn, is het relatief veel goedkoper dan het creëren van nieuwe voorzieningen.
- 5.3. Ten aanzien van Sport & Recreatie kunnen we stellen dat het wenselijk is, dat gemeentelijke sportaccomodaties zoveel mogelijk een 'open aanbod'
S&R hebben. Een goed voorbeeld in dit verband is 'De Stokerij' (een sportvoorziening in De Jordaan. In deze ruimte worden diverse activiteiten georganiseerd, maar er kan ook vrijblijvend gekaart of alleen maar gezeten worden. De belangstelling van jongeren blijkt erg groot, zodat deze accommodatie een uitstekende 'opvangfunctie' vervult.
- NB. Sportbuurtwerkers kunnen een belangrijke rol spelen bij het organiseren van activiteiten in sporthallen. Op dit moment zijn er drie van hen in Amsterdam werkzaam. Uit het oogpunt van de preventie van jeugd vandalisme lijkt het ons wenselijk indien meer sportbuurtwerkers worden aangetrokken.
- 5.4. Mogelijke activiteiten die gestimuleerd kunnen worden vanuit Jeugdzaken & Volksontwikkeling zijn activiteiten in buurthuizen en jongerencentra,
JVO die qua spanning en sensatie met vandalisme kunnen wedrijven. Daarbij
S&R denken we bijvoorbeeld aan sleutelclubs en aan het organiseren van krachtsport of vechtsport. Evenals bij punt 5.1. is de keuze van de activiteiten, afhankelijk van de behoefte die eraan (in de te selecteren wijken) bestaat.
- NB. Kracht- en vechtsport kunnen tevens zinnige activiteiten zijn, omdat bij deze sporten tevens - mits onder deskundige begeleiding gegeven - duidelijke eisen worden gesteld aan zelfcontrole. Dit is vooral van belang, omdat het plegen van vandalisme doorgaans samen gaat met impulsiviteit (zie deel 4, pagina 77 en 99), of te wel met en gebrek aan zelfcontrole.

NB2. Op dit moment vinden in zowel specifieke sport-accommodaties als in club- en buurthuizen sportactiviteiten voor jongeren plaats. Het zou daarom wenselijk zijn om een inventarisatie te maken van bestaande sportactiviteiten in de stad, die in bovengenoemde accommodaties plaatsvinden. Zo kunnen bestaande activiteiten en de behoefte aan nieuw op te zetten activiteiten - witte vlekken - zichtbaar worden gemaakt. De beschikbare middelen kunnen op basis daarvan meer effectief worden gebruikt. Te denken valt o.a. aan krachtsport/fitness-activiteiten, waarvoor zowel in gemeentelijke sportaccommodaties, als in club- en buurthuizen specifieke voorzieningen zijn of worden getroffen.

5.4. In één buurt zijn buurthuizen en jongerencentra soms tijdens vakanties in dezelfde periode gesloten. Dat heeft tot gevolg dat jongeren in die
JVO periode in geen van deze centra terecht kunnen. Een betere afstemming van de sluitingsperioden is in dergelijke gevallen wenselijk.

Overleg op dit punt zou door de bestaande "koepels" van clubs- en buurthuiswerk of door het Bureau Jeugdzaken & Volksontwikkeling gestimuleerd kunnen worden. Tevens kan door het B.J.V. overwogen worden om deze afstemming als een apart punt op te nemen bij de beoordeling van activiteitenprogramma's.

NB. We merken op dat een dergelijke afstemming (centra uit één buurt in verschillende perioden gesloten) soms een probleem kan zijn, omdat verschillende centra ook heel verschillende doelgroepen kunnen trekken. Indien men tijdens de vakanties voor elkaars jongeren open staat, zou dit tussen de verschillende groepen jongeren tot conflicten kunnen leiden. In het geval dat centra uit één buurt heel verschillende doelgroepen trekken, is een afstemming van de sluitingsperioden o.i. niet noodzakkelijk.

5.5. Zoals we bij de inleiding onder het kopje 'recreatie' aangaven: de soort recreatieve activiteiten en voorzieningen die in het kader van vandalisme-
S&R preventie het best gestimuleerd kunnen worden, staan nog ter discussie.

JVO Gericht onderzoek naar een eventueel vandalisme-verminderd effect van
Uni specifieke voorzieningen en activiteiten is daarom ons inziens bijzonder gewenst.

NB. Voor de volledigheid merken wij op dat een voorstel de aan de afdeling Sport & Recreatie om een dergelijk onderzoek te laten uitvoeren en de kosten gezamenlijk met de afdeling Jeugdzaken & Volksontwikkeling te dragen, niet door de eerstgenoemde afdeling is overgenomen is. O.i. is een dergelijke onderzoek beleidsmatig - ook voor andere gemeenten - belangrijk. Onderzoek op dit terrein is nog niet of nauwelijks verricht: misschien dat vanuit een Universiteit de draad opgepakt kan worden.

6.0. POSITIEVE SANCTIES

Inleiding

Behalve dat men het plegen van vernielingen kan proberen te bestraffen, kan men niet vernielen ook belonen. We noemen dit 'positieve sancties'. In het buitenland (Verenigde Staten, Zweden, Canada) zijn met dergelijke maatregelen op scholen bemoedigende ervaringen opgedaan. Voorzover ons bekend, zijn in Nederland deze positieve sancties nog niet eerder toegepast.

Aanbeveling.

- 6.1. Het bedrag dat men op een school aan reparaties en het herstel van vernielingen in een jaar uitgeeft, wordt voor het volgende jaar gereserveerd.
- OND Aan de leerlingen wordt dit bedrag bekend gemaakt. Men wordt in het vooruitzicht gesteld, dat indien het bedrag het volgende jaar lager mocht uitvallen (een deel van) het verschil aan de leerlingen ten goede komt. Dat kan gebeuren via een gemeenschappelijke activiteit, zoals een schoolfeest of een schoolreis. De verwachting is dat door zo een maatregel de betrokkenheid van de leerlingen zal toenemen en dat de schade aan het schoolgebouw zal afnemen. Het is wenselijk indien deze positieve sancties in Amsterdam op enkele scholen worden uitgetoetst.

Natuurlijk heeft een dergelijke maatregel wel enige voeten in de aarde. Allereerst moeten de scholen zelf belangstelling hebben om mee te werken. Bij de voorbereidingsfase van de experimenten toonden scholen hiervoor ook reeds belangstelling (zie paragraaf 6.1.4), dit zal vermoedelijk dus geen probleem vormen.

Ten tweede zal het schadebedrag bij de scholen moeten worden vastgesteld. Ook dat lijkt geen onoverkomelijk probleem te vormen, omdat door de afdeling B.O.M. per (openbare) school de onderhoudsuitgaven worden geregistreerd.

Een derde "probleem" is dat het niet zonder meer mogelijk is om middelen, die oorspronkelijk zijn gereserveerd voor 'onderhoud' (deels) aan de leerlingen ten goede te laten komen (gereserveerde gelden mogen maar voor één vastgesteld doel worden besteed). Daarom zal hiervoor een apart gemeenteraadsbesluit nodig zijn.

Tot slot is het niet uitgesloten dat leerlingen van andere scholen 'jaloers' kunnen worden, en bij de desbetreffende school juist de ruiten gaan ingooien. Juist met het oog daarop stellen wij voor deze aanbeveling (vooralsnog) slechts op enkele scholen in praktijk te brengen.

7.0. HET VERKLEINEN VAN DE MOGELIJKHEDEN VOOR VANDALISME

Inleiding.

Het begrip mogelijkheid hebben we gedefiniëerd als 'de aanwezigheid van een vernielbaar object'. We kunnen drie strategieën onderscheiden om de mogelijkheid tot vernielen te verkleinen.*

- Het verwijderen van objecten.
Dit gebeurt bijvoorbeeld bij telefooncellen, indien de kosten om de vernielingen te herstellen een veelvoud bedragen van de opbrengst uit de telefoongesprekken. Ook de Dienst Openbare Werken voert het beleid om (zit) banken die regelmatig vernield worden, eenvoudig weg te halen. Het betreft doorgaans banken die toch weinig gebruikt worden. Het verwijderen van objecten vormt uiteraard de goedkoopste oplossing, maar omdat dit tevens te koste gaat van de dienstverlening, kunnen wij hiervoor geen algemene aanbevelingen doen. Het zal van geval tot geval bekeken worden.
- Het zo min mogelijk beschikbaar laten zijn van materialen om vernielingen mee aan te richten. Bij een buurthuis, waar jarenlang met de regelmaat van een klok de ruiten ingegooid werden, besloot men bijvoorbeeld om alle steentjes die rond het gebouw verspreid lagen, weg te halen. Dat gebeurde voortaan vrijwel wekelijks en de glasrekening daalde spectaculair.
- Door het verstevigen van objecten.
Voorbeelden van strategie zijn legio. Het kan variëren van het vervangen van ruiten door slagvast polycarbonaat tot de bekende harde zitbanken in de Amsterdamse tram. Toch zou ons inziens niet te snel - zonder een analyse van de oorzaken van het bestaande probleem - naar technopreventieve middelen moeten gegrepen. Nieuw toe te passen materialen vallen soms bijvoorbeeld veel duurder uit dan de besparing door een iets geringer aantal vernielingen "oplevert".

Aanbevelingen

- 7.1. Voordat men overgaat tot het toepassen van steviger materialen om vandalisme te beperken, is het wenselijk om er systematisch toe over te gaan nieuwe materialen eerst op beperkte schaal te gebruiken en een kosten-baten analyse uit te voeren. Daarbij moet allereerst de vraag centraal staan of een eventuele besparing door minder reparaties wel opweegt tegen de kosten van het nieuw toe te passen materiaal. Vervolgens zouden daarbij ook de immateriële baten moeten worden betrokken: indien bijvoorbeeld het vandalisme aan scholen verminderd wordt, betekent dat niet alleen minder kosten, maar ook minder ergenis en een 'winst' dat de lessen door kunnen gaan.

Een voorbeeld van een resultante van een kosten-baten analyse, waarbij verschillende aspecten (vandalisme-bestendigheid, kosten, toepassingsmogelijkheden) van glassoorten zijn verwerkt, is opgenomen in bijlage 5. Het is opgesteld door de vertegenwoordiger van de afdeling Bouw- en Onderhoud uit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek.

* We merken op dat deze strategieën op het eerste gezicht nogal simpel lijken. Misschien is dat wel de reden dat de 'juiste' toepassing van dit soort maatregelen in praktijk vaak niet serieus overwogen of doordacht wordt.

Er bestaan uiteraard genoeg objecten, waarbij - voordat tot de algemene invoering van nieuwe materialen wordt besloten - een kosten-batenanalyse kan worden toegepast. We kunnen denken aan abri's, sluitingen op lantaarnpalen*, afvalbakken, enz. Ook bij speelplaatsjes bij water - waar de stenen van de speelplaats regelmatig ingekieperd worden - kan nagegaan worden of niet beter asfalt gelegd kan worden.

NB. Kosten-baten analyses hoeven niet alleen op materiaalversteving betrekking te hebben. Zo was één van de aanbevelingen van de zg. Commissie Jeugd vandalisme om in scholen licht te laten branden en zo vandalen af te schrikken. Dit doet uiteraard de energiekosten stijgen, daarom zou op dit punt ook een kosten-batenanalyse op zijn plaats zijn. (Overigens bleek uit recent Engels onderzoek dat het branden van licht in scholen waarop niet vanuit woonbebouwing wordt uitgekeken, de kans op inbraken en vernielingen juist doet toenemen: vandalen zien wat er te slopen valt (terwijl zij zelf dan vermoedelijk niet gezien worden. Alleen wanneer er vanuit de woningen op de school uit gekeken, neemt door het laten branden van licht de kans op vernielingen wel af - vandalen zijn dan bang om gezien te worden).

NB2. We merken op dat een kosten-baten analyse alleen zinnig is, indien het om een eventuele latere toepassing op grotere schaal gaat. Als het om een toepassing op beperkte schaal gaat is de sop van een kosten-baten-analyse, de kool niet waard.

7.2. Indien schade éénmaal is aangericht, is het wenselijk deze schade snel te alle herstellen. Tijdens het actie-onderzoek kwamen we tal van voorbeelden tegen sec- dat bestaande vernielingen, nieuwe vernielingen schijnen uit te lokken. toren ('erosie-vandalisme').

NB. Door het G.V.B. is onlangs een proef genomen, met twee nieuwe 'gelede' bussen. Bij één bus worden de bekladdingen nog dezelfde dag gereinigd, bij de tweede bus worden de bekladdingen in het geheel niet weggehaald. Analooq aan 7.1 wordt hierop een 'kosten-baten' analyse toegepast, waarbij wordt nagegaan welke strategie het goedkoopst uitvalt. De resultaten zijn op dit moment nog niet bekend.

NB2. Op de stelling dat 'indien schade éénmaal is aangericht, het wenselijk is dit snel te herstellen', kwamen we tijdens het actie-onderzoek één uitzondering tegen. In een jongerencentrum, waar door de jongeren zelf veel vernielingen waren aangericht, liet de staf de schade bewust enige weken 'in takt' om de jongeren te laten ervaren 'wat voor een puinzooi' ervan gemaakt was.

* Één van de experimenten van het actie-onderzoek betrof een kosten-baten analyse van een aluminium lantaarnpaal zonder sluiting. Een ander experiment betrof het ontwikkelen van een nieuw type slot - ontworpen door leerlingen van een technische school. Op dit moment wordt nagegaan of dit nieuwe type door een fabriek in produktie kan worden genomen. Indien dit gebeurt, kunnen de nieuwe typen op proef worden geplaatst en kan hierbij ook een kosten-batenanalyse worden verricht.

7.3. Vooral indien vernielingen regelmatig op een zelfde plaats terugkeren is het wenselijk om flexibel en creatief of deze vernielingen in te alle spelen.

sec-

to- 'Algemene oplossingen' zijn vanaf deze plaats niet te geven, maar afhanke-
ren lijk van een analyse ter plaatse. Indien bijvoorbeeld de ruiten van een
abri wekelijks uit te sponningen liggen, is het natuurlijk mogelijk om deze
ruitens wekelijks te vervangen. Het zou echter, best kunnen dat -
bijvoorbeeld na het uitgaan van discotheken - de aansluiting tussen twee
nachtbussen een half uur duurt en er wekelijks een groep jongeren 'zich
uit'. In dat geval zou iets aan de dienstregeling veranderd kunnen worden.

Ook is het mogelijk dat in een school regelmatig dezelfde groep ruiten
sneuvelt. Afhankelijk van de waarschijnlijke oorzaken, kan men bijvoorbeeld
extra dik glas gebruiken, of een bosje puntige berberisstruiken voor de
ramen plaatsen. Of, indien er steeds door dezelfde groep kinderen voor
gevoetbald wordt, met hen samen naar mogelijkheden zoeken om dit elders te
kunnen doen.

NB. We merken op dat aan openbare scholen veel meer vernield wordt dan
aan bijzondere scholen (zie bijlage 1). Dat bleek deels te verklaren
doordat de schoolleiding op openbare scholen - i.t.t. bijzondere

OND scholen - geen directe zeggenschap had over de uit te voeren repara-
ties. Opdrachten tot reparaties (aan particuliere bedrijven) worden
centraal verstrekt, waardoor per definitie moeilijk flexibel en crea-
tief op vernielingen valt in te spelen. Het is ons inziens zeer wense-
lijk indien de schoolleiding op openbare scholen meer invloed krijgt op
de uit te voeren reparaties. Het ontbreken van zeggenschap hierover
bleek voor veel schoolhoofden een bron van ergernis te zijn. Ook lijkt
deze zeggenschap een voorwaarde om leerlingen (zie punt 1.1. - adoptie-
maatregelen) op hun school meer verantwoordelijkheden te kunnen geven.

7.4. Door branden op scholen in Amsterdam wordt jaarlijks ongeveer vijf miljoen
gulden uitgegeven.

OND Over de ontstaansoorzaken van deze branden is weinig tot niets bekend.
Het is wenselijk, indien naar deze oorzaken via een zogenaamd 'determi-
nanten-onderzoek schoolbranden' zou worden gezocht, opdat er wat tegen deze
branden kan worden ondernomen. Daarbij zouden vragen aan de orde moeten
komen als 'Op welke plaatsen binnen (of eventueel buiten) de school
ontstaat zo een brand meestal? Heeft het wat te maken met brandbare
materialen die worden gebruikt, zoals bepaalde gordijnstoffen of plexiglas?
Hoe is (of inmiddels al: wàs) de school gesitueerd, brandde er al dan geen
licht in de school?'

NB. We wijzen hierbij ook op de 'Nota Brandstichting' van het 'Nationaal
Brandpreventie Instituut', waarbij als eerste aanbeveling een verge-
lijikbaar punt wordt aangesneden:

"Het vaststellen van de brandoorzaak en de registratie van branden is
een neventaak (van de brandweer - MW) die door gebrek aan tijd en
onvoldoende mankracht in het gedrang komt. Aanbevolen wordt om meer
capaciteit beschikbaar te stellen voor onderzoek en registratie van
brandoorzaken"

(Nota brandstichting - september 1981 (!) - pagina 28).

- 7.5. Op grond van de uitkomsten van het determinanten-onderzoek is het wenselijk om op korte termijn maatregelen te treffen om op scholen die als mogelijk
OND toekomstig slachtoffer zullen fungeren de belangrijkste ontstaansoorzaken weg te nemen.

Over de inhoud van deze maatregelen valt op dit moment natuurlijk geen concrete uitspraak te doen. Het zou er bijvoorbeeld op neer kunnen komen dat plexiglas vervangen wordt of dat een ander soort gordijnen wordt opgehangen. Wel is het wenselijk dat voor deze maatregelen middelen worden gereserveerd, opdat daadwerkelijk actie kan worden ondernomen.

- 7.6. Sommige (gemeentelijke) gebouwen blijken vanwege hun situering in buurten of vanwege hun bouwstijl extra vandalisme-gevoelig. Het is daarom wenselijk
RO om bij de ontwerpen hiermee rekening te houden en de ontwerpen mede te
VH toetsen op hun 'defensible space eigenschappen' (vandalisme-werende ken-
(OW) merken).
(OND) Het bestaande materiaal over 'defensible space' is echter verspreid over tal van - met name Amerikaanse onderzoekingen - en daardoor ontoegankelijk.

Het verdient daarom aanbeveling om een handleiding samen te stellen, waarin criteria met betrekking tot 'defensible space eigenschappen' zijn uitgewerkt en zijn toegesneden op de Amsterdamse situatie.

Deze handleiding moet dus gebaseerd zijn op de ervaringen die men elders aan de hand van tal van experimenten heeft opgedaan en rekening zal moeten houden met de Amsterdamse praktijk. Dat laatste zou kunnen gebeuren via gesprekken met deskundigen uit de bouwwereld, zoals architecten en planologen.

Uiteindelijk kunnen de belangrijkste uitkomsten van deze handleiding worden opgenomen in zg. programma's van eisen, voor de woningbouw en zo mogelijk eveneens in programma's van eisen voor openbare gebouwen.

- NB. Over deze aanbeveling is momenteel overleg gaande tussen de Dienst Ruimtelijke Ordening en de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting. Volgens de huidige stand van zaken zal bij 'Volkshuisvesting' vermoedelijk ambtelijke capaciteit worden vrijgemaakt om deze handleiding samen te stellen en in de loop van 1984 te voltooien. Over de eventuele opneming van de belangrijkste uitkomsten in de programma's van eisen, zal uiteraard nog overleg moeten plaatsvinden.

8.0. CONTROLE OP VANDALISME TER VERHOOGING VAN DE 'PAKKANS'

Inleiding

De eerste schakel voor 'controle' ligt bij buurtbewoners.

Uit de experimentfase bleek dat 'op vandalisme gerichte publiciteit' en 'maatregelen ter verhoging van de integratie van de buurt' (zoals de leefbaarheidsweek) leidden tot een verhoogd aantal meldingen van vandalisme. We kunnen dus verwachten deze maatregelen (bij de aanbevelingen genoemd onder punt 3) de mate van controle en actiebereidheid van buurtbewoners doen toenemen.

Het speciaal inzetten (of aantrekken) van personeel voor de controle op vandalisme - door bewakingsdiensten of politie bijvoorbeeld - is in zijn algemeenheid geen geschikte methode voor vandalismpreventie. Bij de experimenten bleek dat de kosten van een dergelijke controle (de te investeren menskracht) verhoudingsgewijs erg hoog waren en de 'baten' (aangehouden vanden) nihil.

Anders ligt het wanneer bij de controle wordt uitgegaan van gegevens van tijden en plaatsen van vandalisme. Zoals surveillances op luilak. Of een surveillance tijdens bepaalde ritten in het openbaar vervoer, waarbij door wagenbestuurders vernielingen worden gemeld. Dan blijken incidenteel uitgevoerde controles te leiden tot aanhoudingen onder vanden. Dergelijke controles zijn dus wel 'effectief'.

Aanbevelingen

- 8.1. Uit onderzoek in Manchester bleek dat de sociale controle in het openbaar vervoer het grootst is, wanneer wagens 'gemiddeld' bezet zijn en de meeste GVB passagiers kunnen zitten. Bij vrijwel lege, of bij bomvolle wagens neemt ook de kans op vandalisme toe.

Dit zou impliceren dat bijvoorbeeld bij voetbalwedstrijden veel trams en bussen in te zetten en de wagens niet 'vol te stouwen'.

- N.B. Aansluitend op het vandalisme voor en na voetbalwedstrijden, nemen we de suggestie van de vertegenwoordiger van de jeugdpolitie uit de begeleidingscommissie over, namelijk om supporterstreinen zo dicht mogelijk bij het stadion te laten eindigen. Het mogelijke spoor van vernielingen tussen station en stadion wordt dan automatisch verkort. Dat betekent met name dat bij wedstrijden in het Olympisch stadion treinen - eventueel na een omrit - zo mogelijk zou moeten eindigen bij Station Zuid, en bij wedstrijden in het Ajaxstadion - niet bij het Centraal Station - maar bij station Diemen.

- 8.2. Grootscheepse vernielingen binnen scholen zijn vaak het bijprodukt van inbraakjes. Dergelijke inbraakjes mondden soms uit in een enorme ravage, OND waardoor lesprogramma's voor meerdere dagen ontregeld kunnen worden. Uit de interviews met schoolhoofden bleek dat dergelijke vernielingen alleen op scholen zonder een zogenaamd 'stil alarm' voorkwamen. Een dergelijk alarm is aangesloten op de meldkamer van een particuliere bewakingsdienst. Wanneer een school eenmaal een alarminstallatie heeft, bleken deze grootscheepse vernielingen vrijwel direct op te houden. De aanwezigheid ervan gaat volgens de schoolhoofden als een 'lopend vuurtje' door de buurt.

Het is ons inziens dus wenselijk om om scholen - en in andere openbare gebouwen die regelmatig door inbraken annex vernielingen worden getroffen - alarminstallaties aan te brengen.

NB. De prijs voor het aanbrengen van een alarminstallatie is de afgelopen jaren - door technische ontwikkelingen en door concurrentie tussen bewakingsdiensten flink gedaald. Het aanbrengen van een installatie van enige omvang kost op dit moment ca. f 7500,--.

Bij Onderwijs wordt gebruik gemaakt van een bewakingsdienst die in een drietal scholen is gestationeerd: de kosten voor het uitrukken komen hierbij per geval neer op ca. f 240,--.

Daarnaast wordt gebruik gemaakt van particuliere bewakingsdiensten, die vanuit hun eigen standplaats opereren: hierbij bedragen de kosten per 'uitruk' gemiddeld f 50,--.

8.3. 'Luilak' is in Amsterdam vrijwel synoniem met 'vernielag'. Scholen zijn heel vaak het slachtoffer. Het is ondoenlijk om alle scholen door de
OND politie te laten bewaken.

Het zou wenselijk zijn, indien met luilak ten minste één leerkracht aanwezig is op school. Deze leerkracht zou niet zelf behoeven op te treden, maar in geval van (dreigende) vernielingen de politie kunnen inschakelen. Tegen deze aanwezigheid zou o.i. een (overwerk)vergoeding betaald moeten worden.

8.4. De pakkans van vandalen kan verhoogd worden, wanneer de politie gebruik maakt van agenten in burger, die surveilleren op tijden en plaatsen
Pol. waar veel vandalisme blijkt voor te komen.

Eén van die tijden is uiteraard luilak. Daarnaast werden (tot enige tijd geleden) door de afdeling Organisatie & Planning van de politie op aanvraag gegevens over plaatsen en tijden met veel vandalisme geregistreerd.

Door bezuinigingen - een subsidiestop vanuit Den Haag - vindt sinds november 1982 geen systematische verwerking van meldingen meer plaats: er is 'bespaard' op computerkosten. Het zou o.i. wenselijk zijn, indien er middelen beschikbaar kwamen om deze registratie weer op te zetten.

8.5. Het inzetten van kaartcontroleurs om vandalisme te constateren is effectief - zo bleek uit het actie-onderzoek - wanneer gebruik wordt
GVB gemaakt van meldingen van wagenbestuurders. In samenwerking met de
Pol. politie werden in korte tijd veel aanhoudingen verricht.

Het is daarom wenselijk dat meldingen van wagenbestuurders op welke ritten (en welke tijden) vernielingen plaats vinden systematisch worden geïnventariseerd, opdat kaartcontroleurs gericht tegen vandalisme kunnen worden ingezet.

Daarbij is het wenselijk dat kaartcontroleurs bij deze op vandalisme gerichte controle een duidelijke taakomschrijving krijgen. Bij deze controle is samenwerking met de politie uiteraard gewenst.

9.0. AFHANDELING VAN VANDALISME-ZAKEN

Inleiding

Over het algemeen is de kans dat vandalen worden aangehouden erg klein. Zoals we onder punt 8.0. aangaven, kan de pakkans verhoogd worden, door een grotere controle van buurtbewoners en door een (qua tijd en plaats) gerichte surveillance.

Maar zelfs indien een vandaal (door de politie) mocht zijn aangehouden, is dat kans gering dat hij/zij voor de kosten van de aangerichte vernieling moet opdraaien. Dat geldt zowel voor schade aan gemeentelijk bezit als voor schade aan privébezit. Het slachtoffer komt namelijk vrijwel nooit te weten dat de dader bekend is. In deel 5 (pagina 78-79) hebben we de bestaande hobbels op een rijtje gezet.

Voor de dader blijft het verband tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen daarvan meestal onduidelijk. Daardoor is de kans groot dat de betrokkene opnieuw vernielingen pleegt.

De te volgen strategie ligt voor de hand. Men moet trachten (een deel) van de schade op de dader te verhalen. Bij schade aan gemeentelijk bezit kan de dader voor de keus worden gesteld of de schade te vergoeden, of eventueel alternatieve werkzaamheden te verrichten (bijvoorbeeld in een gemeentewerkplaats). De aanbevelingen hebben op deze strategie betrekking.

Voor de volledigheid merken wij op dat deze strategie alleen de civielrechtelijke kant van vandalisme (de relatie dader-slachtoffer) betreft.

Daarnaast zit aan vandalisme ook een strafrechtelijke kant. Afhankelijk van de aard van de vernieling, kan er sprake zijn van een misdrijf of een overtreding. Hiervoor kunnen door de rechter tevens straffen worden uitgedeeld, variërend van een geldboete tot een vrijheidsstraf.

Indien de civielrechtelijke kant van de zaak geregeld is, is een dergelijke straf ons inziens niet wenselijk.

Zo bleek uit de interviews dat vandalisme meestal een 'tijdverdrijf' is, waar men vanzelf overheen groeit. Uit de interviews met Osdorpse tieners kwam bijvoorbeeld naar voren dat voor degenen die vanwege vandalisme met de politie in aanraking waren geweest - dit al een reden was om (tenminste tijdelijk) met 'slopen' te stoppen. Wanneer de schade - of een deel daarvan wordt verhaald - werkt dit zeker drempelverhogend. Indien 'daar bovenop' door de rechter echter nog een straf wordt gegeven, werkt dit vermoedelijk eerder stigmatiserend (een jongere wordt in het strafrecht-systeem ingevoerd) dan preventief.

Aanbevelingen

- 9.1. Indien een dader van een vernieling aan privébezit bij de politie bekend is, is het wenselijk dat dit aan het slachtoffer wordt doorgegeven, opdat
Pol. het slachtoffer de mogelijkheid heeft de schade op de dader te verhalen.

We merken op, dat ook op dit moment de naam en het adres van de verdachte reeds aan het slachtoffer mogen worden verstrekt.

In bijzondere gevallen - met name in geval van vrees voor wraak van de zijde van het slachtoffer - moet hierop een uitzondering worden gemaakt.

De bestaande richtlijnen bleken binnen het korps echter onvoldoende bekend.

Het is daarom wenselijk dat deze richtlijnen duidelijker bekend worden gemaakt. In de werkgroep schadeverhaal van de Amsterdamse politie wordt hieraan gewerkt.

- 9.2. De procedure die door de gemeente Amsterdam gevolgd wordt om de schade te verhalen (wanneer de dader bekend is) blijkt erg omslachtig. Bovendien is DVZ deze procedure slechts bij weinig betrokkenen bekend. Daarom strandt het 'schadeverhaal' meestal op één van de vele schakels die gepasseerd moet worden. Het is wenselijk de gemeentelijke procedure van het 'schadeverhaal' op korte termijn te verbeteren.

Dat zou (bij een schadegeval waarbij de vermoedelijke dader bekend is) het beste kunnen gebeuren door de politie een zogenaamde 'kennisgeving' te laten sturen aan de Dienst Verzekeringszaken. (Een voorbeeld van een kennisgeving is opgenomen als bijlage van de 5e rapportage) Dan kan de Dienst Verzekeringszaken direct contact opnemen met de desbetreffende gemeentelijke dienst voor het vaststellen van het schadebedrag en vervolgens actie ondernemen om (tenminste een deel van) de schade te verhalen.

NB. Deze procedure is aanzienlijk efficiënter dan de huidige opzet en werd nader toegelicht in deel 5. Het één en ander wordt op dit moment uitgewerkt door de onlangs opgerichte 'Projectgroep Vandalisme' van de Amsterdamse politie in overleg met de Dienst Verzekeringszaken.

We benadrukken dat het noodzakelijk is dat in alle gevallen waarin een vernieling aan gemeentelijk bezit is aangericht en de dader bekend is de Dienst Verzekeringszaken tracht de schade te verhalen. Nu wordt zelfs bij schadebedragen van ca. f 500,-- van het schadeverhaal soms wel afgezien, omdat men verwacht dat het inwerking stellen van een procedure meer zou kunnen gaan kosten, dan "in het laatje" wordt gebracht.

Het niet verhalen van schade heeft echter zonder twijfel op de dader (en op de vriendengroep van de dader) een drempelverlagend effect en kan zo nieuwe vernielingen in de hand werken.

- 9.3. In aanvulling op punt 9.2. verdient het overweging indien de dader van een vernieling aan gemeentelijk bezit bekend is, de dader de keuze te laten (een deel van) het schadebedrag te laten voldoen of tot alternatieve schaderegeling te komen, bijvoorbeeld door in een gemeentewerkplaats, werkzaamheden te verrichten.

Ook op deze manier kan bij de dader ook een duidelijker verband gelegd worden tussen de vernieling en de gevolgen daarvan, tenminste indien het herstelwerkzaamheden betreft van (vergelijkbare) vernielde objecten.

NB. We merken op dat aan deze alternatieve schaderegeling nog de nodige praktische problemen kleven. Allereerst is het - zeker voorzover de werkzaamheden enig gevaar met zich mee kunnen brengen, en in een gemeentewerkplaats is dat al gauw het geval - noodzakelijk dat de betrokkene tijdens zijn werkzaamheden verzekerd is. Tevens is bij deze werkzaamheden uiteraard begeleiding en een zekere vorm van organisatie vereist. Het is daarom wenselijk dat Gemeentelijke Diensten die bereid zijn mee te werken aan een alternatieve schaderegeling, de mogelijkheden binnen hun Dienst daarvoor uitwerken.

LITERATUUR

- H.P. Bahrdt Die Moderne Grossstadt - München - 1969
- M. Bak, J. Lap en P. Schings Van school gaan en werken - Amsterdam - oktober 1982
- Bestuursinformatie, gemeente Amsterdam Amsterdam in cijfers: jaarboek 1982 - Amsterdam - 1982
- H.H. van der Brug en M. Marseille Achtergronden van vandalisme bij voetbalwedstrijden - Haarlem - 1983.
- A.K. Cohen Delinquent boys: The culture of the gang - Glencoe - 1955
- S. Cohen Campaigning against vandalism. In: Ward - Vandalism - New York - 1973
- Commissie Jeugdvandalisme Rapport Jeugdvandalisme - Amsterdam - mei 1979 en Eindrapport - Amsterdam - april 1981
- P. Corrigan The dialectics of doing nothing. Paper presented at the International Colloquium on Vandalism - Paris - october 1982
- A.R. Crane The Pre-adolescant gang. In: Journal of Genetic Psychology, nr. 3 - september 1982
- A. Dieleman, M. Geurtsen en R. ter Meulen Meisjes- en jongerenculturen in Engeland in : Psychologie en Maatschappij, jaargang 13, november 1980
- B. van Dijk en P. van Soomeren Vandalisme in Amsterdam - Amsterdam 1980
- B. van Dijk, P. van Soomeren en M. Walop Rapportages onderzoek Jeugdvandalisme Deel 1. Inventarisatienota - Amsterdam - mei 1981
Deel 2. Definitieve opzet - Amsterdam - mei 1981
Deel 3. Interviews met jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers, tussentijds verslag - Amsterdam - augustus 1981
Deel 4. 'Amsterdammertjes vernielen!?' - achtergronden van jeugdvandalisme - Amsterdam - december 1982.
Deel 5. Evaluatie van anti-vandalisme experimenten - Amsterdam - oktober 1983
- B. van Dijk, P. van Soomeren en M. Walop Actieplan - Amsterdam - januari 1982, bijgewerkte versie - maart 1982
- B. van Dijk, P. van Soomeren en M. Walop Vandalism in Amsterdam - Paper presented at the International Colloquium on Vandalism - Paris - october 1982

- F.J. Gladstone
Vandalisme among adolescent schoolboys.
In: Clarke - Tackling Vandalism - London 1978
- R.W. Jongman
Over de geringe omvang van de criminaliteit
- In: Tijdschrift voor de Nederlandse
politie - augustus/september 1983
- D. Matza en G.M. Sykes
Techniques of neutralisation: a theory of
delinquency. In: Wolfgang - 1962
- Nationaal Brandpreventie
Instituut
Nota Brandstichting - Den Haag - september
1981
- E. Reade
Vandalism and social Ecology. Paper presented
at the International Colloquium on Vandalism
- Paris - october 1982
- P. Richards
Middle-class Vandalism and age status
conflict. In: Social Problems, 26e jaar-
gang, nr. 4 - 1979
- G. Taylor
The project PRIDE - an anti vandalism
program. In: Canadian Journal of Criminology
- 25/1/1983
- P. Willis
Learning to labour; how working-class kids
get working-class jobs - London - 1978
- P.G. Zimbardo
The human choice: individuation, reason and
order versus deindividuation, impulse
and chaos. In: Helmer and Eddington -
Urbanman: the psychology of Urban Survival
- New York - 1973

LEDENLIJST BEGELEIDINGSCOMMISSIE VAN HET ACTIE-ONDERZOEK

1. F. ter Bruggen	Voorzitter	Afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling, Rusland 7, 5e etage, tel. 552.3396
2. R. Burgerjon	plv. lid voor W. van Vliet	Openbare Werken, Afdeling Wegbeheer, Spaklerweg 53, tel. 596.4250
3. M. Cavaljé	Lid	Ons Huis, Stadhouderskade 137, 1074 AZ Amsterdam, tel. 733344
4. B. van Dijk	Onderzoeker	Bureau Criminaliteitspreventie, Van der Helstpark 33, 1399 GH Muiderberg. tel. 02942-1228
5. J. Freeke	plv. lid voor H. Ritman	Gemeentevervoerbedrijf, Scheepvaarthuis, Prins Hendrikkade 108-114, tel. 551.4911
6. N. van Gelder	Voorlichtster	Bureau Voorlichting, Stadhuis, kamer 122, tel. 552.2845
7. M.C. Giphart	Lid	Bureau Jeugdpolitie, Overtoom 43, tel. 559.2585
8. K. Jansen	Lid	Gemeentelijk Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling, Baarsjesweg 224, tel. 83.12.11
9. P. Kwakkelstein	Lid	Vakgroep Sociale Pedagogiek, Prinsengracht 227, tel. 525.2423
10. R. Melger	Lid	Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting, Afd. Onderzoek, Wibautstraat 82, tel. 596.1135
11. C. Prins	Lid	Gemeentelijk Energie Bedrijf, Openbare Verlichting, Haarlemmerweg 10, tel. 597.4104
12. J.W. Pronker	Lid	Politiebureau Meer en Vaart, Uniformdienst, Meer en Vaart 284, tel. 559.2606
13. H.S. Ritman	Lid	Gemeentevervoerbedrijf, Scheepvaarthuis, Prins Hendrikkade 108-114, tel. 551.4315
14. P. Roemer	Secretaris	Bestuursassistent, Algemene Secretarie, Stadhuis, kamer 047, tel. 552.3303
15. S. Schepel	Lid	Stadsdeelraad Osdorp, Osdorpplein 400, tel. 19.89.41

16. C.J. Slemmer	Lid	Gemeentelijk Energie Bedrijf, Storingsdienst, Tesselschade- straat 1, tel. 597.1014
17. P. van Soomeren	Onderzoeker	Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag, tel. 070-706523; privé 020-650026
18. J. Tilmans	Lid	Sport en Recreatie, Rusland 7, 6e etage, tel. 552.2693
19. A. Vink	Lid	Openbare Werken, afdeling Bouw en Onderhoud, Van Reigersbergen- straat 4-6, tel. 842705
20. W. van Vliet	Lid	Openbare Werken, Hoofd Onderhoud Wegen, Spaklerweg 54, Gebouw Uitvoering, kamer 4, tel. 596.4288
21. M. Walop	Onderzoeker	Afdeling Jeugdzaken en Volksontwik- keling, Rusland 7, 5e etage, 1012 CK Amsterdam. tel. 552.3499, privé 423226.
22. P. Wester	Lid	Onderafdeling Bouw, Onderhoud en Materiële Zaken van de afdeling Onderwijs, Saskiahuis, kamer 403B, Jodenbreestraat 8, tel. 552.2475.

Bijlage 1. Vernielingen aan openbare en bijzondere scholen*

Tussen openbare scholen en bijzondere scholen blijkt een duidelijk verschil te bestaan: op 11 van de 12 openbare scholen zijn ten minste eens per week ruiten stuk, terwijl dit bij het bijzondere onderwijs bij slechts 3 van de 15 scholen het geval was. Deze cijfers zijn weergegeven in de volgende tabel:

Tabel: Vernielingen aan schoolruiten

	Openbare scholen	Bijzondere scholen
ten minste elke week ruiten stuk	11 (92%)	3 (19%)
ruiten minder dan eens per week stuk	1 (8%)	13 (71%)
Totaal: 28	12 (100%)	16 (100%)

De kans dat het verschil in gesneuvelde ruiten tussen scholen van het openbaar onderwijs en het bijzonder onderwijs op toeval berust, is geringer dan 1 op 1000.

Dit verschil ontstaat in ieder geval niet doordat leerlingen van openbare scholen vaker vernielingen zouden plegen: 55% van de leerlingen van openbare lagere scholen zeiden wel eens wat te vernielen, versus 63% van de leerlingen van bijzondere lagere scholen.

Onze gedachten gaan eerder in de richting van de volgende verklaringen:

- Het speelterrein van openbare scholen die wij onderzochten, bleek in 9 van de 12 gevallen (75%) ook voor "buiten-schools" gebruik bestemd. Bij de bijzondere scholen was dat slechts in 6 van de 16 gevallen zo (37%). De speelplaatsen van openbare scholen zijn dus in veel gevallen ook letterlijk "openbaar". Dit betekent dat er ook gespeeld, geravot en gekeet kan worden. En dat als gevolg daarvan er wat meer vernield zal worden.

- Er bestaat een duidelijk verschil tussen de manier waarin op de twee type scholen de reparaties tot stand komen.

Op bijzondere scholen neemt een schoolhoofd zelf direct contact op met een glaszetter. Het schoolhoofd kan de meest geeïgende herstelwerkzaamheden (afhankelijk van de situatie) ter plekke met de reparateur doorspreken. In onderling overleg kan besloten worden om een andere glassoort te proberen of anderszins aangepast te repareren.

De financiering geschiedt uit de middelen van het bestuur van die bijzondere school. Tot een bepaalde "kritische grens" overschreden is, waarop de rest door de gemeente wordt aangevuld. Bij openbare scholen worden alle reparaties betaald uit algemene (gemeentelijke) middelen. Op openbare scholen is de "afstand" tussen vernieling en reparatie veel groter groter. Schoolhoofden melden de schade op een centraal punt (B.O.). Van hieruit wordt een particuliere glaszetter in de arm genomen, die centraal zijn instructies krijgt.

* uit de onderzoeksfase: zie deel 3 en deel 4.

Op de reparaties hebben hoofden van openbare scholen dus geen directe invloed. Zij kunnen dus moeilijk flexibel op de vernielingen inspelen. Velen waren hierover nogal geïrriteerd. Schoolhoofden dragen namelijk wel de verantwoordelijkheid voor het immateriële schoolse gebeuren. Op de vernielingen en ook op de afwikkeling daarvan kunnen zij hun invloed echter niet aanwenden. De wrevel die uit de verhalen van verschillende hoofdensprak is wel verklaarbaar, omdat de nasleep van vernielingen een onmiddellijke weerslag heeft op het leven in de school. Bijvoorbeeld omdat er een les niet door kan gaan, nadat alle ruiten midden in de winter aan diggelen blijken te liggen.

Een tweede factor die de "afstand" tussen vernieling en reparatie op openbare scholen in de hand werkt, is dat het schadebedrag per school onbekend is. Rekeningen van de glaszetter gaan ook "centraal", zodat op school ook de afwikkeling van de schade anoniem blijft. Wij vermoeden dat van deze anonimiteit een drempelverlagend effect uit kan gaan. Het is toch immers een anonieme instantie als "de gemeente", die voor een onbekend schadebedrag opdraait.

Samengevat kunnen wij concluderen dat het op bijzondere scholen enerzijds minder goed mogelijk is om daar te vernielen (doordat het schoolplein minder toegankelijk is), anderzijds is door de grotere anonimiteit bij het herstel van schade de drempel om te vernielen op openbare scholen lager.

Bijlage 2 Vernielingen aan school - toegepaste maatregelen

"Wat gebeurt er bij u op school of wat doet u zelf om vernielingen op uw school tegen te gaan", is als een open vraag aan hoofden van 28 scholen (in mei 1981) gesteld. Dit leverde een veelheid aan antwoorden op. Op basis van de begrippen uit hoofdstuk 2, hebben we de antwoorden als volgt gerangschikt.

Sommige schoolhoofden gaan met name in op de motieven, die bij vernielgedrag een rol spelen. Dit is ondergebracht in "Erover praten".

Daarnaast wordt er vanuit de school op verschillende manieren naar gestreefd om de vernieldrempel te verhogen.

Eén manier is de betrokkenheid van leerlingen en omwonenden bij de school te vergroten. Andere manieren zijn verhoging van toezicht, het opsporen van daders en/of straffen. Tot slot trachten een aantal schoolhoofden de mogelijkheid dat er iets vernield wordt te verminderen: met name door beveiliging en versteviging.

-- "Erover praten"

"Regelmatig de klassen rondgaan en met de leerlingen erover spreken als er iets vernield is" zeggen 7 hoofden (4 in Osdorp en 3 in de Rivierenbuurt) als reactie op vernielingen.

Behalve met de eigen schoolkinderen spreekt men ook met mogelijke oudere vernielers, bijvoorbeeld jongeren die voor school rondhangen. "Als je je gezicht laat zien is het tenminste iets persoonlijker" zegt een hoofd. Wegsturen heeft alleen in zoverre zin, dat je gelijk de glasman voor de volgende dag kunt bellen, zo stellen een aantal anderen.

Een andere genoemde poging vernielingen tegen te gaan, betrof een oproep in de schoolkrant om minder te gaan vernielen. Het aantal ruiten dat stuk ging, is daarna alleen maar toegenomen.

Twee schoolhoofden (Osdorp) noemen "praten" ook bij oudere leerlingen als schoolfeesten uit de hand zouden kunnen gaan lopen.

-- Vergroting van de betrokkenheid bij de school

Veel antwoorden van schoolhoofden zijn onder eenzelfde noemer te brengen als pogingen om op een of andere wijze de betrokkenheid bij de school te vergroten.

De hierachter liggende filosofie kwamen we in hoofdstuk 2 al tegen: als je meer bij een bepaald object betrokken bent, zal je dat minder snel vernielen en/of eerder optreden tegen vernielingen. Dit laatste punt geldt dan met name voor buurtbewoners en we komen daar onder het volgende kopje (toezicht) op terug.

Door vrij veel schoolhoofden wordt echter (vaak impliciet) het volgende verband gelegd: bij een haveloos schoolgebouw in een vervuilde omgeving voelt niemand zich betrokken en zo'n gebouw wordt daarom nog meer of nog vaker vernield.

In voorgaande tussenrapportages spraken we in dit opzicht van erosie-vandalisme. Veel antwoorden van schoolhoofden richten zich daarom op het schoonhouden en herstellen van het schoolgebouw en de omgeving van van het gebouw. Zo wordt bijvoorbeeld "de schade snel laten herstellen" 5 x als oplossing genoemd.

Eén schoolhoofd verricht bewust zelf de reparaties:

"Ik probeer juist niet te doen of er niets aan de hand is. Dat helpt. Eén keer hoorde ik een jongetje roepen: verniel dat nu niet, dan moet die ouwe lul het weer maken. Een andere keer kwam een jongen - op last van zijn moeder - terwijl ik aan het repareren was met de inhoud van zijn spaarpot" (Rivierenbuurt).

Daarnaast kan de betrokkenheid bij een school worden vergroot door de school er mooi en bewoond uit te laten zien en rommel rond school op te ruimen. Drie (bijzondere) scholen (Osdorp 2, Rivierenbuurt 1) noemen dit punt.

Het opruimen van de rommel rond de school gebeurt soms door de leerlingen, soms door het hoofd en leraren. Een hoofd zegt als er een sloopauto voor de deur staat meteen de Wrakkendienst op te bellen.

Twee schoolhoofden noemen als oplossing om kinderen zelf verantwoordelijkheid te geven.

"Wij proberen kinderen en volwassenen samen de verantwoordelijkheid te geven voor een gebouw. Wij maken samen schoon en prikken bijvoorbeeld de papiertjes weg rond de school" (Osdorp).

-- Toezicht

Als het over het houden van toezicht gaat, noemen de schoolhoofden hiervoor met name de conciërge, buurtbewoners (waaronder ouders) en politie.

Op twee scholen woont er een conciërge die toezicht houdt (1 Osdorp, 1 Rivierenbuurt) vlakbij de school.

Op een twaalfstal scholen bellen buurtbewoners of soms ouders bij onraad het hoofd, de conciërge of de politie. Meestal blijkt het om een vaste kern van drie of vier buurtbewoners te gaan.

Vaak zijn het ouders van leerlingen of oud-leerlingen, die de telefoon grijpen. De Vondelschool (Rivierenbuurt) stimuleerde de omwonenden door een rondschrijven om bij onraad (eventueel anoniem) een bepaald nummer te bellen. Deze brief is opgenomen in bijlage 2, van deel 3. De eerste tijd had de brief inderdaad succes, in die zin dat het aantal reacties toenam. Na verloop van tijd daalde het aantal reacties weer tot bijna de oorspronkelijke hoeveelheid, hetgeen erop kan duiden dat een "follow-up" in een dergelijk geval nodig is.

Een school riep middels een foto in Het Parool van vernielingen aan zijn school, buurtbewoners op om te helpen bij het houden van toezicht.

Veel buurtbewoners blijken echter volgens de schoolhoofden zeer benauwd voor repressailles. Een schoolhoofd in Osdorp vertelde dat er na een tip van een buurtbewoner bij de politie twee agenten in uniform bij de bewoner thuis nadere informatie kwamen inwinnen. Dit had tot gevolg dat de buurtbewoner uit angst voor represailles door jongeren geen verdere tips meer durfde te geven.

Op één school verschanst zich met luilak een groot aantal ouders uit de buurt, terwijl op die school ook een werkloze als bewaker en reparateur optreedt (controleren, afplakken, regelen met politie).

In de Rivierenbuurt blijkt actievewaakzaamheid van omwonenden vaker voor te komen dan in Osdorp: In Osdorp worden vier scholen door buurtbewoners gealarmeerd, in de Rivierenbuurt betreft dit acht scholen. Enerzijds kan dit natuurlijk duiden op een verschil wat betreft betrokkenheid voor de twee buurten, anderzijds kunnen we ook stellen dat dit verschil tussen Osdorp en de Rivierenbuurt logisch voortvloeit uit de geringere controle-mogelijkheden die buurtbewoners in Osdorp hebben (zie ook onze slot-conclusie uit hoofdstuk 2 van deel 4). Bij openbare en bijzondere scholen bedraagt deze getalsverhouding wat betreft alarmering overigens ook vier op acht.

Een viertal scholen (Osdorp 2, Rivierenbuurt 2; Openbaar 2, Bijzonder 2) noemt de ingeroepen hulp van politie om frequent te patrouilleren. Een aantal scholen in N.O.-Osdorp betreurt het dat er niet langer een post van wijkagenten in de Heimansschool zit, deze post had volgens hen duidelijk een preventieve werking.

Schoolhoofden in andere delen van Osdorp zijn minder te spreken over de politie:

"Bij de politie is een enorme apathie ten aanzien van vandalisme; ze doen absoluut geen moeite" en "De wijkagent komt niet, is er niet: Osdorp is ook een veel te groot gebied voor één of twee agenten".

Twee hoofden van openbare scholen in het westen van de Rivierenbuurt zeggen regelmatig contact te hebben met de wijkagent, ("Wij geven de namen van de kinderen door, hij spreekt met ouders").

Op twee (bijzondere) scholen wordt gemopperd dat men nog nooit de wijkagent heeft gezien.

Een tweetal scholen heeft contact met het bureau Jeugdpolitie.

Aangifte van inbraken is verplichten dit gebeurt dan ook.

Een schoolhoofd in de Rivierenbuurt:

"Inbraak en diefstal moet gemeld worden bij de politie.

Dat is een ramp. Je zit twee uur te wachten om een formuliertje in te mogen vullen dat ik uit mijn hoofd ken".

Ten slotte nog iets positiefs over de politie:

een inbraak op een school (Rivierenbuurt) werd opgelost. Men kreeg tot de eigen verbazing nog een aantal gestolen goederen terug.

-- Daders opsporen/straffen

Een andere manier is er zelf achteraan gaan en actief trachten de daders zelf op te sporen. Een zestal schoolhoofden zegt inderdaad zo te handelen.

"Als de boel hier is volgeklad, grijp ik de knapen onmiddellijk in de lurven. Zij kunnen dan op hun vrije zaterdag terugkomen om het schoon te maken en kunnen dan ook het schoonmaakmiddel (wat heel duur is) betalen. Het helpt." of:

"Ik praat met ouders en laat de kinderen dan bijvoorbeeld een maand lang de helft van hun zakgeld betalen".

Een ander schoolhoofd formeerde samen met buurtbewoners een knokploeg om het hoofd te bieden aan een lastige groep.

"De politie deed niets, stapte niet eens uit de auto's, toen hebben we zelf de knapen met geweld tot andere gedachten gebracht". Een schoolhoofd stelt er juist niet meer achteraan te gaan om de schade te verhalen:

"Je hebt dan twee volwassen getuigen nodig en die bereidheid heb je niet".

-- Beveiliging en versteviging

Vijf scholen zijn in het bezit van een alarm. Een alarm dat doorgaans is aangesloten bij een bewakingsdienst. Over dat alarm zijn de desbetreffende scholen goed te spreken. Een school heeft een luid alarm, waar echter volgens het hoofd de buurtbewoners niet meer op reageren.

Een aanbeveling in het eindrapport van de Commissie Jeugdvandalisme is om op scholen 's nachts licht te laten branden.

Eén school noemt dit als preventieve maatregel die daar wordt toegepast.

Als gebruikte maatregelen voor versteviging en de beveiliging van de school worden genoemd: kluis, 6x; glas (persplex, plexiglas) 5x; hekken 4x; prikkeldraad, 1x. Hekken en prikkeldraad kwamen alleen voor bij de bijzondere scholen.

Bijlage 3. Vernielingen aan jongerencentra - toegepaste maatregelen

De meeste jongerenwerkers stellen in het geval van vernielingen binnen het jongerencentrum vrij streng op te treden. In eerste instantie proberen ze door zelf in te grijpen de zaak onder controle te krijgen. Op wat voor manier ze ingrijpen hangt af van de situatie. Soms wordt er gedreigd de betreffende jongeren te verwijderen wanneer ze niet ophouden, soms wordt er hardhandiger opgetreden. Pas wanneer het echt uit de hand loopt, roepen ze de hulp in van de politie. Achteraf wordt er dan vaak met de jongeren over nagepraat.

Door de jongerenwerkers worden een aantal maatregelen genomen ter voorkoming van vernielingen en/of vechtpartijen.

Sommige jongerencentra werken met lidmaatschapskaarten, zodat er een vastere bezoekersgroep ontstaat. Een goede relatie tussen bezoekers en jongerenwerker is heel belangrijk, je hoeft elkaar dan een aantal dingen niet meer te zeggen.

Alle jongerenwerkers geven aan dat het van belang is duidelijk aanwezig te zijn tijdens activiteiten, de jongeren moeten regelmatig je gezicht zien. Dit surveilleren kan ook gedaan worden door een medewerkersgroep, bestaande uit bezoekers.

Ook is het zaak ervoor te zorgen dat na afloop van de activiteiten niet iedereen tegelijk het jongerencentra verlaat.

Sommige jongerencentra laten groepen die bekend staan als "agressief" niet binnen. Hier ontstaat dus een dilemma. Aan de ene kant willen de jongerencentra zoveel mogelijk jongeren bereiken, aan de andere kant worden "agressieve" jongeren soms niet toegelaten.

Verder worden er nog een aantal maatregelen getroffen die betrekking hebben op de conditie van het gebouw. Zo wordt er getracht het gebouw goed op orde te houden, zodat het er netjes uitziet. Een vervallen gebouw of gesloopte spullen lokken vernielingen uit. In terminologie van hoofdstuk 1 van deel 1 zouden we dit het tegengaan van erosievandalisme noemen. Bijna alle geïnterviewde jongerenwerkers streven ernaar vernielingen zo snel mogelijk te laten herstellen. Meestal wordt de schade door de verzekering betaald. In een paar gevallen moesten de jongeren die iets vernield hadden het zelf maken of betalen. Vaak is echter niet na te gaan wie er vernield heeft.

Bijlage 4. Overeenkomsten en verschillen tussen voortijdige schoolverlaters en 'vernielers'

OPLEIDING	<u>Voortijdige schoolverlaters</u> (afgeleid van: Bank, Lap en Schings, 1982) vrijwel uitsluitend in voortgezet onderwijs vooral in LBO, in mindere mate MAVO en nog minder in Atheneum/HAVO	<u>vernielers</u> (gebaseerd op: 'Amsterdammertjes vernielen !?' - 1982) in lager én voortgezet onderwijs, in mindere mate ook niet-schoolgaande jongeren
GESLACHT	vooral in 2e klas, dan 3e en 1e klas	vooral MAVO, in mindere mate op het LBO, nog minder op Atheneum/HAVO
OUDERS	zowel jongens als meisjes wel 'samenhang met maatschappelijk positie van ouders geen relatie met belangstelling van ouders voor het schoolse gebeuren van kinderen (voor zover na te gaan)	wel zitten meeste "zware vernielers" op LBO vooral 2e klas, dan 1e en 3e klas (in V.O.) vooral jongens geen samenhang met maatschappelijke van ouders (wel enige samenhang wat "zware vernielers" betreft) wel relatie tussen belangstelling en controle van ouders op vernielgedrag van hun kinderen
BINNENSCHOOLSE FACTOREN	er lijkt een relatie tussen spijbelgedrag en voortijdige schoolverlaten te bestaan er is een samenhang met schoolprestaties de meeste schoolverlaters noemen binnenschoolse factoren (zoals een hekel aan school, de leraren) als oorzaak	leerlingen die spijbelen vernielen vaker dan leerlingen die niet spijbelen er is een samenhang met schoolprestaties er bestaat een significante samenhang tussen een hekel aan school en vernielgedrag
INTERPRETATIE GEDRAG	leerlingen beschouwen de afgebroken opleiding zelf zelden als een probleem beleidsmakers zien het wel als een probleem leerkrachten lijken voortijdig schoolverlaten eerder als een opluchting dan een probleem te beschouwen	leerlingen beschouwen hun eigen vernielgedrag zelden als een probleem beleidsmakers zien het wel als een probleem de meeste schoolhoofden zien vandalisme wel als een probleem
VERVOLG	3/4 van de schoolverlaters begint weer aan een opleiding	vrijwel alle vernielers stoppen hiermee tussen het 16e en 18e jaar
EIGEN MAATSCHAPPELIJKE POSITIE	meeste voortijdige schoolverlaters komen terecht in een laaggekwalficeerd beroep	de werksituatie van vernielers is 'slechter' dan van niet-vernielers (meer werkloosheid / minder tevredenheid met hun werksituatie)

Deze lijst is opgesteld door de heer A. Vink, vertegenwoordiger van de afdeling Bouw- en Onderhoud in de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek.

	Glas vervanging in niet-aangepaste sponningen					Glas vervanging in aangepaste sponningen				Opmerkingen
	spiegel draadglas 7 m/m	gehard glas 5 m/m	gelaagd glas 7 m/m	lexan 5 m/m	sheet glas 5m/m	spiegel draadglas 7 m/m	gehard glas 5 m/m	gelaagd glas 7 m/m	lexan 5 m/m	
Weerstand m.b.t. vandalisme	+	-	+	-	--	++	-	++	++	
Weerstand m.b.t.:										
inbraak	+	--	+	-	--	+	--	++	++	
uitdrukken sponning	++	++	++	--	++	++	++	++	++	
krassen	++	++	++	-	++	++	++	++	-	
Glaskosten per m ² per melding	f 130	f 110	f 110	f 210	f 50	f 130	f 110	f 110	f 210	prijs exclu- sief plaatsen
Hoeveelheid schademeldingen indien toegepast	minder	minder	minder	minder	meer	minder	minder	gering	gering	
Veiligheid m.b.t.										
personen	++	+	+	+	--	++	+	++	++	
goederen	++	+	+	+	--	++	+	++	++	
scherven	+	++	+	++	--	+	++	+	++	
splinters	-	-	-	++	--	-	-	-	++	
Plaatsing met:										
kit (k5-k25)	+	+	+	-	+	+	+	+	-	1= indien de juiste kit i.v.m. aapfassing pvb
kit + stopverf	+	+	+	-	+	+	+	-	-	
kit + glaslatten	+	+	+	-	+	+	+	+	+	
band + latten	-	-	-	-	-	++	++	++	++	
Toepasbaarheid:										
in scholen	++	++	++	++	-	++	++	++	++	2= indien dik genoeg
in sportlokalen	-	-	-	+	--	-	-	++	++	
m.b.t. aanzien gebouw	+	+	++	--	++	+	+	++	-	
m.b.t. reinigen	++	++	++	--	++	++	++	++	--	
m.b.t. vervangen	+	- ³	+	+	++	+	-	+	+	3= 1x vertijd 4 weken
Toelichting: ++ = goed + = voldoende - = onvoldoende -- = slecht										

DE RAPPORTAGES VAN HET ACTIE-ONDERZOEK: HOE TE BESTELLEN?

De eerste drie rapportages zijn:

- Deel 1. Inventarisatienota - mei 1981 (120 pagina's)
- Deel 2. Definitieve opzet - mei 1981 (40 pagina's)
- Deel 3. Interviews met jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers -
tussentijds verslag - augustus 1981 (110 pagina's)

Van deze rapportages is nog een zeer beperkte hoeveelheid exemplaren beschikbaar. Voor zover de voorraad strekt zijn deze rapportages te bestellen via de indicateur van de afdeling Jeugdzaken & Volksontwikkeling - Rusland 7 - 6e etage - 1112 CK Amsterdam (telefoon 020-552.3293)

De laatste drie rapportages zijn:

- Deel 4. 'Amsterdammertjes vernielen!? - achtergronden
van jeugd vandalisme - december 1982 (200 pag.) Prijs: f 5,--
- Deel 5. Evaluatie van anti-vandalisme experimenten*
oktober 1983 (172 pag.) + bijlage (50 pag.) Prijs: f 24,50
- Deel 6. Eindrapport. - februari 1984 Prijs: f 12,75

De 4e, 5e en 6e rapportage zijn te bestellen door overmaking van de genoemde kostprijs op: gironummer 4500040 t.n.v. afdeling Financiën, gemeente Amsterdam, t.g.v. Bureau Voorlichting, onder vermelding van artikel 2714. Met deze handeling stelt u automatisch de gemeentelijke machinerie in werking. Na verloop van enige tijd krijgt u de bestelde rapportage(s) in de bus.

Deze rapportages 4 t/m 6 zijn ook te koop bij de Stadsboekwinkel - Weesperplein 6 te Amsterdam.

Niet voor het bestellen van rapporten, wel voor nadere informatie over het actie-onderzoek, kunt u terecht bij Martin Walop - afdeling Jeugdzaken & Volksontwikkeling - Rusland 7 - 1012 CK Amsterdam - telefoon 020-552.3499 (020-423226).

* Een heel beknopte samenvatting van deze rapportage (20 pag.) is gratis te verkrijgen via de indicateur van de afdeling Jeugdzaken & Volksontwikkeling (R. de Cocq van Delwijnen - tel. 020-552.3293).